

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา
ของประเทศไทย

โดย

นายกวิน เสือสกุล
ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
หลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑
ประจำปีการศึกษา พุทธศักราช ๒๕๖๑-๒๕๖๒

หนังสือรับรอง

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้อนุมัติให้เอกสารวิจัย เรื่อง “แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย” ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา ของ นายกวิน เสือสกุล เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๖๑ ประจำปีการศึกษาพุทธศักราช ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒

พลโท

(ขจรฤทธิ์ นิลกำแหง)

ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

บทคัดย่อ

เรื่อง แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

ลักษณะวิชา สังคมจิตวิทยา

ผู้วิจัย

นายกวิน เสือสกุล

หลักสูตร

วปอ.

รุ่นที่ ๖๑

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เพื่อศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย และเสนอแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mix Method) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจสภาพปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ ๐.๘๐๒ และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการรวบรวมความคิดเห็นตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๑๘ โรงเรียน ทั้งหมด ๒๑๖ คน และผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลางและภูมิภาค จำนวน ๔๘ คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistic) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษา ดังนี้ ๑. แนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ โดยวิสัยทัศน์ (Vision) “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑” โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) และเป้าหมายของการจัดการศึกษา ๒. การเข้าถึงการศึกษาของประเทศไทยยังไม่ครบร้อยละ ๑๐๐ หรือยังมีเด็กที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่รัฐบาลต้องเข้ามาดูแลแก้ไขปัญหา โดยมีเด็กอยู่ประมาณร้อยละ ๘.๗ หรือประมาณ ๒.๓ แสนคนที่ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ยิ่งระดับการศึกษาที่สูงขึ้นเด็กก็จะหลุดจากระบบการศึกษามากขึ้น ๓. สภาพปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด คือ ตัวนักเรียนเอง รองลงมา คือ นโยบายภาครัฐ ครอบครัวยังเรียน โรงเรียน และน้อยที่สุด คือ ชุมชน ตามลำดับ ๔. แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ได้แก่ ๔.๑ จัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่สามารถติดตามเด็กที่เป็นระบบกลางของประเทศ ๔.๒ การบังคับใช้กฎหมาย ถึงหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องนำเด็กเข้ารับการศึกษาระดับภาคบังคับ ๔.๓ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน ๔.๔ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ๔.๕ ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๔.๖ การส่งเสริมให้การช่วยเหลือ หรือสนับสนุนเด็กที่อยู่ในถิ่นห่างไกล ๔.๗ การส่งเสริมการมีงานทำระหว่างเรียน ๔.๘ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษาระหว่างเรียน ๔.๙ กำหนดมาตรการลงโทษหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงที่ดูแลหรือรับผิดชอบในการติดตามเด็ก ๔.๑๐ ส่งเสริมนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ที่แท้จริงได้โดยไม่มีการเสียเงินเพิ่มเติม

Abstract

Title Approaches to Enhance Educational Opportunity in Thailand

Field of Study Social Psychology

Author Mr.Kawin Sueasakul

Course NDC Class 61

This study aims to: 1.explore theory and concept of early childhood and compulsory education; 2. to analyze problems and obstacles of educational opportunity, and 3. to provide approaches for educational opportunity enhancement in Thailand. A mix method of quantitative and qualitative approaches was used in this study. With a 95% confidence interval (0.802 to 1.00), a series of questionnaire surveys was used to explore problems and obstacles affecting to educational opportunity enhancement in Thailand. The survey samples consist of 216 school principals, educational staffs and teachers working in 116 schools under Office of the Basic Education Commission-OBEC's supervision, and 48 educational agencies working at the central and local levels. Both descriptive statistic and content analysis were applied in this study.

Main findings are: 1.the concept of educational management is related to the vision of the National Education Plan B.E. 2560 – 2579 (2017-2036)—*All Thai citizens must be provided with quality education and life-long learning, well-being in accordance with the Philosophy of Sufficiency Economy and global change in the 21st century*, and to provide all learners skills appropriating for the 21st Century (3Rs8Cs) and conforming to the professional standards and qualifications; 2. about 8.7 percentage of the school age population or 230 thousand youths are out of education system— the higher education level, the lower participation rate— a challenge for the government; 3. the most serious problem and obstacle of educational opportunity enhancement is related to students, themselves, followed by government policies, family, school and community; 4. approaches to increase educational opportunity include: (a) developing a national administration system to follow up students; (b) enforcing compulsory education laws—in this case, parents are held legally responsible for their children's school attendance; (c) announcing the enrollment application—as public relations (PR) strategies of central, provincial, and local agencies; (d) designing various administrative forms which are suitable for life-style and need of each group; (e) promoting rights to

manage basic education of individual, household, community, private organizations, vocational organizations, religious organizations, enterprises, and other social organizations; (f) supporting rural children; (g) promoting working while studying; (h) punishing agencies who fail to follow up students; and (i) promoting the 15-year free education.

คำนำ

การจัดการศึกษาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ แผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ ต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ให้คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาเรียนรู้ฟรีตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เท่าเทียม ทัวถึงอย่างมีศักยภาพ ตลอดจนแสดงถึงผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่าที่รัฐสามารถจัดหลักสูตรได้ตามความต้องการของผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ ที่สามารถออกไปประกอบอาชีพตามความถนัดอย่างเชี่ยวชาญ หรือไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้แต่ในปัจจุบันการเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยยังไม่ถึงร้อยละ ๑๐๐ ยังมีเด็กไทยที่ยังไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับและต้องหาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการศึกษาครบทุกคน ได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างมีความสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลก ศตวรรษที่ ๒๑ ตามวิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ เป็นทุนการพัฒนาทุนมนุษย์ที่ส่งผลต่อความสามารถในแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ในโอกาสนี้ ผู้วิจัย ขอขอบคุณผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลางและภูมิภาค ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูลและข้อเสนอแนะ สามารถรวบรวมข้อมูลมาจัดทำเป็นเอกสารวิจัยจนเสร็จสมบูรณ์ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ

(กวิณ เสือสกุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

กิตติกรรมประกาศ

เอกสารวิจัยส่วนบุคคลฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เพราะได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก พลโท ภาณุศิลป์ กลั่นเสนาะ นาวาอากาศเอก ปัญญา ศรีสิงห์ อาจารย์ที่ปรึกษาเอกสารวิจัยที่ให้อิสระทางความคิดในการจัดทำเอกสารวิจัยที่ตรงกับความถนัดและความต้องการของผู้วิจัย พร้อมให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในการปรับปรุงแก้ไขและตรวจสอบอย่างละเอียดทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง จนสำเร็จเรียบร้อยและสมบูรณ์ ผู้จัดทำเอกสารวิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณ ดร.ดิศกุล เกษมสวัสดิ์ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เอกสารวิจัยฉบับนี้ มีความถูกต้อง สมบูรณ์และเรียบร้อยมากยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ขอขอบคุณนายภานุพงศ์ พนมวัน นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษที่ทำหน้าที่สืบค้น รวบรวมข้อมูล จัดพิมพ์และประสานงาน จนรายงานฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์อันเกิดจากเอกสารวิจัยฉบับนี้ ขอมอบแด่วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา บิดา มารดา บุรพาคณาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

(กวิน เสือสกุล)

นักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

หลักสูตร วปอ. รุ่นที่ ๖๑

ผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	ก
Abstract	ข
คำนำ	ค
กิตติกรรมประกาศ	ง
สารบัญ	จ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญแผนภาพ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	๒
ขอบเขตการวิจัย	๒
สมมติฐานการวิจัย	๓
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๓
คำจำกัดความ	๓
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๕
ทฤษฎีการศึกษา (Education theory)	๕
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ จอง พือาเจต์	๖
ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)	๘
แนวคิดของ โรเบิร์ต กาย (Robert Gange')	๙
CIPPA Model	๑๐
แนวคิดของจอห์น ดิวอี้	๑๑
ทฤษฎีการศึกษาฝ่ายลัทธิ	๑๒
แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙	๑๔
ผลการพัฒนาการศึกษาไทย พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘ ด้านโอกาสทางการศึกษา	๒๒
ผลการจัดการศึกษาไทยช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ ด้านโอกาสทางการศึกษา	๒๓
ประวัติความเป็นมาของระบบการศึกษาไทย	๒๕
สภาพการศึกษาไทย	๓๖
ระบบการศึกษาในประเทศไทย	๓๗
ระบบโรงเรียน	๓๘
ระดับชั้น	๓๙
ระดับการศึกษาในมัธยมศึกษา	๔๑

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
การศึกษาในระดับอุดมศึกษา	๔๒
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๔๔
กรอบแนวคิดของการวิจัย	๔๗
บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย	๔๘
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๔๘
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๔๘
การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ	๔๙
การเก็บรวบรวมข้อมูล	๔๙
การวิเคราะห์ข้อมูล	๕๐
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๕๑
ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา	๕๑
โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	๖๑
สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	๖๔
แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	๖๘
บทที่ ๕ สรุปและข้อเสนอแนะ	๗๐
สรุป	๗๐
ข้อเสนอแนะ	๗๖
บรรณานุกรม	๗๗
ภาคผนวก	๗๙
ผนวก ก แบบสอบถาม	๘๐
ผนวก ข ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม	๘๓
ประวัติย่อผู้วิจัย	๘๔

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๒-๑ การแบ่งระดับชั้นการศึกษาของประเทศไทย	๔๐
๔-๑ หลักสูตรที่จัดการศึกษาของประเทศไทย	๕๘
๔-๒ อัตราการเข้าเรียน อัตราเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) และดัชนี ความเสมอภาคทางเพศ (GPI) จำแนกตามระดับการศึกษา	๖๒
๔-๓ จำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	๖๔
๔-๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในภาพรวม	๖๕
๔-๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านครอบครัว	๖๕
๔-๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านตัวนักเรียน	๖๖
๔-๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านชุมชน	๖๖
๔-๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านโรงเรียน	๖๗
๔-๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผล ต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านนโยบายรัฐ	๖๗

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่

๔-๑ การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐

หน้า

๖๓

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแล และพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา เพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการดำเนินการ รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพ และได้มาตรฐานสากล เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐) ที่มุ่งประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนที่ต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียมและทั่วถึง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๖๔ มีจำนวน ๑๐ ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ที่คนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้และความสามารถเพิ่มขึ้น มีการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในระดับก่อนประถมศึกษา อายุ ๓-๕ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๒.๖ โดยที่มีเด็กไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๗.๔ ในระดับประถมศึกษา อายุ ๖-๑๑ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๖.๐ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๕.๖ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๐.๔ หรือประมาณ ๑.๙ หมื่นคน ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ ๑๒-๑๔ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๙ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๒๒.๑ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๓.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๘.๓ หรือประมาณ ๒.๑ แสนคน และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ ๑๕-๑๗ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๓ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๔๔.๗ ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๕.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๒๘.๙ หรือประมาณ ๗.๗ แสนคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๑)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เป็นองค์กรหลักในกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการศึกษาของชาติ พัฒนานโยบายและประสานการดำเนินงานไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่ต้องการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑ ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ ๔ การสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา ที่เป้าหมายผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยอัตราการเข้าเรียนในแต่ละระดับการศึกษาต้องเพิ่มขึ้นทุกปีและสามารถจัดการศึกษาได้ครบร้อยละ ๑๐๐

จากปีการศึกษา ๒๕๖๐ การเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยยังไม่ครบทุกคน ทำให้ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ให้คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาฟรีตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เท่าเทียม ทัวถึงอย่างมีศักยภาพ ตลอดจนถึงผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ผู้วิจัยจึงต้องทำการศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย และสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการศึกษาที่สามารถแข่งขันกับนานาชาติและพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ
๒. วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย
๓. เสนอแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - ๑.๑ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนในประเทศไทย ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ
 - ๑.๒ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย
 - ๑.๓ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยที่ไม่ลงลึกในรายละเอียดการปฏิบัติ
๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน และผู้บริหารจากส่วนกลาง

สมมติฐานการวิจัย

๑. โอกาสการได้รับการศึกษาของเด็กตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ ยังไม่ได้รับการศึกษาครบทุกคน

๒. สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสการได้รับการศึกษาของเด็ก ส่วนใหญ่มาจากฐานะทางครอบครัว บริบทของชุมชนและสภาพแวดล้อมในการเข้าถึงการศึกษาตลอดจนการคงอยู่ของเด็กที่จะศึกษาต่อจนสำเร็จการศึกษาภาคบังคับ

๓. แนวทางส่วนใหญ่ในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาที่ทุกภาคทั้งรัฐ เอกชน ชุมชน และครอบครัวต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการผลักดันให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา ตลอดจนการจัดการศึกษาควรมีหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ตรงกับความต้องการของเด็กมากที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑. ทำให้ทราบถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ของคนไทยที่ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเวลาสิบสองปี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๕ หรือมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒. ทำให้ทราบแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ของคนไทยที่ต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นเวลา ๑๒ ปี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๕ หรือมีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

คำจำกัดความ

โอกาสทางการศึกษา	หมายถึง	การให้โอกาส ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กทุกกลุ่มได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นเวลา ๑๒ ปี ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๕
อัตราการเข้าเรียนอย่างหยاب (Gross Enrolment Ratio : GER)	หมายถึง	อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐
อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Ratio : NER)	หมายถึง	อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐
อัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (Adjusted Net Enrolment Ratio : ANER)	หมายถึง	อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษาและระดับที่สูงกว่า กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐

ดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (Gender Parity Index : GPI)	หมายถึง	อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนชายกับจำนวนนักเรียนหญิง
เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (Out Of School Children : OOSC)	หมายถึง	เด็กที่ไม่ได้เข้าถึงการจัดการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนด แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เด็กที่เคยเข้ารับการศึกษ但现在ปัจจุบันไม่ได้รับการศึกษา (Drop Out : ออกกลางคัน) และเด็กที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลยและจะเข้าเรียนในอนาคต (Enter Late : เข้าเรียนช้า) หรือไม่เข้ารับการศึกษ

บทที่ ๒

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบ

การศึกษาระดับ

ศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศ ที่ทำให้เด็กสามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาล และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีแนวคิดและงานเกี่ยวกับการศึกษาตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาระดับ

ทฤษฎีการศึกษา (Educational Theory)(manitrub,๒๕๕๗)

การศึกษา หมายถึง การถ่ายทอดความรู้ทักษะและทัศนคติของคนรุ่นก่อนให้กับอนุชนรุ่นหลังของสังคม เพราะอนุชนรุ่นหลังไม่อาจเติบโตไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ได้ ถ้าไม่ได้ซึมซับความเชื่อเกี่ยวกับโลกทัศน์และทักษะในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาของผู้ใหญ่ก่อนที่การศึกษาจะกลายมาเป็นกระบวนการสำคัญที่ต้องกระทำด้วยความตั้งใจเป็นทางการและเป็นระบบ

ทฤษฎี คือข้อสมมติต่างๆ(Assumptions) หรือข้อสรุปเป็นกฎเกณฑ์(Generalization) Herbert Feigl ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้ว่า “ทฤษฎีเป็นข้อสมมติต่าง ๆ ซึ่งมาจากกระบวนการทางตรรกวิทยาและคณิตศาสตร์” Kneller ได้ให้ความหมายของทฤษฎีไว้เป็น ๒ ความหมายด้วยกัน คือ ข้อสมมติฐานต่าง ๆ (Hypothesis) ซึ่งกลั่นกรองแล้วจากการสังเกตหรือการทดลองหมายถึงระบบของความคิดต่างๆ ที่นำมาปะติดปะต่อกัน (Coherent) D.J. O'Connor ได้ให้คำจำกัดความของทฤษฎีไว้เป็น ๔ ลักษณะ คือ เป็นข้อสมมติฐานต่างๆ ที่กลั่นกรองแล้วโดยหลักของตรรกวิทยาเป็นการนำเอาความคิดรวบยอดมารวมกันเป็นโครงสร้างเป็นสาระที่เกี่ยวกับปัญหาเป็นการกำหนดเงื่อนไขหรือกฎต่างๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมบางอย่าง

ทฤษฎีการศึกษา คือ การผสมผสานทฤษฎีการศึกษาต่างๆ (Eclecticism)การประยุกต์เอาหลักการและทฤษฎีทางการศึกษาไปใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษานั้นกระทำกันหลายวิธี โดยทั่วไปมักจะใช้วิธีผสมผสานโดยเลือกสรรหลักการที่ดีของหลายทฤษฎีที่พอจะประมวลเข้าด้วยกันได้โดยไม่ขัดแย้งกัน มาใช้เป็นแนวการจัดการศึกษา

ปรัชญาทางการศึกษา เป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษา หรือเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นอย่างไรกล่าวได้ว่า ปรัชญาของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๕มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลกได้ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

๑. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
๒. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
๓. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
๔. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลาและการจัดการเรียนรู้
๕. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

“ปรัชญา” มาจากคำ ๒ คำคือ “ปร+ชญา” คำว่าปรแปลว่าโดยรอบกว้างไกล ส่วนคำว่าชญาแปลว่า ความรู้ คำว่า ปรัชญา มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Philosophy เป็นคำที่มาจากภาษากรีกว่า Philosophia ซึ่งเป็นการสนธิคำ ระหว่างPhilos กับ Sophia เมื่อรวมความแล้วจะแปลว่าความรักในความรู้(Love of Wisdom)ปรัชญามีส่วนช่วยกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อให้ได้แนวทางการจัดการศึกษาที่ดีที่สุดและเป็นสิ่งกำหนดทิศทางของการจัดการศึกษาหรือเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดให้ผู้เรียนมีลักษณะเป็นอย่างไร

ปรัชญาการศึกษาเป็นปรัชญาที่แตกหน่อมาจากปรัชญาแม่บทหรือปรัชญาทั่วไปที่วางด้วยความรู้ความจริงของชีวิต หากบุคคลมีความเชื่อว่าความจริงของชีวิตเป็นอย่างไรปรัชญาการศึกษาจะจัดการศึกษาพัฒนาคนและพัฒนาชีวิตให้เป็นไปตามนั้น ส่วนการจัดการเรียนการสอนก็จะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามหลักปรัชญาการศึกษานั้นๆ ดังนั้นการศึกษาเรื่องการเรียนการสอนว่าควรจะเป็นอย่างไร จึงต้องศึกษาถึงที่มา คือ ปรัชญาด้วย “การจัดการศึกษาโดยไม่มีปรัชญาการศึกษาเป็นแนวทางก็เป็นเสมือนเรือที่แล่นไปในท้องทะเลโดยไม่มีหางเสือ” ปรัชญาสากลที่มีความสำคัญและถูกนำมาใช้เป็นแนวคิดในการจัดการศึกษาของไทยประกอบด้วย ๔ ปรัชญา ได้แก่

๑. จิตนิยม(Idealism)
๒. วัตถุนิยม(Materialism) หรือประจักษ์นิยม(Realism)
๓. ประสบการณ์นิยม(Experimentalism) หรือปฏิบัตินิยม(Pragmatism)
๔. อัตนิยม(Existentialism)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ จอห์น พีอาเจต์(Manitrub,๒๕๕๗)

จิตวิทยาพัฒนาการ(Developmental Psychology) เป็นการค้นคว้าถึงการเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มปฏิสนธิจนถึงวัยชรา รวมทั้งอิทธิพลของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการและลักษณะความต้องการ ความสนใจของคนในวัยต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งเป็นจิตวิทยาเด็กจิตวิทยาวัยรุ่นและจิตวิทยาผู้ใหญ่

ทฤษฎีพัฒนาการเขาวัวปัญญาของเพียเจต์เชื่อว่าคนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และโดยธรรมชาติของมนุษย์เป็นผู้พร้อมที่จะมีกิจกรรมหรือเริ่มกระทำก่อน(Active) นอกจากนี้เพียเจต์ถือว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานที่ติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด ๒ ชนิด คือการจัดและรวบรวม(Organization) และการปรับตัว(Adaptation) ซึ่งอธิบายดังต่อไปนี้

๑. การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่างๆภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง เป็นระเบียบและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา トラบที่ยังมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

๒. การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ ๒ อย่าง คือ

๒.๑ การซึมซับหรือดูดซึม (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ก็จะซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา (Cognitive Structure) โดยจะเป็นการตีความหรือการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม

๒.๒ การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแบบโครงสร้างของเขาวงกตปัญญามีอยู่แล้วให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่ซึ่งเป็นความสามารถในการปรับโครงสร้างทางปัญญาเพื่อยังคงกล่าวอีกว่า ระหว่างระยะเวลาตั้งแต่ทารกจนถึงวัยรุ่น คนเราจะค่อยๆสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้นตามลำดับขั้น โดยเพื่อยืดได้แบ่งลำดับขั้นของพัฒนาการเขาวงกตปัญญาของมนุษย์ไว้ ๔ ขั้น ซึ่งเป็นขั้นพัฒนาการเขาวงกตปัญญา ดังนี้

๒.๒.๑ ขั้นใช้ประสาทสัมผัสและกล้ามเนื้อ (Sensorimotor Period) อายุ ๐-๒ ปีเป็นขั้นพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญา ก่อนระยะเวลาที่เด็กจะพูดเป็นภาษาได้ การแสดงถึงความคิดและสติปัญญาของเด็กวัยนี้จะเป็นในลักษณะของการกระทำหรือการแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับเคลื่อนไหว เป็นลักษณะของปฏิกิริยาสะท้อน เช่น การดูด การมอง การไขว่คว้ามีพฤติกรรมน้อยมากที่แสดงออกถึงความเข้าใจ เพราะเด็กยังไม่สามารถแยกตนเองออกจากสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตัวของเด็กเองไม่ได้พัฒนาจนกว่าเด็กจะได้รับประสบการณ์ ทำให้ได้พัฒนาตัวตนขึ้นมาแล้วเด็กจึงจะสามารถแยกแยะสิ่งต่างๆ ได้จนกระทั่งเด็กอายุประมาณ ๑๘ เดือนจึงจะเริ่มแก้ปัญหาด้วยตนเองได้บ้างและรับรู้เท่าที่สายตามองเห็น

๒.๒.๒ ขั้นเริ่มมีความคิดความเข้าใจ (Pre-operational Period) อายุ ๒-๗ ปีเด็กวัยนี้เป็นวัยก่อนเข้าโรงเรียนและวัยอนุบาลยังไม่สามารถใช้สติปัญญากระทำการต่างๆได้อย่างเต็มที่ ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้งได้วัยนี้เริ่มเรียนรู้การใช้ภาษาและสามารถใช้สัญลักษณ์ต่างๆ ได้ พัฒนาการวัยนี้แบ่งได้เป็น ๒ ขั้นคือ

๒.๒.๒.๑ ขั้นกำหนดความคิดไว้ล่วงหน้า (Preconceptual Thought) อายุ ๒-๔ ปีระยะนี้เด็กจะมีพัฒนาการด้านการใช้ภาษารู้จักใช้คำสัมพันธ์กับสิ่งของมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ได้แต่ยังไม่สมบูรณ์ ไม่มีเหตุผล คิดเอาแต่ใจตัวเอง อยู่ในโลกแห่งจินตนาการชอบเล่นบทบาทสมมติตามจินตนาการของตนเอง

๒.๒.๒.๒ ขั้นคิดเอาเอง (intuitive thought) อายุ ๔-๗ ปี ระยะนี้เด็กสามารถคิดอย่างมีเหตุผลขึ้นแต่การคิดยังเป็นลักษณะการรับรู้มากกว่าความเข้าใจ จะมีพัฒนาการรับรู้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้เป็นหมวดหมู่ ทั้งที่มีลักษณะคล้ายคลึงและแตกต่างกัน ลักษณะพิเศษของวัยนี้คือเชื่อตัวเองโดยไม่ยอมเปลี่ยนความคิด หรือเชื่อในเรื่องการทรงภาวะเดิมของวัตถุ (Conservation) ซึ่งเพียเจต์เรียกว่า Principle of Invariance

๒.๒.๓ ขั้นใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงรูปธรรม (Concrete Operational Period) อายุ ๗-๑๑ ปี ระยะเวลาี้เด็กจะมีพัฒนาการทางความคิดและสติปัญญาอย่างรวดเร็วสามารถคิดอย่างมีเหตุผลแบ่งแยกสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ลำดับขั้น จัดเรียงขนาดสิ่งของและเริ่มเข้าใจเรื่อง การคงสภาพเดิมสามารถนำความรู้หรือประสบการณ์ในอดีตมาแก้ปัญหาเหตุการณ์ใหม่ๆ ได้ มีการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) แต่ปัญหาหรือเหตุการณ์นั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมส่วนปัญหาที่เป็นนามธรรมนั้นเด็กยังไม่สามารถแก้ได้

๒.๒.๔ ขั้นใช้ความคิดอย่างมีเหตุผลเชิงนามธรรม (Formal Operational Period) อายุ ๑๑-๑๕ ปี ขั้นนี้เป็นขั้นสูงสุดของพัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดแบบเด็กๆ จะสิ้นสุดลงจะเริ่มคิดแบบผู้ใหญ่สามารถคิดแก้ปัญหาที่เป็นนามธรรมด้วยวิธีการหลากหลาย รู้จักคิด อย่างเป็นวิทยาศาสตร์สามารถตั้งสมมติฐานทดลองใช้เหตุผลและทำงานที่ต้องใช้สติปัญญาอย่าง สลับซับซ้อนได้ เพียเจท์กล่าวว่าเด็กวัยนี้เป็นวัยที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบันสนใจที่จะสร้างทฤษฎี เกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีความจริง หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม นักจิตวิทยาเชื่อว่าการพัฒนาความเข้าใจจะพัฒนาไปเรื่อยๆ จนกระทั่งเข้าสู่วัยรุ่นและเพียเจท์เชื่อว่า พัฒนาการของเขาวัยปัญญาหนุ่มจะดำเนินไปเป็นลำดับขั้น เปลี่ยนแปลงหรือข้ามขั้นไม่ได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner) (manitrub, ๒๕๕๗)

วางเงื่อนไขแบบการกระทำหรือแบบปฏิบัติการ ซึ่งมีชื่อเรียกต่างๆ กัน คือ Operant Conditioning Theory หรือ Instrumental Conditioning Theory หรือ Type – R Conditioning Theory สกินเนอร์ได้เสนอแนวความคิดโดยจำแนกทฤษฎีทางพฤติกรรมออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๑. พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type S (Response Behavior) ซึ่งมี สิ่งเร้า (Stimulus) เป็นตัวกำหนดหรือตั้งออกมา เช่น น้ำลายไหลเนื่องจากใส่อาหารเข้าไปในปากสะดุ้ง เพราะถูกเคาะที่สะบ้าข้างเข่า หรือการหรีตาเมื่อถูกแสงไฟ พฤติกรรมดังกล่าวเป็นการตอบสนองแบบอัตโนมัติ

๒. พฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้แบบ Type R (Operant Behavior) พฤติกรรมหรือการตอบสนองขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) การตอบสนองแบบนี้จะต่างกับ แบบแรก เพราะอินทรีย์เป็นตัวกำหนดหรือเป็นผู้สั่งให้กระทำต่อสิ่งเร้า ไม่ใช่ให้สิ่งเร้าเป็นตัวกำหนด พฤติกรรมของอินทรีย์ เช่น การถางหญ้า การเขียนหนังสือ การรีดผ้า พฤติกรรมต่างๆ ของคน ในชีวิตประจำวันเป็นพฤติกรรมแบบ Operant Conditioning หลักการเรียนรู้ที่สำคัญ หลักการเรียนรู้ ของทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำ เน้นการกระทำของผู้ที่เรียนรู้นั้นมากกว่าสิ่งเร้าที่กำหนดให้ กล่าวคือ เมื่อต้องการให้อินทรีย์เกิดการเรียนรู้จากสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง เราจะให้ผู้เรียนรู้เลือกแสดง พฤติกรรมเองโดยไม่บังคับหรือบอกแนวทางในการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้ว จึง “เสริมแรง” พฤติกรรมนั้นทันที เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเป็นพฤติกรรม การเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งทฤษฎีการเรียนรู้การวางเงื่อนไขแบบการกระทำนั้น พฤติกรรม การตอบสนองจะขึ้นอยู่กับ การเสริมแรง (Reinforcement) ตัวเสริมแรงแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๒.๑ ตัวเสริมแรงทางบวก (Positive Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้อัตราการตอบสนองเพิ่มมากขึ้น เช่น คำชมเชย รางวัล อาหาร

๒.๒ ตัวเสริมแรงทางลบ (Negative Reinforcement) หมายถึง สิ่งเร้าใดๆ ซึ่งเมื่อนำมาใช้แล้วทำให้การตอบสนองเพิ่มขึ้นในทางลบ เป็นตัวเสริมแรงทางลบ เช่น เสียงดัง อากาศร้อน คำตำหนิ กลิ่น การทำโทษ เป็นการนำตัวเสริมแรงลบเข้ามา เพราะการทำโทษบางอย่างหากนำไปใช้ จะมีผลให้อัตราการตอบสนองเปลี่ยนไปในลักษณะที่เข้มข้น

แนวคิดของ โรเบิร์ต กาย (Robert Gange') (manitrub,๒๕๕๗)

โรเบิร์ต กาย (Robert Gange) นำเอาแนวความคิด ๙ ประการ มาใช้ประกอบการเรียนการสอน โดยยึดหลักการนำเสนอเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ หลักการสอนทั้ง ๙ ประการได้แก่

๑. เร่งเร้า กระตุ้นและดึงดูดความสนใจ (Gain Attention) ของผู้เรียน เป็นการช่วยให้ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้า หรือสิ่งที่จะเรียนรู้ได้ดี

๒. บอกวัตถุประสงค์ (Specify Objective) ของบทเรียนให้ผู้เรียนทราบ เป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้รู้ความคาดหวัง

๓. ทบทวนความรู้เดิม (Activate Prior Knowledge) หรือการกระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้เดิมเป็นการช่วยให้ผู้เรียนดึงข้อมูลเดิมที่อยู่ในหน่วยความจำระยะยาวให้มาอยู่ในหน่วยความจำเพื่อการใช้งาน (working memory) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม

๔. นำเสนอเนื้อหาใหม่ หรือสิ่งเร้าใหม่ (Present New Information) ผู้สอนควรจัดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนเห็นลักษณะสำคัญของสิ่งเร้านั้นอย่างชัดเจน เพื่อความสะดวกในการเลือกรับรู้ของผู้เรียน

๕. ชี้แนะแนวทางการเรียนรู้ (Guide Learning) หรือการจัดระบบข้อมูลให้มีความหมาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจกับสาระที่เรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น

๖. กระตุ้นการตอบสนองบทเรียน (Elicit Response) หรือกระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงความสามารถเพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสาระที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน

๗. ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นการให้การเสริมแรงแก่ผู้เรียนและข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับผู้เรียน

๘. การประเมินผลการแสดงออก (Assess Performance) ของผู้เรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนทราบว่าตนเองสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากน้อยเพียงใด

๙. สรุปและนำไปใช้ (Review and Transfer) เป็นการส่งเสริมความคงทนและการถ่ายโอนการเรียนรู้ โดยการให้ออกาสผู้เรียนได้มีการฝึกฝนอย่างพอเพียง และในสถานการณ์ที่หลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นและสามารถถ่ายโอนการเรียนรู้ไปสู่สถานการณ์อื่นๆ ได้

CIPPA Model (manitrub,๒๕๕๗)

C = Construction of knowledge การสร้างความรู้ด้วยตนเอง

I = Interaction การมีปฏิสัมพันธ์

P = Process skills ทักษะกระบวนการ

P = physical participation มีการเคลื่อนไหวร่างกาย

A = Application การนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

มีแนวคิดมาจาก ๑. หลักการสร้างความรู้ ๒. หลักกระบวนการกลุ่มและการเรียนรู้แบบร่วมมือ ๓. หลักความพร้อมในการเรียนรู้ ๔. หลักการการเรียนรู้กระบวนการ ๕. หลักการถ่ายโอนการเรียนรู้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สูงสุด โดยการให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง (C) และการมีปฏิสัมพันธ์ (I) กับเพื่อน บุคคลอื่นและสิ่งแวดล้อมรอบตัวหลายๆ ด้าน โดยใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ (P) จำนวนมากเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะกระบวนการและเรียนรู้สาระในแง่มุมที่กว้างขึ้น ซึ่งจะเกิดขึ้นได้ หากผู้เรียนอยู่ในสภาพที่มีความพร้อมในการรับรู้และเรียนรู้ มีประสบการณ์รับรู้ที่ตื่นตัว ไม่เฉื่อยชา และสิ่งที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนอยู่ในสภาพดังกล่าวได้คือ การให้ผู้เรียนมีการเคลื่อนไหวทางกาย (P) อย่างเหมาะสม กิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนตื่นตัวอยู่เสมอ จึงสามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีแต่การเรียนรู้นั้นจะมีความหมายต่อตนเองและความรู้ความเข้าใจนั้น จะมีความลึกซึ้งและอยู่คงทนมากเพียงใดนั้นต้องอาศัยการถ่ายโอนการเรียนรู้ หากผู้เรียนมีโอกาส นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ (A) ในสถานการณ์ที่หลากหลายความรู้นั้นก็จะเป็นประโยชน์และมีความหมายมากขึ้น มีขั้นตอนการดำเนินการสอน ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. การทบทวนความรู้เดิม ขั้นนี้เป็นการดึงความรู้เดิมของผู้เรียนในเรื่องที่จะเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมของตน ซึ่งผู้สอนอาจใช้วิธีการต่างๆ ได้อย่างหลากหลาย

๒. การแสวงหาความรู้ใหม่ขั้นนี้เป็นการแสวงหาข้อมูลความรู้ใหม่ของผู้เรียนจาก แหล่งข้อมูลหรือแหล่งความรู้ต่างๆ ซึ่งครูอาจจัดเตรียมมาให้ผู้เรียนหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับ แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนไปแสวงหาก็คได้

๓. การศึกษาทำความเข้าใจข้อมูล/ความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจกับข้อมูล/ความรู้ที่หามาได้ ผู้เรียนจะต้อง สร้างความหมายของข้อมูล/ประสบการณ์ใหม่ๆ โดยใช้กระบวนการต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น ใช้กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่มในการอภิปรายและสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับข้อมูลนั้นๆ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อมโยงกับความรู้เดิม

๔. การแลกเปลี่ยนความรู้ความเข้าใจกับกลุ่ม ขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้เรียนอาศัยกลุ่ม เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตน รวมทั้งขยายความรู้ความเข้าใจของตน ให้กว้างขึ้น ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้แบ่งปันความรู้ความเข้าใจของตนเองแก่ผู้อื่นและได้รับประโยชน์ จากความรู้ ความเข้าใจของผู้อื่นไปพร้อมๆ กัน

๕.สรุปจัดระเบียบความรู้และวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ ขั้นนี้เป็นขั้นตอนการสรุปความรู้ที่ได้รับทั้งหมด ทั้งความรู้เดิมและความรู้ใหม่ และจัดสิ่งที่เรียนให้เป็นระบบระเบียบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย รวมทั้งวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ทั้งหลายที่เกิดขึ้น

๖.การปฏิบัติ และ/หรือการแสดงผลงาน เป็นขั้นที่เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้จนสรุปจัดความรู้เป็นระเบียบแล้ว เมื่อเป็นความรู้ที่ต้องนำไปปฏิบัติต่อ จึงปฏิบัติต่อในขั้นนี้ และแสดงผลงานที่ได้ปฏิบัติด้วย แต่หากเป็นความรู้ที่ไม่ได้ปฏิบัติ ขั้นนี้จะเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงผลงานการสร้างความรู้ของตนให้ผู้อื่นรับรู้ ซึ่งเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้ต่อยก้าหรือตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของตนและช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

๗.การประยุกต์ใช้ความรู้ เป็นขั้นของการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการนำความรู้ความเข้าใจของตนไปใช้ในสถานการณ์จริงๆ ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเข้าใจความสามารถในการแก้ปัญหาและความจำในเรื่องนั้นๆ

แนวคิดของจอห์น ดิวอี้ (manitrub,๒๕๕๗)

แนวคิดของนักปรัชญาพวกประสบการณ์นิยม (Experimentalism) ซึ่งมีจอห์น ดิวอี้ เป็นผู้นำนักปราชญ์ผู้ที่มีความเชื่อว่าความอยู่รอดของสรรพสัตว์ (ซึ่งหมายถึงมนุษย์ด้วยนั้น) ย่อมขึ้นอยู่กับ การปรับตัวของสิ่งนั้นๆ ความเชื่อนี้ได้มาจากชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) เจ้าของทฤษฎีวิวัฒนาการซึ่งให้หลักไว้ว่าผู้ที่เหมาะสมที่สุดจะอยู่รอด (The Survival of the Fittest) ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสม ย่อมจะล้มหายตายจากไป จากความเป็นจริงข้อนี้ จอห์น ดิวอี้ จึงได้ยึดเอาเรื่อง “การปรับตัว” ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมเป็นสาระสำคัญ หรือเป็นแก่นแห่งการศึกษา จากแนวคิดเรื่องการปรับตัวนี้ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) จึงเห็นค่านิยมย่อมมีปัญหายู่ตลอด ปัญหานั้นคือ การเผชิญต่อความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่เป็นอยู่ทุกขณะนั่นเอง เมื่อมนุษย์ต้องพบปัญหายู่ตลอด การฝึกมนุษย์ให้แก้ปัญหาได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพราะจะช่วยให้ขจัดปัญหาที่มาขัดขวางการดำเนินชีวิตได้ และชีวิตนั้นก็อยู่รอดตลอดไป “ประสบการณ์” ตามความคิดของจอห์น ดิวอี้ แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ประสบการณ์ปฐมภูมิ (Primary Experience) คือ ประสบการณ์ที่ยังไม่เป็นความรู้ หรือยังไม่ได้มีการคิดไตร่ตรอง เป็นเพียงกระบวนการของการกระทำ และการประสบการณ์เปลี่ยนแปลงระหว่างอินทรีย์และสภาพแวดล้อม และประสบการณ์ทุติยภูมิ (Secondary Experience) เป็นประสบการณ์ประเภทที่เป็นความรู้ คือได้ผ่านกระบวนการคิดไตร่ตรองมาแล้ว ประสบการณ์ที่เกิดจากการคิดไตร่ตรอง (Reflective Thought เรียกอีกอย่างว่าประสบการณ์การรู้ (Cognitive experience) จอห์น ดิวอี้ มีความเห็นว่าการศึกษาที่ถูกต้องไม่ได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาแบบเก่าหรือแบบจารีต (Traditional) หรือแบบอนุรักษ (Conservative) กับการศึกษาแบบใหม่หรือแบบก้าวหน้า (Progressive) เพียงระบบใดระบบหนึ่ง ปรัชญาของดิวอี้เป็นปรัชญาที่สะท้อนออกมาเด่นชัดในเรื่องการศึกษาที่ยกย่องประสบการณ์ทั้งปวงที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้สถานการณ์ที่เป็นจริง เพราะการศึกษาตามความคิดของจอห์น ดิวอี้ คือ ความเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกายสติปัญญาและคุณธรรม ดังนั้นกระบวนการสร้างสรรค์ประสบการณ์ใหม่ที่ต่อเนื่องกับประสบการณ์เก่าไปเรื่อย ต้องส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ใหม่เพื่อเป็นวิถีนนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในปัจจุบันและอนาคตได้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงเป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะ

กลุ่มปฏิบัติการที่เรียนรู้ด้วยประสบการณ์ตรงจากการเผชิญสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหา เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการกระทำ ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ฝึกคิด ฝึกลงมือทำ ฝึกทักษะกระบวนการต่างๆ ฝึกการแก้ปัญหาด้วยตนเองและฝึกทักษะการเสาะแสวงหาความรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งทางทฤษฎีและการปฏิบัติตามแนวประชาธิปไตย กระบวนการเรียนรู้แบบแก้ปัญหา เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็นและแก้ปัญหาเป็น โดยการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ บางครั้งเรียกวิธีสอนนี้ว่าการสอนแบบวิทยาศาสตร์ปัจจุบันการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้ในแบบ Learning by Doing ผู้เรียนจะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ แนวคิดนี้จะจัดการสอนแบบโครงการ (Project-based Learning) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนได้เรียนจากการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนจากประสบการณ์ตรง ผู้เรียนได้ทดลองทำปฏิบัติเสาะหาข้อมูล จัดระเบียบข้อมูล พิจารณาหาข้อสรุป ค้นคว้าหาวิธีการ กระบวนการด้วยตนเอง หรือร่วมกันเป็นกลุ่ม เน้นให้ผู้เรียนมีอิสระในการศึกษาหาความรู้ตามหลักประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้รู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น ได้ค้นคว้าหาข้อมูลความรู้จากแหล่งต่างๆ มิใช่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนเกิดนิสัยรักการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองได้ด้วยความมั่นใจ

ทฤษฎีการศึกษาฝ่ายลัทธิ (manitrub, ๒๕๕๗)

๕ ทฤษฎีใหญ่ คือ ทฤษฎีการศึกษาฝ่ายลัทธิ ได้แก่

๑. ทฤษฎีการศึกษาแบบนิรันตรนิยม (Perennialism) หรือนิรันตรวาท หรือสังจิวนิยมมีพื้นฐานความเชื่อมาจากปรัชญากรีกกลุ่มวัตถุนิยมเชิงเหตุผล(Rational Realism) หรือพวกโทมัสนิยมใหม่(Neo-Thomism) ซึ่งมีต้นคิดมาจากอริสโตเติล(Aristotle) และSt.Thomas Aquinas ซึ่งเป็นปรัชญาสาขาที่สนใจเรื่องเหตุผลจนได้ชื่อว่า A World of Reason กลุ่มนักปรัชญาการศึกษาที่สนับสนุนทฤษฎีการศึกษาแบบนิรันตรนิยม ได้แก่ Sir Richard Living Stone และ Robert Maynard Hutchins เป็นต้น

๒. ทฤษฎีการศึกษาแบบลัทธิอัตถิภาวนิยมเป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบที่ทำให้มนุษย์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพราะเชื่อว่ามนุษย์มิใช่วัตถุแต่มีชีวิตจิตใจ มีความรู้สึก มีความต้องการ องค์ประกอบที่สำคัญของลัทธินี้ คือ “ความมีเสรีภาพ ความรู้สึกรับผิดชอบและการเลือกตัดสินใจ” ความเป็นมาสาเหตุที่เกิดปรัชญาลัทธินี้ขึ้นมา เนื่องจากความรู้สึกสูญเสียตัวเองไปจากระบบสังคมปัจจุบัน การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำลายความเป็นมนุษย์ด้วยการสร้างกรอบของสังคมที่จำกัดเสรีภาพของมนุษย์ เห็นได้ว่าในแต่ละวันเราต้องทำหน้าที่ไปตามกรอบของสังคมที่วางไว้จนไม่ค่อยจะมีเสรีภาพเป็นของตัวเองฟรีดริค นิตเช่ (Friedrich Nietzsche ๑๘๔๔-๑๙๐๐)นักปรัชญาชาวเยอรมัน ผู้มีอิทธิพลต่อความคิดของนักอัตถิภาวนิยมมากผู้หนึ่งเสนอให้มนุษย์ออกมาจากกรอบของสังคมอย่างทรนง เขาเห็นว่าการเดินตามประเพณีเป็นวิธีการเลี่ยงความรับผิดชอบของคนที่ขี้ลาดและอ่อนแอนิตเช่ แบ่งมนุษย์ออกเป็น ๒ พวก คือ ๑.พวกยึดถืออธรรมแบบนาย (Master Morality) คือพวกที่เข้มแข็งมั่นใจตนเอง เป็นตัวของตัวเองทั้งในด้านของความคิดและการปฏิบัติ พวกนี้จะยึดถืออุดมการณ์และปฏิบัติการภายหลังได้คิดตรึกตรอง แล้วจะไม่ยอมเชื่อใครง่ายๆ หากไร้เหตุผล ๒.พวกยึดถืออธรรมแบบทาส (Slave Morality) คือ พวกที่ไม่กล้า

เป็นตัวของตัวเองเพราะไม่มั่นใจในการตัดสินใจของตัวเอง จึงมอบตัวเองให้กับหลักการที่คิดว่า จะช่วยคุ้มครองหรือให้ความปลอดภัยแก่ตนได้ พวกนี้จะอ้างหลักการอันเป็นที่ยอมรับของสังคม เพื่อความสบายใจ

๓. ลัทธิพัฒนาการนิยม (Progressivism) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไม่หยุดนิ่ง การจัดการศึกษาต้องปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลง จึงได้เชื่อว่า “แนวทางแห่งความ มีอิสระเสรีที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง วัฒนธรรมและสังคม” ความเป็นมาของลัทธิ พัฒนาการนิยมเกิดขึ้นเพื่อต่อต้านแนวคิดและวิธีการศึกษาแบบเดิมที่เน้นแต่เนื้อหา สอนแต่ท่องจำ ไม่คำนึงถึงความสนใจของเด็กและพัฒนาเด็กแต่เพียงสติปัญญาเท่านั้น ทำให้ผู้เรียนขาดความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ไม่มีความมั่นใจในตนเอง อีกอย่างหนึ่งเพราะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีใหม่ๆ ความนิยมในประชาธิปไตยและพัฒนาการใหม่ๆ ทางจิตวิทยาการเรียนรู้

๔. ลัทธิสารัตถนิยม (Essentialism) มาจากภาษาละตินว่า Essentia หมายถึง สารระ หรือเนื้อหาที่เป็นหลักเป็นแก่น เป็นสิ่งสำคัญปรัชญาสารัตถนิยมในทางการศึกษา คือ ปรัชญา ที่ยึดเนื้อหา (Subject Matter) เป็นหลักสำคัญของการศึกษาและเนื้อหาที่สำคัญนั้นก็ต้องเน้นเนื้อหา ที่ได้มาจากมรดกทางวัฒนธรรม ที่ควรได้รับการถ่ายทอดต่อไป สารัตถนิยมเป็นการหล่อหลอม ความคิด ของจิตนิยม (Idealism) และสัจนิยม (Realism) มีชื่อเรียกอื่นๆ เช่น สารระนิยม สารवास ลัทธิจิตนิยม หรือคตินิยม (Idealism) เชื่อว่า ความเป็นจริง (Reality) เป็นความนึกคิด (Mind) และเป็นจิตรภาพ (Idea) หรือแบบ (Form) ที่มีอยู่ในจินตนาการของเรา โลกแห่งความเป็นจริงอันสูงสุด (Ultimate reality) จึงเป็นโลกแห่งจินตนาการ (A world of mind) จากพื้นฐานความจริงนี้ จึงเชื่อต่อไปว่า การล่วงรู้ความจริงได้ต้องอาศัยจิต (Mind) อาศัยปัญญา (Intellect) เพื่อเข้าถึง ความเป็นจริงที่มีอยู่ในจิตภาพ (Idea) คือ เราใช้ปัญญาและความคิดในการรับรู้ความจริงเมื่อปัญญา ล่วงรู้สิ่งที่เป็นจริงแล้ว หมายถึงเรามี “ความรู้” Plato เป็นบิดาแห่งปรัชญาสาขาจิตนิยม ที่ถือว่า เก่าแก่ที่สุดและตรงกับปรัชญาจิตนิยมใหม่ ในทัศนะของ Kant ซึ่งเห็นว่า การรู้นั้นจะเกิดขึ้นได้ ต่อเมื่อมีองค์ประกอบสำคัญ ๒ ส่วน คือ ๑. การรับรู้ (Percepts) คือ การได้รับข้อมูลเกี่ยวกับวัตถุต่างๆ มาโดยผัสสะ และ ๒. การเข้าใจ หรือสัญชาน (Concept) คือ ความนึกคิดที่เกิดขึ้นในจิตของเรา ความ เข้าใจนั้นต้องอาศัยการรับรู้ในการป้อนข้อมูลต่างๆ จากผัสสะ

๕. ลัทธิบูรณาการนิยมหรือปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) หมายถึง การบูรณะหรือการสร้างขึ้นมาใหม่ ปฏิรูปนิยมจึงมุ่งการปฏิรูปสังคมขึ้นมาใหม่ เพราะถือว่าสังคม ในปัจจุบันมีปัญหา ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและศิลปวัฒนธรรมเป็นเหตุต้องแก้ปัญหา อยู่เรื่อยๆ จึงต้องหาทางสร้างค่านิยมและแบบแผนของสังคมขึ้นมาใหม่ความเป็นมาผู้นำของปฏิรูปนิยม เริ่มจาก จอห์น ดุย (John Dewey) ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๐ เสนอแนวคิดเพื่อปฏิรูปสังคม แต่มิได้ มีบทบาทมากนัก เพิ่งได้รับความนิยมในปี ค.ศ. ๑๙๓๐ ขณะที่สหรัฐอเมริกาประสบปัญหาด้านภาวะ เศรษฐกิจการเมืองและสังคมตกต่ำอย่างมาก ปัญหาคนว่างงานเกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม จึงได้เกิด กลุ่มนักคิดแนวหน้า นำโดย จอห์น เอส เค้าทส์ฮาร์โรลด์ ร็กร์ก หาทองแก้ปัญหา โดยใช้การศึกษาเป็น เครื่องมือในการปฏิรูปสังคม เศรษฐกิจ การเมือง เลิกล้มระบบเก่าให้หมด หันไปมุ่งสร้างระบบสังคม ขึ้นมาใหม่แบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ค.ศ. ๑๙๕๐ ที โอโดร์ บรา เมลต์ เป็นผู้ทำให้ปรัชญาการศึกษาปฏิรูปนิยมเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐)

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) อีกทั้งยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) อาทิกุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม โดยนำยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) มาเป็นกรอบความคิดสำคัญในการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ

๑. วิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ตัวชี้วัดและยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ

จากแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ไว้ คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลก ศตวรรษที่ ๒๑” โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ๔ ประการ คือ ๑. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ๒. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะที่ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทผู้ดีของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ๓. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือกันกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ๔. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติได้วางเป้าหมายไว้ ๒ ด้าน คือ

เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) ประกอบด้วย ทักษะและคุณลักษณะต่อไปนี้

3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics)

8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross - cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ

(Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations)๕ ประการ ซึ่งมีตัวชี้วัดเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ๕๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย เป้าหมายและตัวชี้วัดที่สำคัญ ดังนี้

๑. ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) มีตัวชี้วัดสำคัญ เช่น ประชากรกลุ่มอายุ ๖-๑๔ ปีทุกคนได้เข้าเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าที่รัฐต้องจัดให้ฟรีโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ผู้เรียนพิการได้รับการพัฒนาสมรรถภาพหรือบริการทางการศึกษาที่เหมาะสมทุกคนและประชากรวัยแรงงานมีการศึกษาเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๒. ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคนได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษา ๑๕ ปี เป็นต้น

๓. ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้นและคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบโครงการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (Programme for International Student Assessment : PISA) ของนักเรียนอายุ ๑๕ ปีสูงขึ้น เป็นต้น

๔. ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ร้อยละของสถานศึกษาขนาดเล็กที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกลดลง มีระบบการบริหารงานบุคคล ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน รวมทั้งมีกลไกส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการจัดการศึกษา เป็นต้น

๕. ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น อันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านการศึกษาดีขึ้น สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษาและจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่ติดอันดับ ๒๐๐ อันดับแรกของโลกเพิ่มขึ้น เป็นต้น

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์จุดมุ่งหมายและเป้าหมายดังกล่าวข้างต้น แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดช่วงเวลาการดำเนินการในแต่ละเป้าหมายและตัวชี้วัด เป็น ๕ ช่วง ดังนี้ระยะเร่งด่วน ระยะ ๕ ปีแรกของแผน ระยะ ๕ ปีที่สองของแผน ระยะ ๕ ปีที่สามของแผน และระยะ ๕ ปีสุดท้ายของแผน

ยุทธศาสตร์ เป้าหมายและตัวชี้วัด แผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ ๖ ยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปีเพื่อให้แผนการศึกษาแห่งชาติบรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมาย วิสัยทัศน์และแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ : การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ
มีเป้าหมายดังนี้

๑.๑ คนทุกช่วงวัยมีความรักในสถาบันหลักของชาติและยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น การจัดกิจกรรมของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สะท้อนความรักและการธำรงรักษาสถาบันหลักของชาติและการยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การจัดการเรียนการสอน/กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education) และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม เป็นต้น

๑.๒ คนทุกช่วงวัยในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษได้รับการศึกษาและเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น นักเรียนในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษมีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้น สถานศึกษาจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มชนต่างเชื้อชาติศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม กลุ่มชนชายขอบและแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น และสถานศึกษาในพื้นที่พิเศษที่จัดอยู่ในมาตรการจูงใจ มีระบบเงินเดือนค่าตอบแทนที่สูงกว่าระบบปกติเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๑.๓ คนทุกช่วงวัยได้รับการศึกษา การดูแลและป้องกันจากภัยคุกคามในชีวิตรูปแบบใหม่ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สถานศึกษาที่จัดกระบวนการเรียนรู้และปลูกฝังแนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยแนวทางสันติวิธีเพิ่มขึ้น มีการจัดการเรียนการสอน/กิจกรรม เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภัยคุกคามในรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้น มีระบบ กลไกและมาตรการที่เข้มแข็งในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยคุกคามในรูปแบบใหม่และผู้เรียนในสถานศึกษาที่มีคดีทะเลาะวิวาทลดลง เป็นต้น

โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของสถาบันหลักของชาติและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขยกระดับคุณภาพและส่งเสริมโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษ ทั้งที่เป็นพื้นที่สูง พื้นที่ตามแนวตะเข็บชายแดนและพื้นที่เกาะแก่งชายฝั่งทะเล ทั้งกลุ่มชนต่างเชื้อชาติศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มชนชายขอบและแรงงานต่างด้าว พัฒนาการจัดการศึกษาเพื่อการจัดระบบการดูแลและป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ อาทิ อาชญากรรมและความรุนแรงในรูปแบบต่าง ๆ ยาเสพติด ภัยพิบัติจากธรรมชาติภัยจากโรคอุบัติใหม่ ภัยจากไซเบอร์ เป็นต้น และมีแผนงานและโครงการสำคัญ เช่น โครงการยกระดับคุณภาพการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่พิเศษ เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ : การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มีเป้าหมาย ดังนี้

๒.๑ กำลังคนมีทักษะที่สำคัญจำเป็นและมีสมรรถนะตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีฐานข้อมูลความต้องการกำลังคน (Demand) จำแนกตามกลุ่มอุตสาหกรรมอย่างครบถ้วน สัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสามัญศึกษาและสัดส่วนผู้เรียนวิทยาศาสตร์สุขภาพวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยีสูงขึ้นเมื่อเทียบกับผู้เรียนสังคมศาสตร์กำลังแรงงานในสาขาอาชีพต่าง ๆ ที่ได้รับการยกระดับคุณวุฒิวิชาชีพเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๒.๒ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่จัดการศึกษาผลิตบัณฑิตที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนการผลิตกำลังคนระดับกลางและระดับสูง จำแนกตามระดับ/ประเภทการศึกษาในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น ร้อยละของสถาบันการศึกษาจัดการศึกษารูปแบบทวิภาคี/สหกิจศึกษา/หลักสูตรโรงเรียนในโรงงานตามมาตรฐานที่กำหนดเพิ่มขึ้น จำนวนหลักสูตรของสถานศึกษาที่จัดการศึกษาทวิวุฒิ(Dual Degree) เพิ่มขึ้น จำนวนสถาบันอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่จัดหลักสูตรสำหรับผู้มีความสามารถพิเศษเพิ่มขึ้นและมีภาคีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างรัฐ เอกชน สถานประกอบการ สมาคมวิชาชีพและหน่วยงานที่จัดการศึกษาเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๒.๓ การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สัดส่วนเงินลงทุนวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนเมื่อเทียบกับภาครัฐเพิ่มขึ้น สัดส่วนค่าใช้จ่ายการลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ของประเทศเพิ่มขึ้น โครงการ/งานวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้/นวัตกรรมที่นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาประเทศเพิ่มขึ้น บุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนาต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คนเพิ่มขึ้น นวัตกรรม/สิ่งประดิษฐ์ที่ได้จดสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้นและผลงานวิจัยที่ได้รับการตีพิมพ์ในระดับนานาชาติเพิ่มขึ้น เป็นต้น

โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ผลิตและพัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในสาขาที่ตรงตามความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นเลิศเฉพาะด้าน ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมที่สร้างผลผลิตและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และมีแผนงานและโครงการสำคัญ เช่น โครงการจัดทำแผนผลิตและพัฒนากำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดงานในกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ : การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้มีเป้าหมาย ดังนี้

๓.๑ ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทยและทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ ๒๑ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ผู้เรียนมีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่มขึ้น ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมีวินัยและมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้น สถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือเทียบเท่าขึ้นไปที่จัดกิจกรรมสะท้อนการสร้างวินัย จิตสาธารณะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เป็นต้น

๓.๒ คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ความสามารถและสมรรถนะตามมาตรฐานการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ตามศักยภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น เด็กแรกเกิด - ๕ ปี มีพัฒนาการสมวัยเพิ่มขึ้น นักเรียนมีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินั้นพื้นฐาน (O-NET) แต่ละวิชาผ่านเกณฑ์คะแนนร้อยละ ๕๐ ขึ้นไปเพิ่มขึ้น ผู้สูงวัยที่ได้รับบริการการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น และมีสาขาและวิชาชีพที่เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้รับการส่งเสริมให้ทำงานและถ่ายทอดความรู้/ประสบการณ์เพิ่มขึ้น เป็นต้น

๓.๓ สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม/กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ศูนย์เด็กเล็ก/สถานศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้คุณภาพและมาตรฐานเพิ่มขึ้น สถานศึกษา/สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลักสูตรปฐมวัยและสมรรถนะของเด็กที่เชื่อมโยงกับมาตรฐานคุณภาพเด็กปฐมวัยของอาเซียนเพิ่มขึ้น สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ เพิ่มขึ้นและสถาบันการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย ๔.๐ เพิ่มขึ้น เป็นต้น

๓.๔ แหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรมและสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา/จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น สื่อสารมวลชนที่เผยแพร่หรือจัดรายการเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น สื่อตำราเรียนและสื่อการเรียนรู้ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานที่รับผิดชอบและได้รับการพัฒนา โดยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๓.๕ ระบบและกลไกการวัด การติดตามและประเมินผลมีประสิทธิภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบและกลไกการทดสอบ การวัดและประเมินความรู้ที่ทักษะและสมรรถนะของผู้เรียนทุกระดับการศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมายที่มีประสิทธิภาพ มีระบบติดตามประชากรวัยเรียนที่ขาดโอกาสหรือไม่ได้รับการศึกษาและผู้เรียนที่มีแนวโน้มจะออกกลางคัน เป็นต้น

๓.๖ ระบบการผลิตครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้มาตรฐานระดับสากล มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีฐานข้อมูลความต้องการใช้ครูแผนการผลิตครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาในระยะ ๑๐ ปี(พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๙) จำแนกตามสาขาวิชา ขนาดสถานศึกษา และจังหวัด สัดส่วนของการบรรจุครูที่มาจากการผลิตครูในระบบปิดเพิ่มขึ้นมีหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เอื้อให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากสาขาวิชาอื่นสามารถพัฒนาตนเองเพิ่มเติมเพื่อเข้าสู่วิชาชีพครู เป็นต้น

๓.๗ ครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐาน มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษาได้รับการพัฒนาตามมาตรฐานวิชาชีพและสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการและยุทธศาสตร์ของหน่วยงานเพิ่มขึ้นและระดับความพึงพอใจของครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อการพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากการพัฒนาเพิ่มขึ้นเป็นต้นโดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้สื่อตำราเรียนและสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ให้มีคุณภาพและมาตรฐานประชาชนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ สร้างเสริมและปรับเปลี่ยนค่านิยมของคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์และพัฒนาระบบและกลไกการติดตาม การวัดและประเมินผลผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและมีแผนงานและโครงการที่สำคัญ เช่น โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ : การสร้างโอกาส ความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางการศึกษา
มีเป้าหมาย ดังนี้

๔.๑ ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ดัชนีความเสมอภาคของอัตราการเข้าเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามฐานะทางเศรษฐกิจและพื้นที่ลดลง ความแตกต่างระหว่างคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนระหว่างพื้นที่/ภาคการศึกษาในวิชาคณิตศาสตร์และภาษาอังกฤษลดลง เป็นต้น

๔.๒ การเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและผู้ให้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพและสถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ เป็นต้น

๔.๓ ระบบข้อมูลรายบุคคลและสารสนเทศทางการศึกษาที่ครอบคลุม ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน เพื่อการวางแผนการบริหารจัดการศึกษา การติดตามประเมินและรายงานผลมีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบฐานข้อมูลรายบุคคลที่อ้างอิงจากเลขที่บัตรประจำตัวประชาชน๑๓ หลักที่สามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนฐานข้อมูล รวมทั้งใช้ประโยชน์ร่วมกันระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานอื่น ด้านสาธารณสุข สังคม ภูมิสารสนเทศ แรงงานและการศึกษา และมีระบบสารสนเทศด้านการศึกษาและด้านอื่นที่เกี่ยวข้องที่เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศ ครอบคลุม ถูกต้อง และเป็นปัจจุบัน สามารถอ้างอิงได้ เป็นต้น

โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ เพิ่มโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย พัฒนาฐานข้อมูลด้านการศึกษาที่มีมาตรฐาน เชื่อมโยงและเข้าถึงได้และมีแผนงานและโครงการสำคัญเช่น โครงการจัดทำฐานข้อมูลรายบุคคลทุกช่วงวัย ทั้งด้านสาธารณสุข สังคม ภูมิสารสนเทศแรงงานและการศึกษา เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ : การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมาย ดังนี้

๕.๑ คนทุกช่วงวัย มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรมและนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการอบรมพัฒนาในเรื่องการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความตระหนักในความสำคัญของการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ความมีคุณธรรม จริยธรรมและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตเพิ่มขึ้นและสถาบันอุดมศึกษาที่ติดอันดับมหาวิทยาลัยสีเขียวของโลกเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๕.๒ หลักสูตร แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คุณธรรม จริยธรรมและการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สถานศึกษา/สถาบันการศึกษาจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติเพิ่มขึ้นและสื่อสารมวลชนที่เผยแพร่หรือให้ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เป็นต้น

๕.๓ การวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีฐานข้อมูลด้านการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในสาขาต่างๆ เพิ่มขึ้น เป็นต้น

โดยได้กำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริม สนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคุณธรรม จริยธรรมและนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ และพัฒนาองค์ความรู้งานวิจัยและนวัตกรรมด้านการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีแผนงานและโครงการสำคัญ เช่น โครงการน้อมนำศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาและเพิ่มศักยภาพคนทุกช่วงวัย โครงการโรงเรียนคุณธรรม โครงการโรงเรียนสีเขียว เป็นต้น

ยุทธศาสตร์ที่ ๖ : การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา มีเป้าหมายดังนี้

๖.๑ โครงสร้าง บทบาทและระบบการบริหารจัดการการศึกษามีความคล่องตัวชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีการปรับปรุงโครงสร้างและระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและสถานศึกษาให้มีเอกภาพ สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และการบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล เป็นต้น

๖.๒ ระบบการบริหารจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สถานศึกษาขนาดเล็ก/สถานศึกษาที่ต้องการความช่วยเหลือและพัฒนาเป็นพิเศษอย่างเร่งด่วน ที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกลดคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขึ้นพื้นฐานของผู้เรียนที่เรียนในกลุ่มสถานศึกษาที่เข้าสู่ระบบการบริหารจัดการแนวใหม่สูงขึ้น เป็นต้น

๖.๓ ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนและพื้นที่ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น จำนวนองค์กร สมาคม มูลนิธิหรือหน่วยงานอื่นที่เข้ามาจัดการศึกษาหรือร่วมมือกับสถานศึกษา ทั้งของรัฐ เอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้น และสัดส่วนการมีส่วนร่วมสนับสนุนการศึกษาของภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคีเครือข่ายเมื่อเทียบกับรัฐ จำแนกตามระดับการศึกษาสูงขึ้น เป็นต้น

๖.๔ กฎหมายและรูปแบบการบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษารองรับลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน สถานศึกษาและความต้องการกำลังแรงงานของประเทศมีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีกฎหมาย กฎ ระเบียบและระบบการจัดสรรเงินเพื่อการศึกษาที่เอื้อและสนองตอบคุณลักษณะที่แตกต่างกันของผู้เรียน ความต้องการกำลังแรงงานและสภาพปัญหาที่แท้จริงของประเทศ มีรูปแบบ/แนวทาง กลไกการจัดสรรงบประมาณผ่านด้านอุปสงค์และอุปทานในสัดส่วนที่เหมาะสม เป็นต้น

๖.๕ ระบบบริหารงานบุคคลของครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นธรรม สร้างขวัญกำลังใจและส่งเสริมให้ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มตามศักยภาพ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น สถานศึกษาที่มีครูเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น ครู/ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาคเอกชน/ผู้ประกอบการที่ปฏิบัติงานสนับสนุนการเรียนการสอนเพิ่มขึ้นและสถานศึกษามีบุคลากรทางการศึกษาทำหน้าที่ปฏิบัติงานสนับสนุนการเรียนการสอนเพิ่มขึ้น เป็นต้น

โดยกำหนดแนวทางการพัฒนา คือ ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัด

การศึกษา ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับระบบการเงินเพื่อการศึกษา พัฒนาระบบบริหารงานบุคคลของครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาและมีแผนงานและโครงการสำคัญ เช่น โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โครงการพัฒนาระบบจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษาและโครงการทดลองนำร่องระบบการจัดสรรเงินผ่านด้านอุปสงค์และอุปทาน เป็นต้น

๒. การขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ สู่การปฏิบัติขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญหลายประการ ประกอบด้วย สาระของแผนการศึกษาแห่งชาติที่มีความชัดเจน ครบถ้วนและครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายและทุกระดับการศึกษา การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแผนการศึกษาแห่งชาติของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสาธารณชน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แก่ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชน เพื่อสร้างความตระหนักในความสำคัญของแผนการศึกษาแห่งชาติ การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการศึกษาแห่งชาติและการนำแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติที่ชัดเจนแก่ผู้ปฏิบัติทุกระดับ เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการศึกษาของชาติ

๓. แนวทางการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติประกอบด้วย

๓.๑ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนได้ตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมเข้าร่วมในการผลักดันแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ การสร้างความรู้ความเข้าใจกับหน่วยงานองค์กรและภาคีทุกภาคส่วน ถึงวิสัยทัศน์และเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ

๓.๒ การสร้างความเชื่อมโยงระหว่างแผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาการศึกษาระยะ ๕ ปี แผนปฏิบัติราชการระยะ ๔ ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของหน่วยงาน โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมจัดทำและติดตามประเมินผลแผนดังกล่าว

๓.๓ การปรับปรุงกฎ ระเบียบและกฎหมายต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในระดับต่าง ๆ

๓.๔ การสร้างช่องทางให้ประชาสังคมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างกว้างขวาง ทั้งระดับนโยบายและระดับพื้นที่

๔. การดำเนินการการขับเคลื่อนแผนการศึกษาแห่งชาติสู่การปฏิบัติ

แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙ ได้เสนอรายละเอียดการดำเนินการขับเคลื่อนสู่การปฏิบัติโดยได้ระบุบทบาทของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ อาทิ หน่วยงานส่วนกลาง ประกอบด้วย กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ เช่น สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานเลขาธิการคุรุสภาและหน่วยงานอื่นนอกกระทรวงศึกษาธิการที่รับผิดชอบจัดการศึกษา เป็นต้น ส่วนระดับภูมิภาค ประกอบด้วย สำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นต้น รวมทั้งระดับสถานศึกษาและระดับห้องเรียน โดยได้กำหนดแนวทางในการขับเคลื่อนการดำเนินงานทั้ง ๖ ยุทธศาสตร์ของหน่วยงานในแต่ละระดับ

อย่างชัดเจน ซึ่งจะทำให้การดำเนินงานตามแผนเป็นไปอย่างสอดคล้อง รองรับในกรอบทิศทางเดียวกัน และการจัดการศึกษาเป็นไปตามยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาในช่วงเวลาที่กำหนด

๕. การติดตามประเมินผลแผนการศึกษาแห่งชาติประกอบด้วย

๕.๑ การประเมินบริบทก่อนเริ่มโครงการ ประเมินระหว่างดำเนินงานและประเมินหลังการดำเนินงานตามแผนเสร็จสิ้น

๕.๒ วางระบบการประเมินระดับกระทรวง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค จังหวัด และเขตพื้นที่เพื่อเชื่อมโยงแผนปฏิบัติการแต่ละระดับกับแผนการศึกษาแห่งชาติ

๕.๓ ส่งเสริมให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา ด้านงบประมาณและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและในพื้นที่ เพื่อให้การติดตามประเมินผลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๕.๔ จัดให้หน่วยงานหรือองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญและเป็นกลางเป็นผู้ประเมิน

๕.๕ จัดเวทีสาธารณะเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงความคิดเห็น

๕.๖ นำเสนอผลการติดตามและประเมินผลแผนการศึกษาแห่งชาติให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับทราบ

ผลการพัฒนาการศึกษาไทย พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๘ ด้านโอกาสทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐)

๑. ประชากรกลุ่มอายุวัยเรียน มีโอกาสเข้ารับการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อนุบาล - มัธยมศึกษาตอนปลาย) เพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากนโยบายโครงการเรียนฟรี ๑๕ ปี ของรัฐบาล ตามสิทธิที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อเพิ่มโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ยกเว้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่อัตราการเข้าเรียนต่อประชากรช่วงอายุ ๑๒ - ๑๔ ปี มีแนวโน้มลดลงเหลือร้อยละ ๘๘.๓ ในปี ๒๕๕๘ สะท้อนให้เห็นว่า ยังมีประชากรที่อยู่ในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาอีกประมาณร้อยละ ๑๑.๗ คิดเป็นจำนวนประมาณ ๓๑๐,๐๐๐ คน

๒. กลุ่มผู้เรียนที่เป็นเด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษ จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา ๒๕๕๒ - ๒๕๕๘ พบว่า จำนวนผู้เรียนดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะปีการศึกษา ๒๕๕๘ มีจำนวนเด็กด้อยโอกาสประเภทเด็กยากจนและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านปัญหาการเรียนรู้อันตรายและบกพร่องทางสติปัญญาได้รับโอกาสเข้าเรียนมากที่สุด

๓. ปัญหาการออกกลางคัน เป็นปัญหาต่อเนื่องและคาดว่าจะคงอยู่ต่อไป แต่มีแนวโน้มที่ดีขึ้น เห็นได้จากข้อมูลอัตราการออกกลางคันของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงปีการศึกษา ๒๕๕๒ - ๒๕๕๗ พบว่ามีอัตราการลดลงจากร้อยละ ๐.๗๐ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๐.๑๔ ในปี ๒๕๕๗ โดยระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีอัตราการออกกลางคันลดลงมากที่สุด สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาการอพยพตามผู้ปกครองปัญหา

การปรับตัวและปัญหาครอบครัวและอัตราการออกกลางคันของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่า ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖.๓๑ (๗๑,๓๒๑ คน) ในปี ๒๕๕๗ เป็นร้อยละ ๑๖.๗๗ (๗๒,๘๗๓ คน) ในปี ๒๕๕๘ และในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ลดจากร้อยละ ๑๑.๓๖ (๒๔,๔๙๐ คน) เป็นร้อยละ ๑๑.๑๔ (๒๖,๒๕๘ คน) ในช่วงเวลาเดียวกัน ตามลำดับ โดยสาเหตุการออกกลางคันส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาครอบครัว ยาเสพติดและการก่อคดีต่าง ๆ

๔. ระดับการศึกษาของประชากรวัยแรงงานที่มีอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี ทั้งที่อยู่ในวัยเรียนและที่อยู่ในกำลังแรงงาน พบว่า ในช่วงปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๘ ประชากรในกลุ่มอายุดังกล่าวได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งเห็นได้จากจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ๘.๙ ปี ในปี ๒๕๕๒ เป็น ๑๐.๐ ปี ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งเทียบได้กับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีสัดส่วนของประชากรวัยแรงงานที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๔๔.๔๐ เป็นร้อยละ ๕๒.๒๕ ในช่วงเวลาเดียวกัน ในขณะที่ร้อยละของกำลังแรงงานที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นค่อนข้างคงที่ ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและอุดมศึกษามีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าการดำเนินงานเพื่อยกระดับการศึกษาให้แก่แรงงานยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างทั่วถึงและกำลังแรงงานระดับกลางที่สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. และ ปวส. มีอยู่ไม่ถึงร้อยละ ๑๐ เท่านั้น

๕. อัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป จากข้อมูลของ IMD พบว่ามีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๕.๙ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๓.๓ ในปี ๒๕๕๘ (อันดับที่ ๔๕ จาก ๕๘ ประเทศ) โดยในปี ๒๕๕๗ มีอัตราการไม่รู้หนังสือน้อยกว่าประเทศจีน ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยสามารถลดอัตราการไม่รู้หนังสือของผู้ใหญ่ได้ค่อนข้างมาก หลังจากมีอัตราการไม่รู้หนังสือสูงถึงร้อยละ ๕.๙ ในปี ๒๕๕๐

สรุป การได้รับบริการการศึกษาของประชากรในวัยเรียนที่ได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ด้อยโอกาสและผู้ที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษที่เข้าศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก อย่างไรก็ตามปัญหาของประชากรวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ ๑๑.๗ และประชากรวัยแรงงานที่มีการศึกษาต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น จำเป็นต้องได้รับการพิจารณาและให้ความสำคัญเป็นการเร่งด่วน

ผลการจัดการศึกษาไทยช่วงปี ๒๕๕๔-๒๕๕๙ ด้านโอกาสทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐)

๑. การศึกษาปฐมวัย อัตราการเข้าเรียนของเด็กก่อนประถมศึกษา (๓-๕ ปี) เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙๔.๔ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๑๑๘.๓ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กในกลุ่มอายุมีโอกาสรับการศึกษาปฐมวัยช่วงอนุบาลเพิ่มขึ้นและมีเด็กจำนวนหนึ่งเข้าเรียนก่อนวัย แต่จากนี้ไป การศึกษาปฐมวัยควรเน้นคุณภาพเพื่อวางรากฐานการพัฒนาที่ดีให้กับเด็กและควรมีระบบสารสนเทศที่ทันสมัย เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

๒. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชากรกลุ่มอายุวัยเรียนมีโอกาสดำเนินการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (อนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลาย) เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปีของรัฐบาล และตามสิทธิที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และพ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ส่งผลให้ประชากรในวัยเรียนมีโอกาสดำเนินการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้นนอกจากนี้ กลุ่มผู้เรียนที่เป็นเด็กด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ระหว่างปีการศึกษา ๒๕๕๒-๒๕๕๘ ก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกระดับการศึกษา โดยเฉพาะปีการศึกษา ๒๕๕๘ มีจำนวนเด็กด้อยโอกาสประเภทเด็กยากจนและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษด้านปัญหาการเรียนรู้และบกพร่องทางสติปัญญาได้รับโอกาสเข้าเรียนมากที่สุด เนื่องจากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้เปิดโอกาสให้ผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษเข้าถึงการศึกษาเพิ่มขึ้นและการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีอัตราการเข้าเรียนต่อประชากรช่วงอายุ ๑๒-๑๔ ปีมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๙๙.๔ ในปี ๒๕๕๓ เหลือร้อยละ ๘๘.๓ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ยังมีประชากรที่อยู่ในวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษามากกว่าร้อยละ ๑๑.๗ หรือจำนวนประมาณ ๓๑๐,๐๐๐ คน

สำหรับปัญหาการออกกลางคัน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานมีแนวโน้มที่ดีขึ้น จากข้อมูลอัตราการออกกลางคันของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในช่วงปี ๒๕๕๒-๒๕๕๗ ที่มีอัตราการลดลงจากร้อยละ ๐.๗๐ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๐.๑๔ ในปี ๒๕๕๗ โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีอัตราการออกกลางคันลดลงมากที่สุด

๓. อาชีวศึกษา เนื่องจากตลาดแรงงานยังมีความต้องการแรงงานระดับกลางอีกเป็นจำนวนมาก แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. ๒๕๕๒-๒๕๕๙) จึงกำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ และเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันและร่วมมือกับนานาชาติ และมีเป้าหมายเชิงปริมาณ คือกำหนดให้มีสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษามากขึ้น โดยมีสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษา : สามัญในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็น ๖๐:๔๐ ภายในปี ๒๕๕๙ โดยที่กระทรวงศึกษาธิการได้มีความพยายามที่จะเพิ่มสัดส่วนผู้เรียนอาชีวศึกษาต่อสายสามัญ จากร้อยละ ๓๓ ในปีการศึกษา ๒๕๕๔ ให้เป็นร้อยละ ๖๐:๔๐ ภายในปี ๒๕๖๑ ซึ่งเป็นปีสิ้นสุดของการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (๒๕๕๑-๒๕๖๑) โดยมอบให้คณะกรรมการการอาชีวศึกษาหามาตรการจูงใจเพื่อสนับสนุนการเรียนสายอาชีพ แต่จากสถิติพบว่า สัดส่วนของผู้เรียนอาชีวศึกษากลับลดลงทุกปีอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๓๗.๗๐ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ๓๒.๕๐ ในปี ๒๕๕๘ ขณะที่สัดส่วนผู้เรียนสายสามัญกลับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ซึ่งแสดงให้เห็นช่องว่างที่ห่างขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งเห็นว่ามาตรการของกระทรวงศึกษาธิการยังไม่ประสบความสำเร็จ

นอกจากนี้ ข้อมูลอัตราการออกกลางคันของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา พบว่าระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มีการออกกลางคันเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๖.๓๑ ในปี ๒๕๕๗ เป็นร้อยละ ๑๖.๗๗ ในปี ๒๕๕๘ สาเหตุการออกกลางคันส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาครอบครัว ยาเสพติด และการก่อคดีต่างๆ

ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ กระทรวงศึกษาธิการมีเป้าหมายปรับสัดส่วนการรับนักเรียนสายสามัญต่อสายอาชีพให้ได้ในสัดส่วน ๕๐:๕๐ แต่จะพยายามรักษาจำนวนการรับเด็กเข้าเรียนอาชีวศึกษาไม่ให้น้อยกว่าเดิม คือ สัดส่วนสายสามัญต่อสายอาชีพที่ ๖๒:๓๘ โดยจะปรับวิธีการรับ

นักเรียนและพิจารณาเรื่องทุนการศึกษากับการมีงานทำ ซึ่งก็คงเป็นไปได้ยาก หากไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง ประกอบกับค่านิยมอาชีวศึกษาตกต่ำเพราะไม่สามารถแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาทกันของนักเรียนอาชีวะ ฉะนั้น หากจะเพิ่มจำนวนนักเรียนอาชีวศึกษาให้ได้กระทรวงต้องดำเนินนโยบายอย่างจริงจังและต้องได้รับความร่วมมือจากสองหน่วยงาน คือสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และควรศึกษารูปแบบการพัฒนาการศึกษาสายอาชีพของประเทศสิงคโปร์และเยอรมนีที่จัดการศึกษาอาชีวศึกษาได้ประสบความสำเร็จ

๔. อุดมศึกษา อัตราการเข้าเรียนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๑.๓ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๕๖.๓ ในปี ๒๕๕๘ นับว่าประชากรของไทยมีโอกาสรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้นแต่จากการเปรียบเทียบระดับนานาชาติในปี ๒๕๕๕ (Global Education Digest ๒๐๑๒, UIS) พบว่าจำนวนผู้เรียนระดับอุดมศึกษาต่อประชากรของประเทศไทยอยู่ที่ร้อยละ ๔๘ ขณะที่ประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลียและเกาหลี อยู่ที่ร้อยละ ๖๐ ร้อยละ ๘๐ และร้อยละ ๑๐๓ ตามลำดับ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยจำเป็นต้องเพิ่มโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแก่ผู้เรียนมากขึ้นเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในแข่งขันของประเทศ

๕. การศึกษานอกระบบ อัตราการไม่รู้หนังสือของประชากรอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป มีแนวโน้มดีขึ้น จากข้อมูลของ IMD พบว่าอัตราการไม่รู้หนังสือลดลงจากร้อยละ ๕.๙ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๓.๓ ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานที่มีอายุ ๑๕-๕๙ ปี จะได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น เห็นได้จากจำนวนผู้เรียนการศึกษานอกระบบเพิ่มขึ้นจาก ๕.๖๐๙ ล้านคนในปี ๒๕๕๒ เป็น ๖.๙๓๒ ล้านคนในปี ๒๕๕๘ และปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นจาก ๘.๙ ปี ในปี ๒๕๕๒ เป็น ๑๐.๐ ปี ในปี ๒๕๕๘ แต่ประชากรวัยแรงงานที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไปที่สามารถศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไปมีเพียงร้อยละ ๕๒.๒๕ ในปี ๒๕๕๘ และกำลังแรงงานระดับกลางที่สามารถศึกษาระดับ ปวช. และปวส. มีอยู่ไม่ถึงร้อยละ ๑๐ เท่านั้น จึงเป็นภารกิจของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยที่จะต้องเติมเต็มการศึกษาขั้นพื้นฐานสายสามัญศึกษาและสายอาชีวศึกษาให้ผู้เรียนนอกระบบได้มีโอกาสรับการศึกษาเพิ่มขึ้นเพื่อเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมผู้สูงอายุที่จำนวนคนสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ความต้องการการเรียนรู้เพิ่มเติมก็มากขึ้นด้วย

โดยสรุป ประชากรของไทยได้รับโอกาสทางการศึกษาเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและผู้มีความต้องการจำเป็นพิเศษ แต่ประชากรวัยเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังมียังมีอยู่เป็นจำนวนมาก รวมทั้งประชากรวัยแรงงานที่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต้องได้รับการพิจารณาและให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน

ประวัติความเป็นมาของระบบการศึกษาไทย(ครูบ้านนอก, ๒๕๕๑)

การจัดการศึกษาของประเทศไทยมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยโบราณเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันด้วยความเชื่อที่ว่าการศึกษาช่วยกำหนดทิศทางการพัฒนาชาติ เพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความพร้อมที่จะเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ความเป็นมาของการศึกษาไทยแบ่งได้ ๕ ช่วงดังนี้

๑. การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. ๑๗๘๑ - พ.ศ. ๒๔๑๑)
 - ๑.๑ การศึกษาสมัยกรุงสุโขทัย (พ.ศ. ๑๗๘๑ - พ.ศ. ๑๙๒๑)
 - ๑.๒ การศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๒๓๑๐)
 - ๑.๓ การศึกษาสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๑๑ - พ.ศ. ๒๔๑๑)
๒. การศึกษาของไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๑๒ - พ.ศ. ๒๔๗๔)
๓. การศึกษาของไทยสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญระยะแรก (พ.ศ. ๒๔๗๕ - พ.ศ. ๒๔๙๑)
๔. การศึกษาไทยสมัยพัฒนาการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๙๒ - พ.ศ. ๒๕๓๔)
๕. การศึกษาสมัยปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๓๕ - ปัจจุบัน)

การจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการมาโดยตลอด อาจจะเป็นเพราะมีปัจจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ปัจจัยภายในเกิดจากความต้องการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญและทันสมัย ส่วนปัจจัยภายนอกเกิดจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง ตลอดจนการติดต่อสื่อสารกันทำให้ประเทศไทยต้องปรับตัวให้ทันสมัย เพื่อความอยู่รอดและประเทศได้เกิดการพัฒนาให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาทำให้การจัดการศึกษาของไทยมีวิวัฒนาการเรื่อยมา ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมความเจริญก้าวหน้าทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของชาติให้มั่นคงและเจริญก้าวหน้า ดังจะได้กล่าวถึงวิวัฒนาการของการศึกษาไทย ดังนี้

๑. การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. ๑๗๘๑ - พ.ศ. ๒๔๑๑) การศึกษาสมัยนี้เป็นการศึกษาแบบสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีที่มีมากแต่เดิม จำเป็นที่คนไทยในสมัยนั้นต้องชวนขวายหาความรู้จากผู้รู้ในชุมชนต่างๆ ซึ่งการศึกษาในสมัยนี้มีบ้านและวัดเป็นศูนย์กลางของการศึกษา เช่น บ้านเป็นสถานที่อบรมกล่อมเกลาคิดใจของสมาชิกภายในบ้าน โดยมีพ่อและแม่ทำหน้าที่ในการถ่ายทอดอาชีพและอบรมลูกๆ วังเป็นสถานที่รวมเอานักปราชญ์สาขาต่างๆ มาเป็นขุนนางรับใช้เบื้องพระยุคลบาท โดยเฉพาะงานช่างศิลปหัตถกรรมเพื่อสร้างพระราชวังและประกอบพระราชพิธีต่างๆ ซึ่งเป็นสถานที่ที่ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ส่วนวัดเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา พระเจ้าทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนธรรมะแก่พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะผู้ชายไทยมีโอกาสได้ศึกษาธรรมะและบวชเรียน ในสังคมไทยจึงนิยมให้ผู้ชายบวชเรียนก่อนแต่งงานทำให้มีคุณธรรมและจิตใจมั่นคงสามารถครองเรือนได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ผู้ที่มาบวชเรียนมาสวดหาความรู้เรื่องธรรมะในวัดแล้ว ยังสามารถแลกเปลี่ยนและถ่ายทอดความรู้ในด้านศิลปวิทยาการต่าง ๆ ที่เคยได้อบรมจากครอบครัวมา จะเห็นได้ว่าสถาบันทั้งสามนี้ล้วนแต่มีบทบาทในการศึกษาอบรมสำหรับคนไทยในสมัยนั้น ในการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง นอกจากนี้ในชุมชนต่าง ๆ ก็มีภูมิปัญญามากมายซึ่งมีปราชญ์แต่ละสาขาวิชา เช่น ด้านการก่อสร้าง หัตถกรรม ศิลปกรรม ประติมากรรมและแพทย์แผนโบราณ เป็นต้น ส่วนพระมหากษัตริย์ในสมัยนี้มีพระราชกรณียกิจอันเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาในสมัยนั้นและมีอิทธิพลต่อมา กล่าวคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราชและพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าลิไท) ซึ่งพระราชกรณียกิจที่สำคัญ เช่น การประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นครั้งแรก โดยทรงดัดแปลงมาจากตัวหนังสือขอมและมอญ อันเป็นรากฐานด้านอักษรศาสตร์จนนำมาสู่การพัฒนาปรับปรุงเป็นอักษรไทยในปัจจุบัน ศิลาจารึกหลักที่ ๑ จึงเป็นศิลาจารึกที่จารึกเป็นอักษรไทยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสุโขทัยในด้าน

ประวัติศาสตร์ส่วนการบำรุงพุทธศาสนาในรัชกาลพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระเจ้าลิไท) ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมากในสมัยนี้ ด้วยเหตุผลที่ว่าพระองค์ทรงสละราชย์สมบัติออกบวชเป็นพระภิกษุระยะหนึ่ง นับเป็นแบบอย่างของการบวชเรียนในสมัยต่อมา การที่พระองค์ทรงจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์โดยกำหนดให้การปกครองสงฆ์ออกเป็นสองคณะ กล่าวคือ คณะอรัญวาสีและคณะคามวาสี และการที่พระองค์ทรงพระนิพนธ์หนังสือไตรภูมิพระร่วง ซึ่งเป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสอนศีลธรรมให้ราษฎรประพฤติแต่สิ่งที่ดีงามละเว้นความชั่ว ผู้ประพฤติดีจะได้ขึ้นสวรรค์ผู้ประพฤติชั่วจะต้องตกนรก ซึ่งพระองค์ทรงบรรยายไว้อันน่าสะพรึงกลัวนับเป็นวรรณคดีร้อยแก้วที่มีความสำคัญที่สุดในสมัยสุโขทัย โดยกล่าวถึงโลกมนุษย์ สวรรค์และนรกเป็นวรรณคดีที่ได้รับการกล่าวอ้างถึงในวรรณกรรมต่าง ๆ และเป็นวรรณคดีที่มีความสำคัญต่อคำสอนในพุทธศาสนามาจนถึงปัจจุบันนี้

๑.๑ การศึกษาในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. ๑๗๘๑ -พ.ศ. ๑๙๒๑)มีลักษณะการจัด ดังนี้

๑.๑.๑ รูปแบบการจัดการศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ ฝ่าย กล่าวคือ ฝ่ายอาณาจักร แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้ชายที่เป็นทหาร เช่น มวย กระบี่ กระบองและอาวุธต่างๆ ตลอดจนวิธีการบังคับม้า ช้าง ตำราพิชัยยุทธ์ซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงของผู้ที่จะเป็นแม่ทัพนายกองและส่วนที่สอง พลเรือนเป็นการจัดการศึกษาให้แก่พลเรือนผู้ชายเรียนคัมภีร์ไตรเวท โหราศาสตร์ เวชกรรม ฯลฯ ส่วนพลเรือนผู้หญิงให้เรียนวิชาช่างสตรี การปัก การย้อม การเย็บ การถักทอ นอกจากนี้มีการอบรมบ่มนิสัย กิริยามารยาท การทำอาหารการกินเพื่อเตรียมตัวเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดีต่อไป ฝ่ายศาสนาจักร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาการจัดการศึกษาในสมัยสุโขทัย จึงเป็นการจัดการศึกษาที่เน้นพระพุทธศาสนาและศิลปศาสตร์ สมัยนี้พ่อขุนรามคำแหงได้นำช่างชาวจีนเข้ามาเผยแพร่การทำถ้วยชามสังคโลกให้แก่คนไทย และหลังจากที่ทรงคิดประดิษฐ์อักษรไทยแล้วงานด้านอักษรศาสตร์เจริญขึ้น มีการสอนภาษาไทยในพระบรมมหาราชวัง มีวรรณคดีที่สำคัญ คือ หนังสือไตรภูมิพระร่วงและตำรับทำวาศรีจุฬาลักษณ์

๑.๑.๒ สถานศึกษา สำหรับสถานศึกษาสมัยนี้ ประกอบด้วย ๑.บ้าน เป็นสถาบันสังคมพื้นฐานที่ช่วยทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ด้านอาชีพตามบรรพบุรุษ การก่อสร้างบ้านเรือน ศิลปะการป้องกันตัวสำหรับลูกผู้ชายและการบ้านการเรือน เช่น การจับพลู การทำอาหารและการทอผ้า สำหรับลูกผู้หญิง เป็นต้น ๒.สำนักสงฆ์ เป็นสถานศึกษาที่สำคัญของราษฎรทั่วไปเพื่อทำหน้าที่ขัดเกลাজิตใจและแสวงหาธรรมะต่างๆ ๓.สำนักราชบัณฑิต เป็นบ้านของบุคคลที่ประชาชนยกย่องว่ามีความรู้สูง บางคนเป็นขุนนางมียศถาบรรดาศักดิ์ บางคนเคยบวชเรียนแล้วจึงมีความรู้ แดกฉานในแขนงต่างๆ ๔.พระราชสำนัก เป็นสถานศึกษาของพระราชวงศ์และบุตรหลานของขุนนางในราชสำนักมีพรหมณ์หรือราชบัณฑิตเป็นครูสอน

๑.๑.๓ วิชาที่สอน ไม่ได้กำหนดตายตัว แบ่งออกได้ดังนี้ ๑.วิชาความรู้สามัญ สันนิษฐานว่าในช่วงต้นสุโขทัยใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตในการศึกษา ต่อมาหลังจากที่พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ จึงมีการเรียนภาษาไทยกัน ๒. วิชาชีพ เรียนกันตามแบบอย่างบรรพบุรุษ ตระกูลใดมีความชำนาญด้านใดลูกหลานจะมีความถนัดและประกอบอาชีพตามแบบอย่างกันมา เช่น ตระกูลใดเป็นแพทย์ก็จะสอนบุตรหลานให้เป็นแพทย์ ๓. วิชาจริยศึกษา สอนให้เคารพนับถือบรรพบุรุษ การรู้จักกตัญญูรู้คุณการรักษาขนบธรรมเนียม

ประเพณีดั้งเดิมและการรู้จักทำบุญให้ทาน ถือศีลในระหว่างเข้าพรรษา เป็นต้น ๔. วิชาศิลปะป้องกันตัว เป็นการสอนให้รู้จักการใช้อาวุธ การบังคับสัตว์ที่ใช้เป็นพาหนะในการออกศึกและตำราพิชัยยุทธ

๑.๒ การศึกษาในสมัยกรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. ๑๘๙๓ - พ.ศ. ๒๓๑๐)

กรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นราชธานียาวนาน ๔๑๗ ปี ซึ่งมีความเจริญทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนับเกิดจากมีชนชาติต่างๆ ในเอเชียเข้ามาติดต่อกับค้าขายและเข้ามาเพื่อตั้งหลักแหล่งหากินในดินแดนไทย เช่น จีน มอญ ญวน เขมร อินเดียและอาหรับ ตั้งแต่รัชสมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ ชาติตะวันตกได้เริ่มเข้ามาติดต่อกับค้าขาย เช่น ชาตีโปรตุเกสเข้ามาเป็นชาติแรกและมีชนชาติอื่นๆ ติดตามมา เช่น ฮอลันดา ฝรั่งเศส อังกฤษ เป็นต้น มีผลให้การศึกษาไทยมีความเจริญขึ้น โดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองและสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ลักษณะการจัดการศึกษาสมัยกรุงศรีอยุธยา มีดังนี้

๑.๒.๑ รูปแบบการจัดการศึกษา มีดังนี้ ๑. การศึกษาวิชาสามัญ เน้นการอ่าน เขียน เรียนเลข อันเป็นวิชาพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาอาชีพของคนไทย พระโหราธิบดีได้แต่งแบบเรียนภาษาไทย ชื่อ จินตามณี ถวายสมเด็จพระนารายณ์มหาราชซึ่งใช้เป็นแบบเรียนสืบมาเป็นเวลานาน ๒. การศึกษาทางด้านศาสนา วัดยังมีบทบาทมากในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระองค์ทรงส่งเสริมพุทธศาสนาโดยทรงวางกฎเกณฑ์ไว้ว่าประชาชนคนใดไม่เคยบวชเรียนเขียนอ่านมาก่อน จะไม่ทรงแต่งตั้งให้เป็นข้าราชการและในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเป็นต้นมามีการสอนศาสนาหรือมิชชันนารีได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือและวิชาอื่น ๆ ขึ้นเรียกโรงเรียนมิชชันนารีนี้ว่า โรงเรียนสามเณร เพื่อชักจูงให้ชาวไทยหันไปนับถือศาสนาคริสต์ ๓. การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และวรรณคดี ปรากฏว่ามีการสอนทั้งภาษาไทยบาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ และภาษาจีน ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีวรรณคดีหลายเล่ม เช่น เสือโคคำฉันทน์ สมุทโฆษคำฉันทน์ อนิรุทธ์คำฉันทน์และกำสรวลศรีปราชญ์ เป็นต้น ๔. การศึกษาของผู้หญิง มีการเรียนวิชาชีพ การเรือนการครัว ทอผ้า ตลอดจนกิริยามารยาท เพื่อป้องกันไม่ให้เขียนเพลงยาวโต้ตอบกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงที่อยู่ในราชตระกูลเริ่มเรียนภาษาไทยตลอดทั้งการประพันธ์ด้วย ในสมัยนี้โปรตุเกสเป็นชาติแรกที่นำวิธีการทำขนมหวานที่ใช้ไขมาเป็นส่วนผสม เช่น ทองหยิบ ฟอยทอง มาเผยแพร่จนชนบเหล่านี้เป็นเอกลักษณ์ขนมหวานของไทยในปัจจุบัน ๕. การศึกษาวิชาการด้านทหาร มีการจัดระเบียบการปกครองในแผ่นดิน สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงแยกราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนออกจากกัน หัวหน้าฝ่ายทหารเรียกว่า สมุหกลาโหม ฝ่ายพลเรือนเรียกว่า สมุหนายก ในรัชสมัยพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงจัดวางระเบียบทางการทหาร มีการทำบัญชี คือ การเกณฑ์คนเข้ารับราชการทหาร ผู้ชายอายุตั้งแต่ ๑๓ ปีขึ้นไปถึง ๖๐ ปี เรียกว่าไพร่หลวง เชื่อว่าต้องมีการศึกษาวิชาการทหารเป็นการศึกษาด้านพลศึกษาสำหรับผู้ชาย ฝึกระเบียบวินัยเพื่อฝึกให้เป็นกำลังสำคัญของชาติ

๑.๒.๒ สถานศึกษา ในสมัยกรุงศรีอยุธยานี้ยังคงเหมือนกับสมัยสุโขทัยที่ต่างออกไป คือ มีโรงเรียนมิชชันนารี เป็นโรงเรียนที่ชาวตะวันตกเข้ามาสร้างเพื่อเผยแพร่ศาสนาและขณะเดียวกันก็สอนวิชาสามัญด้วย

๑.๒.๓. เนื้อหาวิชาที่สอน มีสอนทั้งวิชาชีพและวิชาสามัญ กล่าวคือ ๑.วิชาสามัญ มีการเรียนวิชาการอ่าน เขียน เลข ใช้แบบเรียนภาษาไทยจินตามณี ๒.วิชาชีพเรียนรู้กันในวงศ์ตระกูล

สำหรับเด็กผู้ชายได้เรียนวิชาวาดเขียน แกะสลักและช่างฝีมือต่าง ๆ ที่พระสงฆ์เป็นผู้สอนให้ ส่วนเด็กผู้หญิงเรียนรู้การบ้านการเรือนจากพ่อแม่สมัยต่อมาหลังชาติตะวันตกเข้ามาแล้วมีการเรียนวิชาขั้นสูง เช่น ดาราศาสตร์ การทำน้ำประปา การทำปืน การพาณิชย์ แพทยศาสตร์ ตำรายา การก่อสร้าง ตำรายา เป็นต้น ๓. ด้านอักษรศาสตร์ มีการศึกษาด้านอักษรศาสตร์ มีวรรณคดีหลายเล่มที่เกิดขึ้น เช่น สมุทโฆษคำฉันท์และกำศรวลศรีปราชญ์ เป็นต้น อีกทั้งมีการสอนภาษาไทยบาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญและจีน ๔. วิชาจริยศึกษา เน้นการศึกษาดำพระพุทธานุสามากขึ้น เช่นในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงกวัดขั้นในเรื่องการศึกษาหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มีการกำหนดให้ผู้ชายที่เข้ารับราชการทุกคนจะต้องเคยบวชเรียนมาแล้ว เกิดประเพณีการอุปสมบทเมื่ออายุครบ ๒๐ ปี นอกจากนี้ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ทรงให้เสรีภาพไม่กีดกันศาสนา ทรงอุปถัมภ์พวกสอนศาสนา เพราะทรงเห็นว่าศาสนาทุกศาสนาต่างสอนให้คนเป็นคนดี ๕. วิชาพลศึกษายังคงเหมือนสมัยสุโขทัย

๑.๓ การศึกษาในสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. ๒๓๑๑ -

พ.ศ. ๒๔๑๑) การศึกษาในสมัยนี้เช่นเดียวกับสมัยอยุธยา บ้านและวัดยังคงมีบทบาทเหมือนเดิม การจัดการศึกษาในช่วงนี้มีรายละเอียด ดังนี้

๑. สมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นระยะเก็บรวบรวมสรรพตำราจากแหล่งต่างๆ ที่รอดพ้นจากการทำลายของพม่า เน้นการทำนุบำรุงตำราทางศาสนา ศิลปะและวรรณคดี

๒. สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงฟื้นฟูการศึกษาด้านอักษรศาสตร์ วรรณคดี มีการแต่งรามเกียรติ์ได้เค้าโครงเรื่องมาจากอินเดียเรื่อง รามายณะ ศิลปะ กฎหมาย เช่น กฎหมายตรา ๓ ดวง และหลักธรรมทางศาสนา มีการสังคายนาพระไตรปิฎก ๓. สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เริ่มมีชาวยุโรปเช่น ชาติโปรตุเกสเข้ามาติดต่อทางการค้ากับไทยใหม่ หลังจากเลิกราไปเมื่อประมาณปลายสมัยอยุธยาและชาติอื่นๆ ตามเข้ามาอีกมากมาย เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ฮอลันดา เนื่องจากยุโรปมีการปฏิวัติอุตสาหกรรมทำให้เปลี่ยนระบบการผลิตจากการใช้มือมาใช้เครื่องจักร พลังงานจากไอน้ำสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นจึงต้องหาแหล่งระบายสินค้า ในสมัยนี้ได้ส่งเสริมการศึกษาทั้งวิชาสามัญ โหราศาสตร์ ดาราศาสตร์ จริยศาสตร์ มีการตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเป็นที่ให้การศึกษา ๔. สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงส่งเสริมการศึกษาด้านศาสนาเป็นพิเศษ มีการจารึกวิชาความรู้สามัญและวิชาชีพลงในแผ่นศิลาประดับไว้ตามระเบียบงวัดพระเชตุพนจนมีผู้กล่าวว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย มีการใช้หนังสือไทยชื่อ ประถม ก กา และประถมมาลา นับเป็นแบบเรียนเล่มที่ ๒ และ ๓ ต่อจากจินตตามณีของพระโหราธิบดี ต่อมานายแพทย์ ดี ปี บรัดเลย์ ได้นำกิจการแพทย์สมัยใหม่ เช่น การผ่าตัดเข้ามารักษาคนไข้และการตั้งโรงพิมพ์หนังสือไทยเป็นครั้งแรกในปีพ.ศ. ๒๓๗๙ โดยรับจ้างพิมพ์เอกสารทางราชการเรื่องห้ามสูบบุหรี่ จำนวน ๙,๐๐๐ ฉบับ เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๘๒ ๕. สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในสมัยนี้ชาวยุโรป และอเมริกันเริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายและสอนศาสนา มีการนำวิทยาการสมัยใหม่ๆ เข้ามาปรับใช้ในเมืองไทยเพิ่มขึ้น และพระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงทรงจ้างนางแอนนา เอช เลียวโนเวนส์ มาสอนสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๕ จนรอบรู้ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ลักษณะการจัดการศึกษาเป็นแบบเดิมทั้งวัดและบ้าน ในส่วนวิชาชีพและวิชาสามัญ มีอักษรศาสตร์ ธรรมชาตวิทยา หรือวิทยาศาสตร์การศึกษาของไทยสมัยโบราณ (พ.ศ. ๑๗๘๐ - พ.ศ. ๒๔๑๑) ยังเน้นการจัดการศึกษา

ที่วัดและบ้าน โดยมีหลักสูตรเกี่ยวกับการอ่านและเขียนภาษาไทยทั้งในด้านโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน โหราศาสตร์และไสยศาสตร์จากอาศัยคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา มาจนกระทั่งในสมัยพระนารายณ์มหาราชเริ่มใช้หนังสือจินตามณีเล่มแรก ต่อมาเมื่อประมาณ ก กา และประถมมาลาส่วนครูผู้สอนได้แก่พระภิกษุ นักปราชญ์ราชบัณฑิต พ่อแม่ ช่างวิชาชีพต่างๆ สำหรับการวัดผลไม่มีแบบแผนแต่มักจะเน้นความจำและความสามารถในการประกอบอาชีพจึงจะได้รับการยกย่องและได้รับราชการ

๒.การศึกษาของไทยสมัยปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๑๒ - พ.ศ. ๒๔๗๕)มุ่งให้คนเข้ารับราชการและมีความรู้ที่แตกต่างชาติแต่ไม่ใช่ต่างชาติ แบ่งออกเป็น ๓ ช่วง ดังนี้

๒.๑ การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

หลังจากที่พระองค์ได้ครองราชย์ได้ทรงปรับปรุงประเทศให้เจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน ทั้งในด้าน การปกครอง การศาล การคมนาคมและสาธารณสุข เป็นต้น โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่พระองค์ได้ทรงตระหนัก เพื่อปรับปรุงคนในประเทศให้มีความรู้ความสามารถจะช่วยให้ ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน ดังพระราชดำรัสที่ว่า “วิชาหนังสือเป็นวิชาที่นานับถือและเป็นที่น่าสรรเสริญมาแต่โบราณว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐซึ่งผู้ยิ่งใหญ่นับแต่พระมหากษัตริย์เป็นต้นมาตลอดจนราษฎรพลเมืองสมควรและจำเป็นจะต้องรู้เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่าง...” การที่พระองค์ทรงเห็นความสำคัญของการศึกษา จึงได้มีการจัดการศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผน (Formal education) มีโครงการศึกษาชาติ มีโรงเรียนเกิดขึ้นในวังและในวัด มีการกำหนดวิชาที่เรียน มีการเรียนการสอนไล่ และมีทุนเล่าเรียนหลวงให้ไปศึกษาวิชา ณ ต่างประเทศ ซึ่งปัจจัยที่มีผลในการปฏิรูปการศึกษาในครั้งนี้มีหลายปัจจัย เช่น ๑.แนวคิดและวิทยาการต่างๆ ของชาติตะวันตก ซึ่งคณะมิชชันนารีได้นำวิทยาการเข้ามาเผยแพร่ในด้านการแพทย์ การพิมพ์หนังสือและระบบโรงเรียนของพวกสอนศาสนา ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสืบเนื่องมาถึงในสมัยนี้ เป็นเหตุให้ไทยต้องรับและปรับปรุงแนวคิดในการจัดการศึกษาขึ้นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ ๒.ภัยจากการคุกคามของประเทศมหาอำนาจในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๑๙หรือปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ลัทธิจักรวรรดินิยมกำลังแผ่ขยายมายังประเทศต่างๆ ในเอเชียซึ่งประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่า ญวน เขมรและมลายูเป็นต้น ต่างตกอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศมหาอำนาจ ส่วนประเทศไทยมีจุดอ่อนทั้งในเรื่องความกล้าหลังระบบการปกครองและการกำหนดเขตแดนที่ชัดเจนพระองค์จึงทรงห่วงใยบ้านเมือง จึงดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบประณีประนอมและเร่งปรับปรุงประเทศ โดยเน้นการศึกษาของชาติ ๓.ความต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามารับราชการเนื่องจากพระองค์ทรงปรับปรุงและขยายงานในส่วนราชการต่างๆ จึงจำเป็นต้องจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนคนให้เข้ามารับราชการ ๔.โครงสร้างของสังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลง โดยมีการเลิกทาสและการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น วัฒนธรรมแบบอย่างตะวันตกได้แพร่หลายจึงจำเป็นต้องปรับปรุงการศึกษา เพื่อให้ประชาชนได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ๕. การที่พระองค์ได้เสด็จต่างประเทศทั้งในเอเชียและยุโรป ทำให้ได้แนวความคิดเพื่อนำมาปฏิรูปการศึกษาและใช้เป็นแนวทางพัฒนาบ้านเมือง

๒.๑.๑ การจัดตั้งสถานศึกษาปี พ.ศ. ๒๔๑๔ จัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อฝึกคนให้เข้ารับราชการ มีพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารียงกูร) ในขณะนั้นเป็นหลวงสารประเสริฐเป็นอาจารย์ใหญ่ โดยมีการสอนหนังสือไทย การคิดเลขและ

ชนบธรรมเนียมมหาราชการ นอกจากมีการจัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับสอนภาษาอังกฤษในพระบรมมหาราชวัง เกิดจากแรงผลักดันทางการเมืองที่ส่งผลให้ไทยต้องเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้เจรจากับมหาอำนาจตะวันตก และมีการส่งนักเรียนไทยไปศึกษาวิชาครูที่ประเทศอังกฤษปี พ.ศ. ๒๔๒๓ จัดตั้งโรงเรียนสุนันทาลัยในพระบรมมหาราชวังเป็นโรงเรียนสตรี ปี พ.ศ. ๒๔๒๔ ปรับปรุงโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบให้เป็นโรงเรียนนายทหารมหาดเล็ก ต่อมาได้กลายเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในปี พ.ศ. ๒๔๕๓ และปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ตั้งเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี พ.ศ. ๒๔๒๕ จัดตั้งโรงเรียนแผนที่และในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ จัดตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นตามวัดในกรุงเทพมหานครหลายแห่ง ละแห่งแรก คือ โรงเรียนนพรัตนพาราม ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ ตั้งโรงเรียนแพทย์ขึ้น เรียกว่า โรงเรียนแพทยากร ตั้งอยู่ที่ริมแม่น้ำหน้าโรงพยาบาลศิริราช ใช้เป็นที่สอนวิชาแพทย์แผนปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ จัดตั้งโรงเรียนมูลศึกษาขึ้นในวัดทั่วไปทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมือง โดยประสงค์จะขยายการศึกษาเล่าเรียนหนังสือไทยให้แพร่หลายเป็นแบบแผนยิ่งขึ้น และตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูเป็นแห่งแรกที่ตำบลโรงเลี้ยงเด็ก ต่อมาย้ายไปอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส ปี พ.ศ. ๒๔๓๗ นักเรียนฝึกหัดครูชุดแรก ๓ คนสำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรเป็นครูสอนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ปี พ.ศ. ๒๔๔๙ ย้ายโรงเรียนฝึกหัดครูซึ่งตั้งอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส ไปรวมกับโรงเรียนฝึกหัดครูฝั่งตะวันตก (บ้านสมเด็จเจ้าพระยา) ปรับปรุงหลักสูตรให้สูงขึ้นเป็น โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์สอนหลักสูตร ๒ ปี รับนักเรียนที่สำเร็จมัธยมศึกษา ปี พ.ศ. ๒๔๕๖ ตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูหญิงขึ้นเป็นครั้งแรกที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย

๒.๑.๒ การบริหารการศึกษา เมื่อจำนวนโรงเรียนเพิ่มมากขึ้นจึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานรับผิดชอบ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งต่างหาก เช่น ปี พ.ศ. ๒๔๓๐ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมศึกษาธิการโดยโอนโรงเรียนที่สังกัดกรมทหารมหาดเล็กมาทั้งหมด ให้กรมหมื่นดำรงราชานุภาพเป็นผู้บัญชาการอีกตำแหน่งหนึ่ง ปี พ.ศ. ๒๔๓๒ รวมกรมศึกษาธิการเข้าไปอยู่ในบังคับบัญชาของกรมธรรมการ และ ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ประกาศตั้งกระทรวงธรรมการ มีเจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค) เป็นเสนาบดี มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา การพยาบาล พิพิธภัณฑสถานและศาสนา

๒.๑.๓ การจัดแบบเรียนหลักสูตรและการสอบไล่ปี พ.ศ. ๒๔๑๔ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร(น้อย อาจารียงกูร) เรียบเรียงแบบเรียนหลวงขึ้น ๑ เล่ม ชุดมูลบรรพกิจ เพื่อใช้เป็นบทหลักสูตรวิชาชั้นต้นปี พ.ศ. ๒๔๒๗ กำหนดหลักสูตรชั้นประโยคหนึ่ง โดยอนุโลมตามแบบเรียนหลวงหกเล่ม นับเป็นปีแรกที่จัดให้มีการสอบไล่วิชาสามัญ และมีการกำหนดหลักสูตรชั้นประโยคสอง ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เกี่ยวกับวิชาสามัญศึกษา หมายถึง ความรู้ต่าง ๆ ที่ต้องการใช้สำหรับเสมียนในราชการพลเรือนตามกระทรวงต่างๆ ปี พ.ศ. ๒๔๓๑ กรมศึกษาธิการจัดทำแบบเรียนเร็วใช้แทนแบบเรียนหลวงชุดเดิม ผู้แต่งคือ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) ๑ ชุด มี ๓ เล่มปี พ.ศ. ๒๔๓๓ ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ มีผลทำให้หลักสูตรภาษาไทยแบ่งออกเป็น ๓ ประโยค หลักสูตรภาษาอังกฤษแบ่งออกเป็น ๖ ชั้น ปี พ.ศ. ๒๔๓๔ ได้แก้ไขการสอบไล่จากเดิมปีละครั้งเป็นปีละ ๒ ครั้งเพื่อไม่ให้นักเรียนเสียเวลานานเกินไป

๒.๒ การศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๒.๑ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา มีดังนี้ ๑. พระบรมราชาธิบายในการปกครองประเทศ เพื่อให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับนานาประเทศ โดยการส่ง

ทหารไปร่วมกับฝ่ายสัมพันธมิตรในสงครามโลกครั้งที่ ๑ นอกจากนี้พระองค์ทรงสร้างความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ประชาชนชาวไทยโดยมีสาระสำคัญของอุดมการณ์ชาตินิยม คือ ความรักชาติ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และความยึดมั่นในพุทธศาสนา ๒.พระองค์ทรงศึกษาวิชาการจากต่างประเทศและเมื่อเสด็จกลับมาแล้วพระองค์ได้ทรงนำเอาแบบอย่างและวิธีการที่เป็นประโยชน์มาใช้เป็นหลักในการปรับปรุงการศึกษา เช่น ทรงนำเอาแบบอย่างและวิธีการที่เป็นประโยชน์มาใช้เป็นหลักในการปรับปรุงการศึกษา เช่น ทรงนำเอาวิชาลูกเสือจากประเทศอังกฤษเข้ามาจัดตั้งกองเสือป่า พระองค์ทรงเป็นนักปราชญ์โดยทรงแปลวรรณคดีต่างประเทศเป็นภาษาไทยและทรงนิพนธ์วรรณคดีไว้หลายเรื่อง ๓.ผลอันเนื่องจากการจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อคนส่วนมากที่ได้รับการศึกษา มีความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองประเทศในระบอบรัฐธรรมนูญในระบอบรัฐสภา จึงมีความปรารถนาจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปเป็นระบอบประชาธิปไตย และปัญหาอันเกิดจากคนล้นงานและคนละทิ้งอาชีพและถิ่นฐานเดิม มุ่งที่จะหันเข้าสู่อาชีพราชการมากเกินไป

๒.๒.๒ วิวัฒนาการในการจัดการศึกษา มีดังนี้ ปี พ.ศ. ๒๔๕๓ ประกาศตั้งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนเพื่อฝึกคนเข้ารับราชการตามกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ และต่อมา ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ ได้ประกาศยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๔๕๔ ตั้งกองลูกเสือหรือเสือป่าขึ้นเป็นครั้งแรกโครงการศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖ และฉบับแก้ไข พ.ศ. ๒๔๕๘ โดยมุ่งให้ประชาชนมีความรู้ทางด้านการทำมาหาเลี้ยงชีพตามอัธยาศัยของตน พยายามที่จะเปลี่ยนค่านิยมของประชาชนไม่ให้มุ่งที่จะเข้ารับราชการอย่างเดียว ปี พ.ศ. ๒๔๕๙ จัดตั้งกองลูกเสือหญิงและอนุภาชาตโรงเรียนกุลสตรีวังหลังและได้จัดตั้งกองลูกเสือหญิงขึ้น เรียกว่า เนตรนารี ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ มีการปรับปรุงและขยายฝึกหัดครูขึ้นโดยโอนกลับมาขึ้นกับกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเดิมเป็นแผนกหนึ่งของโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ปี พ.ศ. ๒๔๖๑ ประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ และ ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ปรับปรุงโครงการศึกษาชาติ โดยวางโครงการศึกษาขึ้นใหม่เพื่อส่งเสริมให้ทำมาหาเลี้ยงชีพ นอกเหนือจากทำราชการ ปี พ.ศ. ๒๔๖๔ ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาบังคับให้เด็กทุกคนที่มีอายุ ๗ ปีบริบูรณ์หรืออย่างช้าปีที่ ๘ ให้เรียนอยู่ในโรงเรียนจนถึงอายุ ๑๔ ปีบริบูรณ์หรืออย่างช้าปีที่ ๑๕ โดยไม่ต้องเสียค่าเล่าเรียน และมีการเรียกเก็บเงินศึกษาพลีจากประชาชนคนละ ๑-๓ บาทเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดดำเนินการประถมศึกษา

๒.๓ การจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒.๓.๑ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษาในสมัยนี้มีดังนี้ ๑.ปัญหาการเมืองที่เกิดขึ้นภายในประเทศ มีกลุ่มผู้ตื่นตัวทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร เรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ๒.ปัญหาสืบเนื่องจากอิทธิพลจักรวรรดินิยมตะวันตก ซึ่งตกค้างมาตั้งแต่รัชกาลก่อนๆ ๓. ปัญหาสืบเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ในระหว่าง พ.ศ.๒๔๖๓ - พ.ศ. ๒๔๗๔ เศรษฐกิจของประเทศตกต่ำจนเป็นเหตุให้รัฐบาลต้องตัดทอนรายจ่ายลง มีการยุบหน่วยงานและปลดข้าราชการออกสร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ๔.ปัญหาสืบเนื่องจากการประกาศใช้

กฎหมายการศึกษา คือพระราชบัญญัติประถมศึกษา ทำให้การศึกษาแพร่หลายออกไป แต่ขาดความพร้อมทางด้านงบประมาณการศึกษา

๒.๓.๒ วิวัฒนาการการจัดการศึกษาในสมัยนี้ มีดังนี้ ๑.ปี พ.ศ. ๒๔๖๙ เปลี่ยนชื่อกระทรวงธรรมการอย่างเดิม ๒.ปี พ.ศ. ๒๔๗๓ ยกเลิกการเก็บเงินศึกษาพลีคนละ ๑ - ๓บาทจากผู้ชายทุกคนที่มีอายุระหว่าง ๑๖ - ๖๐ ปี โดยใช้เงินจากกระทรวงพระคลังมหาสมบัติอุดหนุนการศึกษาแทน ๓.ปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ปรับปรุงกระทรวงธรรมการเพื่อให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของประเทศ โดยยุบกรมสามัญศึกษาในตอนนั้น กระทรวงธรรมการจึงมีหน่วยงานเพียง ๓ หน่วยคือ กองบัญชาการ กองตรวจการศึกษากรุงเทพฯและกองสุขาภิบาลโรงเรียน ๔.ยกเลิกระเบียบว่าด้วยการควบคุมแบบเรียน

๓. การศึกษาสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ (พ.ศ. ๒๔๗๕ - ปัจจุบัน)

๓.๑ ปัจจัยของไทยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการศึกษา ๑.นโยบายการจัดการศึกษาของคณะราษฎร ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้วางเป้าหมายสำคัญหรืออุดมการณ์ของคณะราษฎร มีปรากฏอยู่ในหลัก ๖ ประการ ข้อที่ ๖ จะต้องให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร เพราะคณะราษฎรมีความเห็นว่าการที่จะให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำเป็นต้องจัดการศึกษาให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง เมื่อประชาชนมีการศึกษาดี้อย่อมจะทำให้ประเทศชาติเจริญขึ้นด้วยดังจะเห็นได้จากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา พ.ศ. ๒๔๗๕ กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาเพื่อจะให้พลเมืองได้มีการศึกษาโดยแพร่หลาย ก็จะต้องอนุโลมตามระเบียบการปกครองที่ให้เข้าลักษณะเกี่ยวกับแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ หลักสูตรของโรงเรียนและมหาวิทยาลัยจะต้องขยายให้สูงขึ้นเท่าเทียมอารยประเทศ ในกรณีนี้จะต้องเทียบหลักสูตรของนานาประเทศ หลักสูตรใดสูงถือตามหลักสูตรนั้นรัฐบาลชุดต่อ ๆ มาได้พยายามที่จะจัดการศึกษาให้ทั่วถึงในหมู่ประชาชนทั่วไป ถ้าวิเคราะห์ดูจากคำแถลงนโยบายของรัฐบาลพบว่า ได้ตั้งความหวังเรื่องการศึกษาไว้สูงเกินไปจะให้เท่าเทียมอารยประเทศ ซึ่งสภาวะการณ์ในประเทศขณะนั้นยังไม่มีความพร้อม โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศในขณะนั้น เป็นผลให้เกิดปัญหาในการจัดการศึกษานับแต่นั้นเป็นต้นมา ๒. การเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง พ.ศ. ๒๔๘๔ - พ.ศ. ๒๔๘๘ ประเทศไทยตกอยู่ในภาวะสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งมีผลกระทบกระเทือนต่อประเทศไทยอย่างรุนแรงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการศึกษา หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ประเทศไทยได้รับความเสียหาย อันสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่สอง จึงจำเป็นต้องกู้เงินจากธนาคารโลกเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศและประเทศไทยสมัครเป็นสมาชิกองค์การศึกษาระดับนานาชาติและวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ทำให้ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตลอดจนแนวคิดใหม่ ๆ มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ทำให้แนวคิดทางการศึกษาของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากเดิมเป็นอย่างมาก

๓.๒ วิวัฒนาการการจัดการศึกษา มีดังนี้ ๑.มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว โดยจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาและทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้ตั้งสภาการศึกษา พ.ศ. ๒๔๗๕ ประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ ต่อมามีการปรับปรุงการจัดการศึกษาภาคบังคับจาก ๖ ปี เหลือ ๔ ปี และประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ

พ.ศ. ๒๔๗๙ ๒. การมอบให้ท้องถิ่นจัดการศึกษา พ.ศ. ๒๔๗๖ และยกฐานะท้องถิ่นขึ้นเป็นเทศบาล
 ตราพระราชบัญญัติเทศบาลขึ้น และเทศบาลได้จัดการศึกษาอย่างแท้จริงใน พ.ศ. ๒๔๗๘
 ๓. การปรับปรุงหน่วยงานที่มีส่วนรับผิดชอบในการจัดการศึกษาและเหตุการณ์สำคัญทางการศึกษา
 ดังเช่น ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ มีการปรับปรุงส่วนราชการในกระทรวงธรรมการและประกาศตั้งมหาวิทยาลัย
 ธรรมศาสตร์และการเมือง ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ โอนคณะนิติศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสมทบกับ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ปี พ.ศ. ๒๔๗๘ ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา
 ทั่วประเทศ ปี พ.ศ. ๒๔๘๘ ประกาศใช้พระราชบัญญัติครูพุทธศักราช ๒๔๘๘ ปี พ.ศ. ๒๔๙๕ มีการ
 ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่
 ๒ ปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ และปัจจุบันกำลังใช้แผนการศึกษา
 แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ฉบับที่ ๔ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ การปฏิวัติเมื่อ
 เดือนตุลาคม ๒๕๐๑ ได้มีการจัดทำและนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาใช้ ซึ่งต่อมาได้ยกเลิก
 และจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้นมาแทน สภานี้ได้พิจารณาเสนอแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓
 ขึ้นมา เป็นผลให้การศึกษาระยะหลังได้เปลี่ยนไปอย่างมาก การศึกษาได้ขยายตัวขึ้นทุกระดับ
 เพราะประเทศกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา จึงจำเป็นจะต้องส่งเสริมให้พลเมืองได้รับการศึกษา
 ที่ดีขึ้น เพื่อจะได้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพสามารถเพิ่มรายได้ของตน และช่วยยกฐานะทางเศรษฐกิจ
 ของประเทศให้สูงขึ้น ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงได้ให้สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำ
 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔ - พ.ศ. ๒๕๐๙) ฉบับที่ ๒
 (พ.ศ. ๒๕๑๐ - พ.ศ. ๒๕๑๔) ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๑๕ - พ.ศ. ๒๕๑๙) ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๒๐ -
 พ.ศ. ๒๕๒๔) ฉบับที่ ๕ (พ.ศ. ๒๕๒๕ - พ.ศ. ๒๕๒๙) ฉบับที่ ๖ (พ.ศ. ๒๕๓๐ - พ.ศ. ๒๕๓๔) ฉบับที่ ๗
 (พ.ศ. ๒๕๓๕ - พ.ศ. ๒๕๓๙) ฉบับที่ ๘ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - พ.ศ. ๒๕๔๔) และฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ -
 พ.ศ. ๒๕๔๙) ซึ่งการจัดการศึกษาในปัจจุบันได้มุงยึดแนวนโยบายที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ
 และสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕- พ.ศ. ๒๕๔๙) ได้จัดแผนการศึกษาระยะเวลา ๑๕ ปี
 เพื่อวางแนวทางในการพัฒนาการอย่างบูรณาการคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้านและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์
 แนวนโยบาย มาตรการและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมไทย ส่วนการจัดการศึกษา
 ของประเทศไทยในสมัยการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญมีการขยายสถานศึกษาทั้งในส่วนกลางและ
 ส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในส่วนภูมิภาค เช่น ปี พ.ศ. ๒๕๐๓ เริ่มก่อสร้างและจัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 และรับนิสิตในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ปี พ.ศ. ๒๕๐๙ เริ่มก่อสร้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในภาคใต้
 เป็นต้น เนื่องจากมีผู้สนใจศึกษาในระดับอุดมศึกษามากขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัย
 รามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกและปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ตั้งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชาเป็น
 มหาวิทยาลัยเปิดแห่งที่สอง ความเคลื่อนไหวในทางการศึกษาได้นำไปสู่แนวความคิดการพัฒนาระบบ
 การบริหารและการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนาทรัพยากรบุคคลในชาติตามแนวทาง
 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มีผลทำให้โครงสร้างการบริหารงานและการจัด
 การศึกษาได้ปรับเปลี่ยน ทั้งการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเปิดสอน ในสาขาวิชาการ
 และวิชาชีพมุ่งพัฒนาให้ผู้รอบรู้เป็นคนเก่ง คนดีและใช้ชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข การปรับ
 โครงสร้างการบริหารการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการใหม่แบ่งออกเป็น ๔ ส่วน คือ สภาการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

เมื่อกล่าวถึงการศึกษา คงไม่สามารถที่จะพูดถึงเฉพาะเรื่องของการศึกษาเท่านั้น เพราะประชากร สังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอยู่กับการศึกษาอย่างแยกไม่ออก ดังเช่นเมื่อพิจารณากระบวนการจัดการศึกษาของประเทศไทยบางยุคบางสมัย การศึกษาเป็นผลมาจากทางด้านการเมืองการปกครองบางสมัย การจัดการศึกษาก็เพื่อส่งผลไปสู่ด้านเศรษฐกิจหรือสังคม เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการศึกษาไทยมากยิ่งขึ้น ควรได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงที่มีขึ้นจากอดีตจวบจนปัจจุบัน ไทยเรามีประวัติการศึกษาควบคู่กับประวัติศาสตร์ เช่น ชาตินี้ๆ คือ ตั้งแต่สมัยล้านนา นโยบายการจัดการศึกษาต้องการให้คนไทยรู้จักตัวหนังสือให้สามารถอ่านเขียนหนังสือได้ เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ การต่อสู้ป้องกันตัว การเรียนการสอนใช้วัดเป็นส่วนใหญ่ ตัวอักษรที่ใช้ในสมัยนั้นเป็นตัวอักษรไทยพวน หนังสือขอมและหนังสือฝักขาม เข้าสู่ยุคไทยมีอักษรใช้คือสมัยสุโขทัย จุดมุ่งหมายของการศึกษาก็เพื่อที่จะศึกษาพระไตรปิฎก เพราะเชื่อกันว่าพระไตรปิฎกคือประมวลวิชาการที่ไม่ได้มีความรู้อย่างเดียว แต่ยังสร้างวิทยาคุณแก่ผู้เรียนและผู้ปฏิบัติตามด้วย ผู้ศึกษาจบพระไตรปิฎก จะได้รับการยกย่องนับถือเหมือนผู้ศึกษาจบไตรเวทศาสนาพราหมณ์ และถือเป็นผู้บริสุทธิ์เป็นมงคลบุคคล เมื่อถึงสมัยอยุธยา ลักษณะการปกครองของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากพ่อปกครองลูกเข้าสู่ระบบศักดินา การศึกษาจึงถูกจัดให้เป็นเครื่องมือในการสร้างฐานอำนาจ หรือรักษาอำนาจของตน ดังจะเห็นได้จากวรรณคดีที่แต่งในยุคนี้อาจจะเกิดทุนฐานันดรศักดิ์และความมีอำนาจเหนือมนุษย์ของตัวพระตัวนางในบทวรรณกรรม และใช้สาระทางบาปบุญ นรกสวรรค์ เป็นแนวทางการ สั่งสอนให้มนุษย์เกรงกลัวต่อบาป ไม่ละเมิดระบบศักดินาของชนชั้นดังเช่นเรื่อง สมุทโฆษคำฉันท์ นันโทปนันทสูตร เป็นต้น ต่อมากรุงศรีอยุธยาได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศ จึงได้รับวิทยาการใหม่ๆ ของชาวตะวันตกเพื่อการพัฒนาประเทศ มีการเปิดสำนักสอนวิชาเฉพาะขึ้นอย่างกว้างขวาง กำหนดคุณสมบัติของผู้จะเข้ารับราชการ นำการสอนแบบ 3RS มาใช้ในไทย โดยเฉพาะสมัยแผ่นดินพระนารายณ์มหาราช นับเป็นยุคทองของไทยได้เปิดโรงเรียนสามเณร ซึ่งเป็นโรงเรียนที่บาทหลวงฝรั่งเศสตั้งขึ้นเริ่มการสอนภาษาต่างประเทศจนเกิดการเกรงกลัวต่อวัฒนธรรมตะวันตก นักปราชญ์ของไทยจึงได้แต่งแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรกชื่อว่า จินตามณีขึ้นมา เข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ยุคต้น การศึกษามีได้แตกต่างไปจากยุคก่อนมากนักมีการจัดตั้งโรงเรียนในรัชกาลที่ ๒ เพื่อเลี้ยงอาหารและสอนวิชาการ จะเห็นได้ว่าการศึกษาของไทยเราเท่าที่ผ่านมา มองการศึกษาว่าเป็นเครื่องมือที่จะพาให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหา ความดับชั้วนิรันดรคือนิพาน เชื่อในผลบุญในชาติปางก่อนที่ส่งผลมาสู่ชาติภพนี้ และบุญกรรมชาตินี้จะส่งผลสู่ภพหน้า การที่เรายากไร้ลำบากในชาตินี้ก็เพราะบุญกรรมที่ทำแต่ชาติปางก่อน ไม่มีทางที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไปได้ ดังนั้นในชาตินี้ควรที่จะประกอบผลบุญให้มากไว้ เพื่อชาติหน้าจะได้สบาย อิทธิพลความคิดความเชื่อทัศนคติเช่นนี้ยังติดตัวคนไทยมาจนถึงยุคปัจจุบัน สมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาอย่างมากมาย เนื่องจากเหตุผลทางการเมืองเห็นได้จากนโยบายการจัดการศึกษาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีว่า ๑. จัดการศึกษาเพื่อผลิตคนเข้ารับราชการ ๒. จัดการศึกษาเพื่อผลิตคนให้มีความรู้ความสามารถแบบตะวันตก ๓. เพื่อเปลี่ยนแปลง

ฐานของคนไทย การที่พระองค์ทรงมีนโยบายจัดการศึกษา พัฒนาคคนไทยให้มีความรู้แบบคนตะวันตก เพื่อเข้ารับราชการ ก็เพื่อไม่ให้ชาวตะวันตกดูแคลนคนไทยและประเทศไทย อีกทั้งสะดวกในการติดต่อกับชาวตะวันตก สามารถที่จะรู้ความคิดความอ่าน และรู้เท่าทันชาวตะวันตก เพื่อความอยู่รอดปลอดภัยของไทยโดยรวม มิให้เหมือนกับนานาประเทศเพื่อนบ้านที่ต้องเป็นเมืองขึ้นของประเทศตะวันตกสมัยนี้มีการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างจริงจังได้ตั้งกระทรวงธรรมการเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษามีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติในรูปแบบโครงการการศึกษาปี พ.ศ. ๒๔๔๑, ๒๔๔๕, และ ๒๔๕๖ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๕ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๗๙ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๔๙๔ และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๓ ซึ่งแผนการศึกษาดังกล่าวระบุแนวทางการจัดการศึกษา ปรัชญาและจุดมุ่งหมายของการศึกษาแต่ละระดับโดยส่วนรวม กำหนดโครงสร้างของการศึกษา คือ กำหนดระดับการศึกษา กำหนดรายอายุผู้ที่จะเข้าเรียนในระดับต่างๆ กำหนดชั้นเรียนและกำหนดความเกี่ยวเนื่องระหว่างระดับการศึกษา โดยทั่วๆ ไปมีระดับการศึกษาภาคบังคับหรือระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา หรือที่เรียกว่าระดับ ๒ และระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาระดับที่ ๓ หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ทฤษฎีที่ใช้ในการเรียนการสอนของไทยยังนำเอาความรู้วิชาการ การจัดการเรียนการสอนตลอดถึงรูปแบบของการจัดการศึกษามาจากประเทศตะวันตกจวบจนถึงปัจจุบัน แม้จะมีการปรับปรุงหลักสูตรที่ครั้งก็ตาม

สภาพการศึกษาไทย(ครูบ้านนอก, ๒๕๕๑)

สภาพการจัดการศึกษาไทย มีระบบการบริหารเป็นระบบราชการที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งออกเป็นการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น โดยมีหน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบ

๑. บริหารส่วนกลางหน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่

๑.๑ สำนักนายกรัฐมนตรี มีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๑.๒ ทบวงมหาวิทยาลัย กำลั้ดูแลการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของเอกชน

๑.๓ กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกโรงเรียน การฝึกหัดครู นอกจากนั้นยังรับผิดชอบงานด้านพลศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งมีหน่วยงานระดับกรม ๑๔ หน่วยงาน และมีเขตการศึกษา ๑๒ เขต

๑.๔ กระทรวงมหาดไทย มีองค์กรท้องถิ่นรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ได้แก่ เทศบาลเมืองพัทยาและกรุงเทพมหานคร

๑.๕ กระทรวงอื่น ๆ จัดการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ โดยจัดการศึกษาใน ๒ รูปแบบ ดังนี้

๑.๕.๑ จัดการศึกษาเฉพาะกิจเพื่อเตรียมบุคคลเข้ารับราชการในหน่วยงานของตน เช่น กระทรวงกลาโหม มีโรงเรียนนายทหารเหล่าทัพ วิทยาลัยพยาบาล วิทยาลัยแพทยศาสตร์

โรงเรียนดุริยางค์ โรงเรียนช่างฝีมือ โรงเรียนนายสิบ เป็นต้น กระทรวงสาธารณสุข มีวิทยาลัยพยาบาล โรงเรียนอนามัย กระทรวงคมนาคม มีโรงเรียนวิศวกรรมรถไฟ โรงเรียนไปรษณีย์ โทรเลข เป็นต้น กระทรวงการคลัง มีโรงเรียนศุลกากรักษ์และกระทรวงเกษตร มีโรงเรียนชลประทาน โรงเรียนป่าไม้ เป็นต้น

๑.๕.๒ การจัดการศึกษาเพื่อสนองภารกิจของหน่วยงานของตน เช่น กรมพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมการแพทย์ กรมแรงงาน กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมการปกครอง นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอิสระอื่น ๆ เช่น สภาอากาศไทย เป็นต้น

๒. การบริหารส่วนภูมิภาค มีเขตจังหวัดเป็นเขตจัดการศึกษา หน่วยงานการศึกษาในเขตจังหวัดแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ

๒.๑ หน่วยงานส่วนจังหวัด ได้แก่ สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ และหน่วยงานที่เจ้าสังกัดในส่วนกลางมอบอำนาจให้ผู้ว่าราชการจังหวัดดูแลรับผิดชอบ

๒.๒ หน่วยงานส่วนกลาง เป็นหน่วยงานส่วนงานที่ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดแต่ขึ้นตรงกับส่วนกลาง เช่น สำนักงานศึกษาธิการเขต มหาวิทยาลัย วิทยาลัยนาฏศิลป์ วิทยาลัยพลศึกษา วิทยาเขตต่าง ๆ ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล

๓. การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่รับผิดชอบ ได้แก่

๓.๑ สำนักงานการศึกษาท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบการศึกษา ๒ หน่วย ดังนี้ ๑.เทศบาล จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาในเขตเทศบาล ๒.เมืองพัทยา จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาในเขตเมืองพัทยา

๓.๒ สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร รับผิดชอบในการจัดการศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ระบบการศึกษาในประเทศไทย (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ๒๕๖๒)

ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕ มีการจัดระบบการศึกษาชั้นประถมศึกษา ๖ ปี (๖ ระดับชั้น) การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) และการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) หรือระบบ ๖-๓-๓ นอกจากนี้ระบบการศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดระบบการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติฉบับนี้จะไม่พิจารณาแบ่งแยกการศึกษาในระบบโรงเรียนนอกจาก การศึกษานอกระบบโรงเรียน แต่จะถือว่าการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เป็นเพียงวิธีการเรียนการสอน หรือรูปของการเรียนการสอนที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Modes of learning ฉะนั้นแนวทางใหม่ คือ สถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง ๓ รูปแบบ และให้มีระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง ๓ รูปแบบ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาฯ มาตรา ๑๕ กล่าวว่า การจัดการศึกษามี ๓ รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ

๑. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

๒. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

๓. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้ง ๓ รูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็ ผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน การสอนและจะส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดได้ทั้ง ๓ รูปแบบ

สำหรับการศึกษาในระบบ มี ๒ ระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา

๑. การศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า ๑๒ ปีก่อนระดับอุดมศึกษา การแบ่งประเภทและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ให้เป็นไปตามกำหนดในกฎกระทรวง การศึกษาในระบบที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น ๓ ระดับ ได้แก่

๑.๑ การศึกษาก่อนระดับประถมศึกษา จัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ ๓-๖ ปี

๑.๒ การศึกษาระดับประถมศึกษา ปกติใช้เวลาเรียน ๖ ปี

๑.๓ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา แบ่งเป็น ๒ ระดับ ดังนี้

๑.๓.๑ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปกติใช้เวลาเรียน ๓ ปี

๑.๓.๒ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปกติใช้เวลาเรียน ๓ ปี แบ่งเป็น ๒ ประเภท ดังนี้ ประเภทสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา และประเภทอาชีวศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ หรือศึกษาต่อในระดับอาชีพขั้นสูงต่อไป

๒. การศึกษาระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น ๒ ระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา การใช้คำว่า “อุดมศึกษา” แทนคำว่า “การศึกษาระดับมหาวิทยาลัย” เพื่อจะให้ครอบคลุมการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญาที่เรียนภายหลังที่จบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว

ทั้งนี้การศึกษาภาคบังคับจำนวน ๙ ปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ ๗ เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่ ๑๖ เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่ ๙ ของการศึกษาภาคบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาภาคบังคับนั้นต่างจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่บังคับให้ประชาชนต้องเข้าเรียน แต่เป็นสิทธิ์ของคนไทย ส่วนการศึกษาภาคบังคับเป็นการบังคับให้เข้าเรียน ถือเป็นหน้าที่ของพลเมืองตามมาตรา ๖๙ ของรัฐธรรมนูญ

ระบบโรงเรียน(วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ๒๕๖๒)

สำหรับระบบการศึกษาในโรงเรียนของประเทศไทยนั้น แบ่งการศึกษาออกเป็น ๔ ช่วงชั้น คือ ช่วงชั้นที่ ๑ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ช่วงชั้นที่ ๒ ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ ช่วงชั้นที่ ๓ คือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (มัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓) และช่วงชั้นที่ ๔ คือระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖) โดยในช่วงชั้นที่ ๔ นั้นนอกจากจะมีการจัดการศึกษาในสายสามัญแล้ว ยังมีการจัดการศึกษาในสายอาชีพด้วย ซึ่งในระดับชั้น ปวช. ๑ - ๓ นั้นจะเทียบเท่ากับระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยนักเรียนที่เลือกสายสามัญมักมีความตั้งใจที่จะศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย ส่วนนักศึกษาที่เลือกสายอาชีพมักวางแผนเพื่อเตรียมพร้อมสู่การจ้างงานและศึกษาเพิ่มเติม

การเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย รวมไปถึงอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมีการสอบข้อเขียนซึ่งจัดสอบโดยโรงเรียน ส่งผลให้ในบางครั้งอาจมีปัญหานักเรียนไม่มีที่เรียนได้นอกจากนักเรียนจะต้องสอบข้อเขียนของโรงเรียนแล้ว นักเรียนจำเป็นต้องมีคะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (O-NET) ซึ่งมีการจัดสอบในช่วงปลายภาคเรียนที่ ๒ ของชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และปลายภาคเรียนที่ ๒ ของชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ยื่นประกอบในการพิจารณา ส่วนการทดสอบระดับชาติของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะนำไปใช้ในการรับบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยนั้น แบ่งโรงเรียนออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ โรงเรียนรัฐและโรงเรียนเอกชนโดยโรงเรียนรัฐนั้นจะบริหารจัดการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานอื่นๆ ที่ไม่ได้สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ส่วนโรงเรียนเอกชนจะบริหารจัดการโดยกลุ่มบุคคลหรือมูลนิธิต่างๆ ที่มีใบอนุญาตจัดตั้ง ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักเป็นโรงเรียนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสนาคริสต์และศาสนาอิสลามเป็นหลัก ในเขตชนบทของประเทศไทยนั้นหลายๆ โรงเรียนมีลักษณะเป็นโรงเรียนขยายโอกาส คือ มีการจัดการเรียนการสอนระดับชั้นประถมศึกษา - มัธยมศึกษาตอนต้น หรืออาจมีการจัดการเรียนการสอนในระดับการศึกษาปฐมวัยด้วยก็ได้

เนื่องจากการขาดแคลนงบประมาณทางการศึกษาแก่โรงเรียนชนบท ส่งผลให้นักเรียนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทเลือกที่จะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนเอกชนมากกว่าโรงเรียนของรัฐ เนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าคุณภาพการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนอยู่ในระดับมาตรฐานที่ดี หรือเข้าศึกษาต่อในเขตเมืองของจังหวัดนั้นๆ

ระดับชั้น(วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, ๒๕๖๒)

การจัดการศึกษาในประเทศไทยในระดับชั้นประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาและในระดับอาชีวศึกษา แบ่งออกเป็น ๒ ภาคการศึกษา โดยภาคการศึกษาแรกจะจัดการเรียนการสอนระหว่างวันที่ ๑๖ พฤษภาคมถึงวันที่ ๑๑ ตุลาคมของทุกปี ในขณะที่ภาคการศึกษาปลายจะเริ่มวันที่ ๑ พฤศจิกายนถึงวันที่ ๑ เมษายนอย่างไรก็ตามมีความพยายามในการปรับเปลี่ยนเวลาการเปิดภาคการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับกลุ่มประเทศอาเซียน แต่กระทรวงศึกษาธิการยังคงยืนยันที่จะกำหนดวันเปิดปิดภาคเรียนตามเดิม สำหรับในระดับอุดมศึกษานั้นมีการจัดการเรียนการสอนออกเป็น

ทวิภาค ยกเว้นหลักสูตรนานาชาติที่จัดการเรียนการสอนแบบไตรภาค โดยมีภาคฤดูร้อนให้นิสิต/นักศึกษาสามารถเข้ามาศึกษาได้ สำหรับประเทศไทยแบ่งระดับชั้นการศึกษาไว้ดังตารางด้านล่างนี้

ตารางที่ ๒-๑ การแบ่งระดับชั้นการศึกษาของประเทศไทย

ระดับชั้น		อายุ
สายสามัญ	สายอาชีพ	
การศึกษาปฐมวัย		
เตรียมอนุบาล		๒-๓
อนุบาล		๓-๕
ประถมศึกษา		
ประถมศึกษาปีที่ ๑		๖ - ๗
ประถมศึกษาปีที่ ๒		๗ - ๘
ประถมศึกษาปีที่ ๓		๘ - ๙
ประถมศึกษาปีที่ ๔		๙ - ๑๐
ประถมศึกษาปีที่ ๕		๑๐ - ๑๑
ประถมศึกษาปีที่ ๖		๑๑ - ๑๒
มัธยมศึกษาตอนต้น		
มัธยมศึกษาปีที่ ๑		๑๒ - ๑๓
มัธยมศึกษาปีที่ ๒		๑๓ - ๑๔
มัธยมศึกษาปีที่ ๓		๑๔ - ๑๕
มัธยมศึกษาตอนปลายและอาชีวศึกษา		
มัธยมศึกษาปีที่ ๔	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี ๑	๑๕ - ๑๖
มัธยมศึกษาปีที่ ๕	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี ๒	๑๖ - ๑๗
มัธยมศึกษาปีที่ ๖	ประกาศนียบัตรวิชาชีพปี ๓	๑๗ - ๑๘
อุดมศึกษาและเทียบเท่า		

สายตรงทั่วไป	สายอนุปริญญา	สายอาชีวศึกษา
บัณฑิตปี ๑	อนุปริญญาปี ๑	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปี ๑
บัณฑิตปี ๒	อนุปริญญาปี ๒	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงปี ๒

ตารางที่ ๒-๑ การแบ่งระดับชั้นการศึกษาของประเทศไทย (ต่อ)

อุดมศึกษาและเทียบเท่า (ต่อ)		
สายตรงทั่วไป	สายอนุปริญญา	สายอาชีวศึกษา
บัณฑิตปี ๓	ต่อเนื่องปี ๑	
บัณฑิตปี ๔ - ๖	ต่อเนื่องปี ๒ - ๔	
บัณฑิต (ปริญญาตรี)		
มหาบัณฑิต (ปริญญาโท)		
ดุษฎีบัณฑิต (ปริญญาเอก)		

*หมายเหตุ: การเรียนระดับอุดมศึกษาระดับบัณฑิต (ปริญญาตรี) แบ่งสายทางการศึกษาได้ ๓ ประเภทดังตารางข้างต้น และเมื่อหลักสูตรใดกำหนดให้ต้องศึกษาระยะเวลาเท่าใดอยู่ที่กำหนดการของหลักสูตรนั้นและสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอน ผู้เรียนต้องศึกษารายละเอียดของหลักสูตรนั้นให้เข้าใจ สมมติผู้เรียนต้องการศึกษาหลักสูตรบัณฑิต ๔ ปี

๑. ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ ศึกษาต่อบัณฑิต ๔ ปีในสถานศึกษานั้นจนครบหลักสูตร ก็จะเป็นไปตามตารางสายตรงทั่วไป

๒. ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ ศึกษาต่ออนุปริญญา เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญาแล้ว สามารถเทียบโอนผลการศึกษาเข้าศึกษาต่อหลักสูตรบัณฑิตในสถานศึกษาอื่น ๆ อีก ๒ ปี ก็จะเป็นไปตามตารางสายอนุปริญญา หลักสูตรอนุปริญญาที่เปิดสอนที่ สถาบันวิทยาลัยชุมชนและสถานศึกษาอื่น ๆ ที่ให้อนุปริญญาได้

๓. ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ ศึกษาต่ออาชีวศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับอาชีวศึกษาแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สามารถเทียบโอนผลการศึกษาเข้าศึกษาต่อหลักสูตรบัณฑิตในสถานศึกษาอื่น ๆ อีก ๒ ปี ก็จะเป็นไปตามตารางสายอาชีวศึกษา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงนี้เปิดสอนที่ สถาบันด้านอาชีวศึกษาหรือเรียกกันว่า "สายอาชีพ" ทั้งรัฐและเอกชน

ระดับการศึกษาในมัธยมศึกษา(วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, ๒๕๖๒)

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอายุระหว่าง ๑๒ ถึง ๑๔ ปี ที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้ว ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจัดการเรียนการสอน ๓ ปี ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนอายุระหว่าง ๑๕ ถึง ๑๗ ปี ที่สำเร็จ

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วโดยจัดการเรียนการสอน ๓ ปี การเรียนการสอนมี ๒ ประเภท แบ่งออกดังนี้

๑. การศึกษาขั้นพื้นฐาน มัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ ใช้เวลาในการศึกษาตามหลักสูตร คือ ๓ ปี แบ่งการศึกษาออกเป็นกลุ่มสาระต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน

กลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (วิทย์-คณิต)

กลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ด้านศิลปศาสตร์-คณิตศาสตร์ (ศิลป์-คำนวณ)

กลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ด้านศิลปศาสตร์-ภาษา (ศิลป์-ภาษา)

กลุ่มที่เน้นการเรียนรู้ด้านศิลปศาสตร์-สังคม (ศิลป์-สังคม)

๒. การศึกษาต่อสายอาชีพศึกษาเป็นการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ๓ ปี โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาวิชาชีพ เพื่อพัฒนากำลังคนเฉพาะสาขาวิชาชีพ (ระดับเทคนิค) ให้สอดคล้องกับตลาดแรงงาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สามารถเป็นผู้ปฏิบัติงานหัวหน้างานหรือเป็นผู้ประกอบการ และการประกอบอาชีพอิสระได้โดยเน้นการแก้ปัญหาสร้างองค์ความรู้ในอาชีพ มีบุคลิกภาพ คุณธรรมและเจตคติที่ดี หลังจากศึกษาจบแล้วสามารถศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อีก ๒ ปี หรืออาจจะศึกษาต่อในระดับปริญญาตรี ๔ ปีก็ได้เช่นกัน โดยเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ สามารถเลือกเรียนทางด้านสายอาชีพอาชีวศึกษาได้

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา(วิกิพีเดียสารานุกรมเสรี, ๒๕๖๒)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อพิจารณาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับที่ ๓ ต่อจากระดับที่สอง คือ มัธยมศึกษา การจัดอุดมศึกษาของไทย มีระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง อนุปริญญาถึงระดับปริญญาตรี โทและเอก การศึกษาระดับนี้ปัจจุบันเป็นทั้งของรัฐและเอกชน ปรัชญาการอุดมศึกษาในอดีตจะมุ่งเฉพาะด้านปัญญาและการปลูกฝังคุณธรรมเป็นแหล่งชุมนุมของผู้ที่อยากเห็นต้องการหาความจริงที่เป็นสากลและนิรันดร โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับสังคม การเมือง หรือผลิตกำลังคนเพื่อการประกอบอาชีพแต่อย่างใด ต่อมาสมัยกลางยุโรป ปรัชญาของการอุดมศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไป คือ มุ่งผลิตกำลังคนสนองความต้องการของสังคม การเมือง เศรษฐกิจ อีกทั้งวัฒนธรรมแบบใดแบบหนึ่ง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เริ่มตั้งแต่ยุคกลางของยุโรป การอุดมศึกษาจะมุ่งผลิตกำลังคนเพื่อรับราชการ ดังเช่นมหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดของอังกฤษ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาหรือมหาวิทยาลัยของไทยที่ได้แบบอย่างมาจากตะวันตก เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ต่างก็สอนวิชาชีพชั้นสูง เพื่อให้ผู้ที่จบออกไปรับราชการไม่ว่าจะเป็นยุคแรกที่มีความจำเป็นทางด้านการเมือง ดังที่กล่าวมาแล้ว หรือยุคหลังโดยเฉพาะเมื่อประเทศไทยเริ่มมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ รัฐต้องการกำลังคนอย่างมากเพื่อช่วยพัฒนาประเทศ สถาบันอุดมศึกษาได้จัดตั้งเพิ่มขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคอย่างมากมาย เพื่อผลิตกำลังคนให้กับส่วนราชการ เอกชน ตามสาขาหลังคือ แพทย์ เกษตร วิศวกร ทั้งนี้เพราะถือว่า สถาบันอุดมศึกษาเป็นแหล่งผลิตกำลังคนระดับสูงตามความต้องการของรัฐเพื่อพัฒนาประเทศ ดังนั้นสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยจึงมีหน้าที่ที่จะ

ถ่ายทอดความรู้วิชาการที่ได้รับจากประเทศที่เจริญแล้วมาแจกจ่ายให้นิสิตนักศึกษาโดยมิได้มีการสอบทาน หรือประยุกต์ให้เป็นความรู้ที่เหมาะสมกับประเทศไทย เพียงทำหน้าที่คนกลางรับสิ่งนี้

โลกตะวันตกค้นพบและนำมาจ่ายเพื่อผู้เรียนจะได้ นำความรู้วิชาการตลอดถึงเทคโนโลยีเหล่านี้พัฒนาประเทศให้เหมือนกับประเทศทางตะวันตกที่เจริญแล้วเท่านั้นเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ สถาบันอุดมศึกษาของไทยย่อมมิได้ทำหน้าที่ให้ครบถ้วนตามปรัชญา โดยเฉพาะด้านการวิจัยค้นคว้าเพื่อความก้าวหน้าและความเป็นเลิศทางวิชาการที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อความเจริญของมนุษยชาติ เพราะมุ่งเพียงการถ่ายทอดความรู้จากประเทศที่เจริญแล้วให้นิสิตนักศึกษา เมื่อนักศึกษาจบออกไปสู่สังคมก็จะตกเป็นทาสทางวิชาการและเทคโนโลยีตะวันตก อีกทั้งไม่สามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้กับชีวิตประจำวัน หรืออาชีพที่มีอยู่ในชนบท ซึ่งเป็นอาชีพดั้งเดิมของไทย โดยเฉพาะการเกษตรนอกจากนี้ ยังมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อชนบทอีกด้วย มองเห็นชนบทนั้นล้าหลัง ขาดความเจริญ ไม่มีความสะดวกสบายเท่าในตัวเมืองเห็นว่าอาชีพด้านการเกษตรเป็นอาชีพที่ต่ำต้อย ไม่สามารถที่จะนำตนเจริญก้าวหน้าหรือช่วยยกระดับตัวเองได้ในอนาคต ตลอดถึงมองเห็นข้อแตกต่างความได้เปรียบเสียเปรียบของอาชีพ และสังคมทำให้ผู้ที่จบอุดมศึกษาไม่ยอมประกอบอาชีพหรืออยู่ในสังคมที่มีความเสียเปรียบมาก ดังนั้นจึงมุ่งแต่จะรับราชการ เพราะเป็นหนทางเดียวที่สามารถยกระดับฐานะทางสังคมและความเป็นอยู่ของตนให้สูงขึ้น จึงไม่ยอมกลับไปสู่อชีพเดิมของบิดามารดาไม่คิดที่จะแก้ไขปรับปรุงอาชีพเดิมให้ดีขึ้น เมื่อเป็นเช่นนี้เกษตรกรและสังคมในชนบทแต่เดิมเคยเสียเปรียบหรือมีความเป็นอยู่เช่นไรก็ยังเป็นอยู่เช่นนั้น จะเปลี่ยนแปลงบ้างก็ในด้านวัตถุ คือ มีสภาพที่เรียกว่า เจริญแต่ไม่พัฒนา สภาพเช่นนี้จะพบเห็นได้อย่างมากมายตามชนบทของไทย ความเป็นมาและความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาประเทศเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสงบลงประเทศต่างๆ ในโลกต่างก็ประสบความเสียหายจากภัยของสงคราม ยกเว้นประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้รับความเสียหายจากภัยสงครามน้อยที่สุด สหรัฐอเมริกาพยายามที่จะให้ความช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะประเทศในยุโรป นอกจากนี้อุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ทั่วโลกก็มองเห็นความแตกต่างได้อย่างชัดเจนว่ามีสองค่ายใหญ่ๆ คือ ค่ายที่ยึดมั่นในอุดมการณ์เศรษฐกิจการปกครองแบบทุนนิยม ค่ายนี้มีประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และฝรั่งเศสเป็นผู้นำ และค่ายที่ยึดมั่นอุดมการณ์การปกครองเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มีโซเวียต รัสเซีย และจีนในแผ่นดินใหญ่เป็นผู้นำ ซึ่งทั้งสองค่ายนี้ต่างก็พยายามนำความเชื่อและอุดมการณ์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจมาเป็นหลักในการพัฒนาประเทศในระยะหลังสงคราม ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเมื่อได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาได้ใช้อุดมการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมาพัฒนาประเทศ โดยเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจจนประสบผลสำเร็จ สามารถฟื้นฟูประเทศได้อย่างรวดเร็วทั้งนี้เพราะประเทศเหล่านี้มีฐานความเจริญมาก่อนทั้งทางด้านอุตสาหกรรมอีกทั้งประชาชนได้รับการศึกษามาแล้วเป็นอย่างดีและมีคุณภาพจากการที่ประเทศในทวีปยุโรปสามารถพัฒนาประเทศได้อย่างรวดเร็วโดยเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจทำให้เกิดความเชื่อว่า “ถ้าจะพัฒนาประเทศแล้วต้องพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ” ดังนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๓ เป็นต้นมา เมื่อมีการกล่าวถึงการพัฒนาประเทศ ก็เป็นที่เข้าใจว่าหมายถึงการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องเร่งรัดให้มีการเพิ่มผลผลิตรวมของประเทศ เพื่อเป็นผลให้รายได้เฉลี่ยของบุคคลในประเทศ

สูงขึ้นทั้งนี้เพราะเชื่อว่าถ้าประชาชนในประเทศมีรายได้สูงขึ้นแล้วภาวะความยากจนของประเทศก็จะหมดไป แต่ความเข้าใจดังกล่าวนี้ยังไม่ถูกต้องนัก เพราะถึงแม้ผลผลิตรวมของประเทศสูงขึ้นและ

รายได้ของบุคคลภายในประเทศมีระดับสูง แต่การกระจายรายได้ยังไม่มีความเป็นธรรม คือ มีความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจระหว่างประชาชน ที่มีอาชีพด้านสาขาการเกษตร และประชาชนที่มีอาชีพนอกสาขาการเกษตรอยู่มากดังจะเห็นได้จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติได้ระบุว่าประเทศไทยผลิตภัณฑ์ประชาชาติตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ ถึงปี ๒๕๒๘ ของสาขาเกษตรกรรมได้เพียง ๗๒,๗๘๕.๓ ๗๗,๗๐๑.๗ ๗๘,๕๐๑.๑ ๘๑,๔๙๙.๘ ๘๕,๙๐๑.๕ ๘๗,๘๙๕.๗ ตามลำดับ แต่อยู่นอกสาขาการเกษตรได้ถึง ๒๒๐,๑๑๑.๒ ๒๓๓,๕๖๙.๘ ๒๔๕,๕๓๒.๒ ๒๖๑,๔๙๕.๑ ๒๗๘,๓๐๕.๒ และ ๒๙๐,๘๖๕.๔ ตามลำดับ (หน่วยเป็นล้านบาท)เห็นได้อย่างชัดเจนว่าประชาชนในอาชีพการเกษตรยังมีรายได้น้อยกว่าสาขาวิชาชีพอื่นอยู่มาก แม้จะสิ้นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ แล้ว การกระจายรายได้ยังเป็นธรรมก็ไม่สามารถปฏิบัติได้ นอกจากความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจแล้วประชาชนที่อยู่ในชนบทและอยู่ในเมืองยังมีความแตกต่างกันทางสังคมอีกด้วย ดังนั้นถึงแม้ว่าผลผลิตรวมของประเทศจะเพิ่มขึ้น รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในประเทศสูงขึ้น แต่ประชาชนบางกลุ่มบางอาชีพยังไม่สามารถที่จะได้รับผลจากความเจริญเหล่านั้น องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้สำรวจประชากรโลกหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง พบว่าประชากรที่ไม่รู้หนังสือมีอยู่ประมาณ ๒,๐๐๐ ล้านคนซึ่งประชากรเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในแอฟริกาและเอเชีย การที่ประชากรไม่รู้หนังสือทำให้เกิดปัญหาทั้งทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพราะผู้ไม่รู้หนังสือเหล่านี้ไม่สามารถที่จะพัฒนาอาชีพและเพิ่มผลผลิตได้มากเนื่องจากความไม่รู้ ซึ่งจะส่งผลไปถึงความยากจน ขาดอาหารอีกทั้งมีโรคภัยไข้เจ็บอีกด้วย ถ้าประเทศใดมีประชากรดังกล่าวเช่นนี้มากนับว่าประเทศนั้นยังด้อยพัฒนาอยู่ เพราะไม่สามารถพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจได้เต็มที่ ดังนั้นประเทศที่เป็นผู้นำทั้งสองค่ายต่างพยายามให้ความช่วยเหลือประเทศที่มีความล้าหลังและด้อยพัฒนาในกลุ่มของตน ตามความเชื่อ อุดมการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ ประเทศที่ด้อยพัฒนาเหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในแถบแอฟริกาและเอเชียหรือประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมตะวันตกมาก่อน ก็ถูกจัดอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนานี้ด้วย ประเทศไทยมีประชากรประมาณร้อยละ ๘๑.๘ ที่อาศัยอยู่ในชนบทและประมาณร้อยละ ๙๐ มีอาชีพทางการเกษตร ประชากรเหล่านี้มีความเป็นอยู่ที่ยากจนขาดแคลนอาหารเจ็บป่วย ด้อยการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยต่างก็ทราบดีและทุกรัฐบาลต่างก็พยายามที่จะพัฒนาชนบทเพื่อแก้ปัญหาที่ประชาชนในชนบทประสบอยู่ตลอดเวลา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วชิราพร สุวรรณศรวล และคณะ (๒๕๕๖) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยการวิจัยนี้เป็น การวิจัยแบบผสมผสานของการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนวิธีดำเนินการวิจัยมี ๓ ขั้นตอนคือ ๑. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการศึกษา

ทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนโดยการสัมภาษณ์ผู้ปกครองและนักเรียนที่ออกกลางคันวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ๒. การสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทูลเกล้า โดยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ ๑ และทฤษฎีมายกร่างรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบฯด้วยการสัมมนาผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship Seminar) จำนวน ๗ คนและ ๓. การประเมินความเป็นไปได้ควมมีประโยชน์ความเหมาะสมในการนำไปใช้และความคุ้มค่าในการลงทุนของรูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบน โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครูวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงจำนวน ๖๐ คน ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยประกอบด้วย ๑.ด้านนักเรียน: ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษา ภาษาเป็นอุปสรรคในการเรียนและเด็กพักอยู่ห่างไกลจากโรงเรียน ๒.ด้านโรงเรียน: หลักสูตรไม่เหมาะสมโรงเรียนตั้งอยู่ในที่ห่างไกลจากที่พักของนักเรียนครูขาดความเข้าใจในตัวนักเรียน ๒. ความต้องการที่สำคัญของนักเรียนและผู้ปกครองได้แก่ในแต่ละชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้และมีครูประจำเพื่อสะดวกในการเรียน หลักสูตรมีความยืดหยุ่นสอนเฉพาะวิชาที่จะเป็นประโยชน์ และใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวันเนื้อหาวิชาควรเน้นวิชาชีพเป็นสำคัญ ๓. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนที่สร้างขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานักเรียนที่ออกกลางคันและกลุ่มที่ไม่จบการศึกษาภาคบังคับ หรือผู้สนใจ อย่างต่อเนื่อง เป็นศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถนำไปเกาะเกี่ยวกับโรงเรียนปกติ แต่ใช้เวลาออกราชการเป็นไปตามหลักการของทฤษฎีระบบประกอบด้วยปัจจัยนำเข้าที่เกี่ยวข้องกับงานบุคลากร งานวิชาการและงานบริหารทั่วไป กระบวนการเกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารงานวิชาการและบริหารงานทั่วไปโดยใช้แรงจูงใจในการขับเคลื่อนผลผลิตเกี่ยวข้องกับโอกาสทางการเรียนของนักเรียนที่สามารถเรียนจบการศึกษาภาคบังคับและประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวได้และบริบทเกี่ยวข้องกับนโยบายการจัดการศึกษาทางเลือกบนพื้นที่สูง การพัฒนาทรัพยากรบุคคลการใช้ครูภูมิปัญญาท้องถิ่นคู่กับครูปกติ ๔. รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเป็นไปได้และมีความคุ้มค่าในระดับมากโดยมีความเหมาะสมและควมมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

ณรินทร์ ชำนาญดู และคณะ (๒๕๕๗) ได้ศึกษาการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา และแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวน ๑๙ เขต สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๘ เขต สำนักงานศูนย์ส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด จำนวน ๑๙ จังหวัด สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด จำนวน ๑๙ จังหวัด โรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน

๘๓๓ โรงเรียน โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนขยายโอกาส จำนวน ๒,๖๐๘ โรงเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชนจำนวน ๕๑๔ โรงเรียน และศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ จำนวน ๓๓๓ อำเภอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ๑. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ๒. แบบสอบถามความคิดเห็น ๓. แบบสอบเพื่อตรวจสอบและยืนยันแนวทางที่เหมาะสม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ด้วยการทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test one way ANOVA) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัจจัยของการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา ประกอบด้วย ๑๒ ด้าน คือ ๑.๑ การบริหารจัดการศึกษา ๑.๒ การวัดและประเมินผล ๑.๓ สื่อและแหล่งเรียนรู้ ๑.๔ คุณลักษณะของผู้บริหาร ๑.๕ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๑.๖ หน่วยงานที่รับผิดชอบ ๑.๗ สถานที่จัดการศึกษา ๑.๘ การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่างๆ ๑.๙ วิธีการจัดการศึกษา ๑.๑๐ ระยะเวลาในการจัดการศึกษา ๑.๑๑. ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ๑.๑๒. งบประมาณ และ ๒. พบแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน ๗๘๘ แนวทาง และผลการตรวจสอบแนวทางที่เหมาะสมในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่ามีความเหมาะสมกับบริบท เป็นไปได้ในการนำไปใช้ มีความถูกต้องเชิงทฤษฎี และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปพัฒนาสถานศึกษา

พธิพงษ์ พลอาจ และคณะ (๒๕๕๗) ได้ศึกษากลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร ๒. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ๓. เพื่อประเมินกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การวิจัยกระทำเป็น ๓ ขั้นตอน คือ ๑. ศึกษาสภาพและปัญหาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรโดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจากความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ๓๑๒ คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและจากการสนทนากลุ่ม จำนวน ๒๐ คน ๒. เมื่อทราบสภาพและปัญหาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรแล้ว จึงจัดทำกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จด้านการบริหารโรงเรียน ๔ แห่ง และประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) จำนวน ๒ ครั้งเพื่อวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis) และจัดทำร่างกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของกลยุทธ์ ๓. ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยประเมินด้านความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ด้วยผู้เชี่ยวชาญทางกลยุทธ์จำนวน ๑๗ คนผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพความเป็น

องค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชร มีลักษณะการดำเนินงานตามโครงสร้างอย่างชัดเจนแต่สามารถยืดหยุ่นได้เพื่อลดขั้นตอนการทำงาน และปัญหาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๒. การพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดกำแพงเพชรให้เป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยวิธีการSWOT Analysis มี ๑๒ กลยุทธ์ มาตรการในการดำเนินการตามกลยุทธ์จำนวน๓๖ มาตรการ และตัวชี้วัดที่แสดงถึงความสำเร็จจำนวน ๕๔ ตัวชี้วัด ๓. ผลการประเมินความสอดคล้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของกลยุทธ์โดยภาพรวม พบว่า มีความสอดคล้องในระดับมาก ความเป็นไปได้ในระดับมาก มีความเหมาะสม และความเป็นประโยชน์ในระดับมากและมากที่สุด

วาสนา จักรแก้ว และคณะ (๒๕๖๑) ได้ศึกษาการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสภายในประเทศ และค้นหาแนวทางการเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อยโอกาสภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส จำนวน ๒๘ คน จาก ๔ จังหวัดภาคเหนือ คือ แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูนและลำปาง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา นอกจากนี้ยังทำการวิเคราะห์เอกสารทางราชการที่น่าเชื่อถือ เพื่อสนับสนุนการวิจัยผลการวิจัย พบว่า นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสของประเทศไทยมี ๖ ข้อ คือ ๑. บริการการศึกษาอย่างเสมอภาคและทั่วถึง ๒. จัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพเน้นการเรียนรู้เพื่อชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาส ๓. ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการศึกษาและปัจจัยพื้นฐาน ๔. จัดระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ ๕. การจัดสรรงบประมาณให้กับสถานศึกษา และ ๖. สร้างและพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสสำหรับแนวทางการเพิ่มโอกาสควรมีการขยายโอกาสทางการศึกษา ลดค่าใช้จ่าย เพิ่มบทบาทของครูแนะแนว ผลักดันให้นักเรียนได้รับสัญชาติ และการเข้าถึงการศึกษาควรมีการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และส่งเสริมการจัดการศึกษา ขยายการเข้าถึงบริการทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการส่งเสริมการศึกษามีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดของการวิจัย

จากกรอบแนวคิดถึงแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่ต้องมีการศึกษาสภาพและโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยในปัจจุบัน ที่เด็กไทยทุกคนต้องได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างน้อย ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับสภาพปัญหาและอุปสรรคต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เช่น ครอบครัวนักเรียน ตัวนักเรียน ชุมชน

โรงเรียน นโยบายภาครัฐ เป็นต้น และการบริหารจัดการศึกษาของแต่ละพื้นที่ เพื่อติดตามให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และเป็นการหาแนวทางในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยให้ได้รับการศึกษาครบทุกคน

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mix Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิจัยเชิงคุณภาพจากแบบสำรวจความคิดเห็นโดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาจากโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั่วประเทศ จำนวน ๓๐,๔๐๕ โรงเรียน (สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา) ที่เปิดสอนการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

๒. ผู้บริหารส่วนกลาง ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการภาค จำนวน ๑๘ แห่ง และผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการจังหวัด จำนวน ๗๗ แห่ง

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

๑. ผู้บริหารสถานศึกษาครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาจาก ๑๐๐ โรงเรียนโรงเรียนละ ๒ ท่าน ที่เป็นตัวแทนในการตอบแบบสอบถามความคิดเห็น (ตารางยามาเน่ที่ความเชื่อมั่น ๙๕% และความคาดเคลื่อน ๐.๑) ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling)

๒. ผู้บริหารส่วนกลางผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการภาคและจังหวัด จำนวน ๓๐ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถาม เรื่อง แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ประกอบด้วย

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม เช่น เพศ ประสบการณ์ทำงาน ตำแหน่ง สังกัดและภูมิภาคโดยคำถามเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ ๒ ปัญหาและอุปสรรคต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยที่เป็นคำถามปลายเปิด โดยคำถามเป็นแบบกำหนดระดับการประเมินให้เลือกตอบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับของเบสท์(Best) คือ ระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยที่เป็นคำถามปลายเปิด

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ

๑.แบบสอบถาม เรื่อง แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมีขั้นตอนการสร้างและทดสอบคุณภาพดังนี้

๑.๑ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยและแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๑.๒สร้างแบบสอบถาม เรื่อง แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๑.๓นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมข้อคำถาม และความชัดเจนของถ้อยคำถาม จำนวน ๓ ท่าน

๑.๔ปรับปรุง แก้ไขข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่ตัวอย่างจำนวน ๕ คน และทำการสัมภาษณ์ผู้ตอบแบบสอบถามว่ามีความเข้าใจในข้อคำถามหรือไม่ และความชัดเจนของข้อคำถามเป็นอย่างไร แล้วดำเนินการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถาม

๑.๕นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุง แก้ไขข้อคำถามแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) มีค่าเท่ากับ ๐.๘๐๒

๒.เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ในเรื่องข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ได้แก่ แนวทางการรับเด็กเข้ารับการศึกษา การติดตามเด็กเข้ารับการศึกษา และแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Research) ที่ใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและคุณภาพในการตรวจสอบและยืนยันข้อมูล โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนดังนี้

๑.ข้อมูลทุติยภูมิจากศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ เป็นข้อมูล ณ ๑๐ มิ.ย. ๕๙ เพื่อคำนวณตัวชี้วัดถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๒.ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้จากการรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์ จากผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานผู้บริหารจากส่วนกลาง ผู้บริหารระดับภาคและจังหวัด โดยมีขั้นตอนดังนี้

๒.๑ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ข้อมูลเสนอไปยังผู้บริหารสถานศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาที่เป็นตัวอย่างในการวิจัย

๒.๒เตรียมแบบสอบถามที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยกำหนดหมายเลขแบบสำรวจถามสถานศึกษา

๒.๓จัดส่งแบบสำรวจฯ สอบถามไปยังสถานศึกษาเป็นตัวอย่างในการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ รายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. วิเคราะห์สถิติพื้นฐาน(Descriptive Statistic) เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงในแต่ละตัวแปร โดยใช้สถิติพื้นฐานบรรยายให้ทราบค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ในส่วนที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) กำหนดค่าคำตอบดังนี้

ระดับปัญหาและอุปสรรคมากที่สุด	กำหนดค่าน้ำหนัก เป็น ๕
ระดับปัญหาและอุปสรรคมาก	กำหนดค่าน้ำหนัก เป็น ๔
ระดับปัญหาและอุปสรรคปานกลาง	กำหนดค่าน้ำหนัก เป็น ๓
ระดับปัญหาและอุปสรรคน้อย	กำหนดค่าน้ำหนัก เป็น ๒
ระดับปัญหาและอุปสรรคน้อยที่สุด	กำหนดค่าน้ำหนัก เป็น ๑

การแปลความหมายของค่าที่วิเคราะห์ได้ กำหนดค่าคำตอบ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ - ๕.๐๐	มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ - ๔.๒๐	มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ - ๓.๔๐	มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ - ๒.๖๐	มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ - ๑.๘๐	มีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๒. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลข้อเสนอแนะต่อแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mix Method) การจากสำรวจถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น จากผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา และข้อมูลโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เป็นข้อมูลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในการจัดทำแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทย สามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาลและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองของผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยดังนี้

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา

๑.แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของไทย

แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐) โดยมีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑”

๑.๑ แนวคิดการจัดการศึกษาได้ยึดหลักการจัดการศึกษา ประกอบด้วย

๑.๑.๑ หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All)

เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ประชาชนทุกคนทุกช่วงวัย ตั้งแต่เด็กปฐมวัยวัยเรียน วัยทำงานและผู้สูงวัยมีโอกาสในการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้แต่ละบุคคลได้พัฒนาตามความพร้อมและความสามารถให้บรรลุขีดสูงสุด มีความรู้ทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม รวมทั้งมีสมรรถนะในการทำงานเพื่อการประกอบอาชีพตามความถนัดและความสนใจ สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ อันจะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติแผนการศึกษาแห่งชาติ จึงกำหนดเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ครอบคลุม โดยไม่ปล่อยปละละเลยหรือทิ้งใครไว้ข้างหลัง (No one left behind)

๑.๑.๒ หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง

(Inclusive Education) เป็นการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียนกลุ่มปกติกลุ่มด้อยโอกาสที่มีความยากลำบากและขาดโอกาสเนื่องด้วยสถานะทางเศรษฐกิจและภูมิสังคม ซึ่งรัฐต้องดูแลจัดสรรทรัพยากรทางการศึกษานับสนุนผู้เรียนกลุ่มนี้ให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพและความพร้อมอย่างเท่าเทียม กลุ่มที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ ซึ่งหมายรวมถึงกลุ่มผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม อารมณ์การสื่อสารและการเรียนรู้หรือร่างกายพิการหรือทุพพลภาพ รวมทั้งบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่มีผู้ดูแล รัฐต้องจัดให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาร่วมกับเด็กปกติในกรณีที่สามารถเรียนได้เพื่อให้เขาได้มีโอกาสเรียนรู้แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดและปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในสังคม หรือจัดให้เป็นพิเศษตามระดับความบกพร่อง นอกจากนี้ บุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษ รัฐต้องจัดรูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงความสามารถของบุคคลนั้น ด้วยเหตุผลสำคัญคือบุคคลที่มีความสามารถพิเศษเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ หากจัดการศึกษารูปแบบปกติอาจทำให้ไม่สามารถพัฒนาบุคคลดังกล่าวให้มีความรู้ความสามารถเต็มตามศักยภาพของเขาได้รัฐจึงมีหน้าที่ลงทุนพิเศษสำหรับบุคคลเหล่านี้และถือเป็นสิทธิของบุคคลซึ่งมีความสามารถพิเศษที่จะได้รับบริการทางการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาศักยภาพของตน แผนการศึกษาแห่งชาติจึงกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมการดูแลและพัฒนาบุคคลทุกกลุ่มเป้าหมายอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง

๑.๑.๓ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy)

เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการประพฤติปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับเพื่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างพอเพียง เท่าทันและเป็นสุข การศึกษาจึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้มีทักษะที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอก โดยยึดหลักความพอประมาณ ที่เป็นความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีการตัดสินใจที่มีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ และมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งเป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล โดยใช้ความรู้เกี่ยวกับวิชาการที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตอดทน พากเพียรและใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๑.๑.๔ หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education)

การจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพให้กับประชาชนทุกคนเป็นพันธกิจที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน เนื่องจากรัฐต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมากในการจัดการศึกษาที่ต้องครอบคลุมทุกช่วงวัย ทุกระดับการศึกษาและทุกกลุ่มเป้าหมาย ด้วยรูปแบบวิธีการที่หลากหลาย สนองความต้องการและความจำเป็นของแต่ละบุคคลและสนองยุทธศาสตร์ชาติและความจำเป็นในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐจึงต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นในการจัดการศึกษา โดยบุคคล

กลุ่มบุคคล หรือองค์กรต่าง ๆ จะได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมจัดการศึกษา เสนอแนะ กำกับติดตาม และสนับสนุนการจัดการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมเพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม

๑.๑.๕ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) เป็นเป้าหมายที่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติจำนวน ๑๙๓ ประเทศ ได้ลงมติรับรองในการประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ โดยจะใช้เป็นวาระแห่งการพัฒนาของโลกในอีก ๑๕ ปีข้างหน้า (ค.ศ. ๒๐๑๖ – ๒๐๓๐) จำนวน ๑๗ เป้าหมาย โดยเป้าหมายด้านการศึกษา คือ เป้าหมายที่ ๔ สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต แผนการศึกษาแห่งชาติ จึงต้องพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อสร้างหลักประกันว่า เด็กปฐมวัยทุกคนจะได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าเรียนประถมศึกษา ทุกคนสำเร็จการศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาที่มีคุณภาพและมีผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล ทุกคนสามารถเข้าถึงการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาด้วยค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมและมีคุณภาพ กำลังแรงงานมีทักษะที่จำเป็น รวมถึงทักษะทางเทคนิคและอาชีพสำหรับการจ้างงาน การมีงานที่ดี และการเป็นผู้ประกอบการ กลุ่มผู้พิการและด้อยโอกาสเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอาชีพทุกระดับ อย่างเท่าเทียม มีการเพิ่มจำนวนครูที่มีคุณภาพ เพื่อการศึกษาสำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

๑.๑.๖ ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) ที่คุณภาพของคนทุกช่วงวัย การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศ ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และวิกฤตด้านสิ่งแวดล้อม

๑.๑.๗ ยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๙) ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้องและบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว กรอบยุทธศาสตร์ชาติดังกล่าว ครอบคลุมนโยบายการพัฒนาประเทศไทยสู่อุตสาหกรรม ๔.๐ การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (Growth & Competitiveness) การสร้างโอกาสบนความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม (Inclusive Growth) และการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ

๑.๒ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ๔ ประการ คือ

๑.๒.๑ เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

๑.๒.๒ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับทบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ

๑.๒.๓ เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๒.๔ เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง

๑.๓ วิสัยทัศน์และจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาตั้งเป้าหมายไว้ ๒ ด้าน คือ

๑.๓.๑ เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) ประกอบด้วย ทักษะและคุณลักษณะต่อไปนี้ 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics) สำหรับ 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีมและภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

๑.๓.๒ เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) ๕ ประการ ซึ่งมีตัวชี้วัดเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ๕๓ ตัวชี้วัด ประกอบด้วย เป้าหมายและตัวชี้วัดที่สำคัญ ดังนี้

๑.๓.๒.๑ ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access)

๑.๓.๒.๒ ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity)

๑.๓.๒.๓ ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality)

๑.๓.๒.๔ ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) และ

๑.๓.๒.๕ ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

๒. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กล่าวถึงการศึกษา

๒.๑ หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ

มาตรา ๕๔ ที่รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษา ตามวาระหนึ่งเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัยโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการด้วย

รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิตและจัดให้มีความร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพได้มาตรฐานสากลทั้งนี้ ตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติซึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติด้วย

การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตนและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ในการดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาตามวรรคสอง หรือให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามวรรคสาม รัฐต้องดำเนินการให้ผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการศึกษาตามความถนัดของตน

ให้จัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษาและเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐจัดสรรงบประมาณให้แก่กองทุน หรือใช้มาตรการหรือกลไกทางภาษีรวมทั้งการให้ผู้บริจาคทรัพย์สินเข้ากองทุนได้รับประโยชน์ในการลดหย่อนภาษี ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติและอย่างน้อยต้องกำหนดให้การบริหารจัดการกองทุนเป็นอิสระและกำหนดให้มีการใช้จ่ายเงินกองทุน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว

๒.๒ หมวด ๑๖ การปฏิรูปประเทศ

มาตรา ๒๕๘ ให้ดำเนินการปฏิรูปประเทศอย่างน้อยด้านต่างๆ ให้เกิดผลดังต่อไปนี้

จ. ด้านการศึกษา

๑. ให้สามารถเริ่มดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนา ก่อนเข้ารับการศึกษาตามมาตรา ๕๔ วรรคสอง เพื่อให้เด็กเล็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาให้สมกับวัยโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

๒. ให้ดำเนินการตรากฎหมายเพื่อจัดตั้งกองทุนตามมาตรา ๕๔ วรรค ๖ ให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้

๓. ให้มีกลไกและระบบการผลิต คัดกรองและพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครู และอาจารย์ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับความสามารถและประสิทธิภาพในการสอน รวมทั้งมีกลไกสร้างระบบคุณธรรมในการบริหารงานบุคคลของผู้ประกอบวิชาชีพครู

๔. ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนได้ตามความถนัดและปรับปรุงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าวโดยสอดคล้องกันทั้งในระดับชาติและระดับพื้นที่

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาที่รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับการศึกษา ก่อนประถมศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาทั้งทางด้าน

ร่างกายและจิตใจอย่างสมวัยและมีสุขภาพที่แข็งแรง จนถึงการศึกษาภาคบังคับในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่รัฐสามารถจัดหลักสูตรได้ตามความต้องการของผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพ ที่สามารถออกไปประกอบอาชีพตามความถนัดอย่างเชี่ยวชาญ หรือไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้

๓. ระบบการศึกษาของประเทศไทย

ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕ และ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๕๓ ที่มีการจัดระบบการศึกษาขั้นประถมศึกษา ๖ ปี (๖ ระดับชั้น) การศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) และการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) หรือระบบ ๖-๓-๓

ในมาตรา ๑๕ การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

๑. การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

๒. การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

๓. การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจศักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สื่อสภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่นๆ

สถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

ในมาตรา ๑๖ การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับอุดมศึกษา

การศึกษาขั้นพื้นฐานประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนระดับอุดมศึกษาการแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

การศึกษาระดับอุดมศึกษาแบ่งเป็นสองระดับ คือ ระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญา

การแบ่งระดับหรือการเทียบระดับการศึกษานอกระบบหรือการศึกษาตามอัธยาศัยให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในมาตรา ๑๗ ให้มีการศึกษาภาคบังคับจำนวนเก้าปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับหลักเกณฑ์และวิธีการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในมาตรา ๑๘ การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาดังต่อไปนี้

๑. สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้แก่ ศูนย์เด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ของสถาบันศาสนา ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มของเด็กพิการและเด็กซึ่งมีความต้องการพิเศษหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น

๒. โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนของรัฐ โรงเรียนเอกชนและโรงเรียนที่สังกัดสถาบันพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่น

๓. ศูนย์การเรียน ได้แก่ สถานที่เรียนที่หน่วยงานจัดการศึกษานอกโรงเรียน บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นเป็นผู้จัด

ในมาตรา ๑๙ การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้จัดในมหาวิทยาลัย สถาบันวิทยาลัย หรือหน่วยงานที่เรียกชื่ออย่างอื่น ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายเกี่ยวกับสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา กฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในมาตรา ๒๐ การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพให้จัดในสถานศึกษาของรัฐสถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา กับสถานประกอบการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ในมาตรา ๒๑ กระทรวง ทบวง กรม รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐ อาจจัดการศึกษาเฉพาะทางตามความต้องการและความชำนาญของหน่วยงานนั้นได้ โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาของชาติ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง

กล่าวโดยสรุปพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๑๐ ได้บัญญัติถึงสิทธิและโอกาสของบุคคลในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐต้องจัดอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และมาตรา ๑๗ ให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน ๙ ปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่เจ็ดเข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้าปีที่สิบหก เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และการนับอายุให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยระบบการศึกษาไทยกำหนดระยะเวลาของการจัดการศึกษาชั้นประถมศึกษา ๖ ปี (๖ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๖-๑๑ ปี การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๒-๑๔ ปี และการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๕-๑๗ ปี หรือเรียกว่า “ระบบ ๖-๓-๓” ต่อมาวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๙ ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) (ถ้ามี) ระดับประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.๓) หรือเทียบเท่าและให้หมายรวมรวมถึงการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์

๔. หลักสูตรการจัดการศึกษาของประเทศไทย

หลักสูตรการจัดการศึกษาไทยของประเทศไทย ที่จำแนกหลักสูตร อายุการเข้ารับการศึกษาระยะเวลาที่เรียน และปริญญาที่ได้รับเมื่อจบหลักสูตร รายละเอียดดังตารางที่ ๔-๑

ตารางที่ ๔-๑ หลักสูตรที่จัดการศึกษาของประเทศไทย

ชื่อหลักสูตร	ข้อกำหนดขั้นต่ำในการเข้ารับการศึกษา	วุฒิการศึกษาที่สำเร็จ	อายุแรกเข้า	ระยะเวลาในการศึกษา	ประเภทการศึกษา
การศึกษาระดับปฐมวัย			๑.๕	๑.๕	ก่อนวัยเรียน
การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา			๓-๔	๒-๓	ก่อนประถมศึกษา
การศึกษาระดับประถมศึกษา		ประกาศนียบัตรประถมศึกษา	๖	๖	สามัญ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรประถมศึกษา	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น	๑๒	๓	สามัญ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทสายสามัญ/วิชาการ	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๕	๓	สามัญ
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายประเภทอาชีวศึกษา	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	๑๕	๓	อาชีวศึกษา
การศึกษาระดับอุดมศึกษาหลักสูตรต่ำกว่าปริญญาตรีประเภทอาชีวศึกษา	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	ประกาศนียบัตรวิชาชีพเทคนิค	๑๘	๒	อาชีวศึกษา
การศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับต่ำกว่าปริญญา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	๑๘	๒	อาชีวศึกษา

ตารางที่ ๔-๑ หลักสูตรที่จัดการศึกษาของประเทศไทย(ต่อ)

ชื่อหลักสูตร	ข้อกำหนดขั้นต่ำในการเข้ารับการศึกษา	วุฒิการศึกษาที่สำเร็จ	อายุแรกเข้า	ระยะเวลาในการศึกษา	ประเภทการศึกษา
หลักสูตรอนุปริญญา	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	อนุปริญญา	๑๘	๒	สามัญ
ระดับปริญญาตรี หลักสูตรประกาศนียบัตรครุเทคนิคชั้นสูง	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	ประกาศนียบัตรครุเทคนิคชั้นสูง	๑๘	๓	อาชีวศึกษา
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง ประเภทอาชีวศึกษา	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	ปริญญาตรี	๒๐	๒	อาชีวศึกษา
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี สายวิชาการ	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	ปริญญาตรี	๑๘	๔	สามัญ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี สายวิชาชีพ	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	ปริญญาตรี	๑๘	๔	อาชีวศึกษา
ประกาศนียบัตรบัณฑิต	ปริญญาตรี	ประกาศนียบัตรบัณฑิต	๒๒	๑	สามัญ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรีสายวิชาชีพครุ	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ	ปริญญาตรีและใบประกาศนียบัตรวิชาชีพครุ	๑๘	๕	สามัญ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาตรี สายแพทย์และพยาบาล	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	ปริญญาตรีและใบประกาศนียบัตรวิชาชีพต่างๆ	๑๘	๖	สามัญ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาโท	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	๒๒	๒	สามัญ

ตารางที่ ๔-๑ หลักสูตรที่จัดการศึกษาของประเทศไทย(ต่อ)

ชื่อหลักสูตร	ข้อกำหนดขั้นต่ำในการเข้ารับการศึกษ	วุฒิการศึกษาที่สำเร็จ	อายุแรกเข้า	ระยะเวลาในการศึกษา	ประเภทการศึกษา
ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง	ปริญญาโท	ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง	๒๔	๑	สามัญ
การศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักสูตรปริญญาเอก	ปริญญาโท	ปริญญาเอก	๒๔	๓	สามัญ
การศึกษานอกระบบ หลักสูตรชั้นประถมศึกษา	Not specified	ประกาศนียบัตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถม	๑๕+	Not specified	-
การศึกษานอกระบบ หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรประถมศึกษา/ ประกาศนียบัตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถม	ประกาศนียบัตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	๑๕+	Not specified	สามัญ
การศึกษานอกระบบ หลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น/ประกาศนียบัตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๕+	Not specified	สามัญ
การจัดการศึกษาเฉพาะทาง หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายอาชีพ(ปวช.)	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนต้น	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย	๑๔-๑๘	๓	อาชีวศึกษา
การจัดการศึกษาเฉพาะทาง หลักสูตรระดับปริญญาตรี	ประกาศนียบัตรมัธยมศึกษาตอนปลาย/ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง	ปริญญาตรี	not specified	๔-๖	สามัญ
การจัดการศึกษาเฉพาะทาง หลักสูตรระดับปริญญาโท	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	not specified	๒	สามัญ

โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ระดับก่อนประถมศึกษา มีตั้งแต่ต่ำกว่า ๓ ปี จนถึงอายุ ๗ ปี ในขณะที่เข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีตั้งแต่ ๕ ปี จนถึงอายุมากกว่า ๑๕ ปี และเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปี จนถึงอายุที่มากกว่า ๑๘ ปี ซึ่งจากข้อกำหนดตามมาตรา ๑๗ ที่เด็กต้องมีอายุ ๖ ปีเต็มหรืออย่างช้า ๗ ปี ทำให้เด็กไทยเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานตอนอายุ ๖ ปี มีเพียงร้อยละ ๖๖ ประมาณ ๕๐๗,๕๐๐ คน และร้อยละ ๔๔ ประมาณ ๒๕๘,๐๐๐ คน กำลังศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งส่งผลถึงการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอนาคต นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าเด็กอายุ ๑๒ ปี ร้อยละ ๔๐ ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งส่งผลให้การเข้าศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ไม่เป็นไปตามเกณฑ์อายุในแต่ละระดับการศึกษา

๑. การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา อายุ ๓-๕ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๒.๖ โดยที่มีเด็กไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๗.๔ ที่ส่วนหนึ่งอยู่สถานรับเลี้ยงเด็ก โดยมีอัตราการเข้าเรียนสุทธิ (NER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๒.๕ อัตราการเข้าเรียนอย่างหยاب (GER) อยู่ที่ร้อยละ ๑๑๘.๕ และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๕ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษใกล้เคียงกัน

๒. การศึกษาในระดับประถมศึกษา อายุ ๖-๑๑ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๖.๐ ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๕.๖ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๐.๔ หรือประมาณ ๑.๙ หมื่นคน อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (NER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ อัตราการเข้าเรียนอย่างหยاب (GER) อยู่ที่ร้อยละ ๑๐๒.๐ และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๖ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษใกล้เคียงกัน

๓. การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ ๑๒-๑๔ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๙ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๒๒.๑ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๓.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๘.๓ หรือประมาณ ๒.๑ แสนคน อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (NER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๘ อัตราการเข้าเรียนอย่างหยاب (GER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๐.๖ และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๑๗ คือ มีจำนวนเด็กชายเข้าถึงการศึกษามากกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย

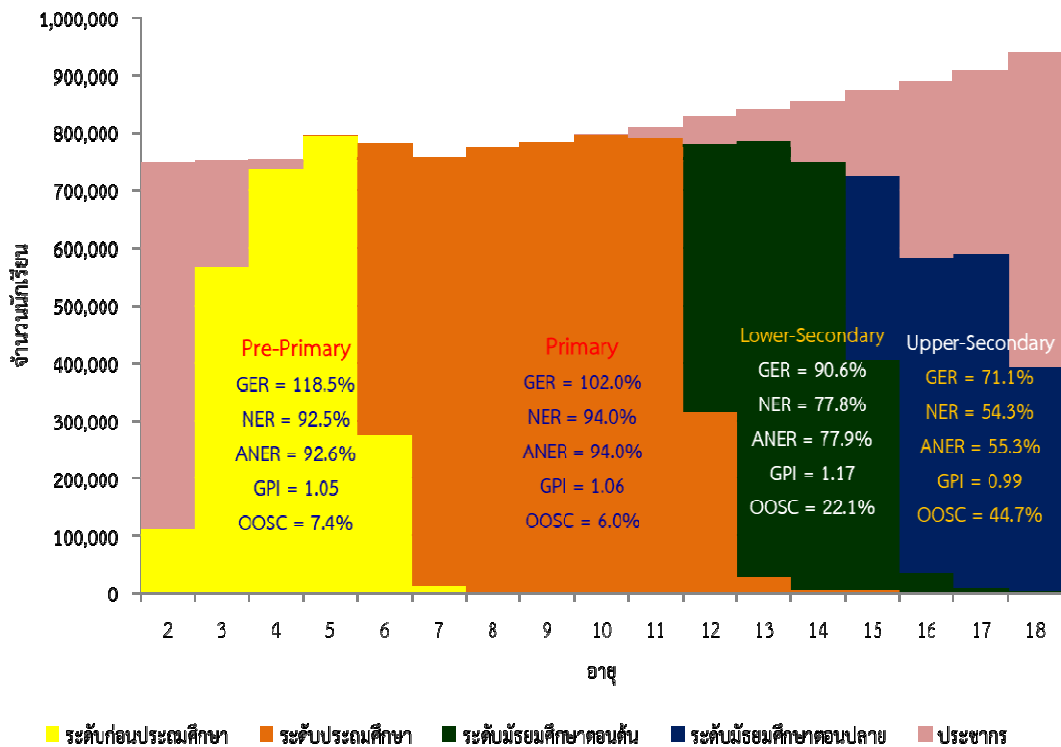
๔. การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ ๑๕-๑๗ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๓ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๔๔.๗ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๕.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๒๘.๙ หรือประมาณ ๗.๗ แสนคน อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (NER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๔.๓ อัตราการเข้าเรียนอย่างหยاب (GER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๑.๑ และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๐.๙๙ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษใกล้เคียงกัน

โดยที่อัตราการเข้าเรียนของประชากรปีการศึกษา ๒๕๖๐ สูงกว่าปีการศึกษา ๒๕๕๙ ทุกระดับการศึกษา ยกเว้นระดับอุดมศึกษาที่มีอัตราส่วนลดลงประมาณร้อยละ ๑ แต่อย่างไรก็ตาม อัตราส่วนนักเรียนในระดับอนุบาลไม่ได้รวมนักเรียนที่อยู่ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ยังมีนักเรียน ๓ ขวบ ปนอยู่ที่ทำให้อัตราส่วนยังดูน้อย แต่รัฐบาลได้มีการสนับสนุนการศึกษาระดับอนุบาล เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนเข้าสู่ในระดับประถมศึกษา รายละเอียดดังตารางที่ ๔-๒

ตารางที่ ๔-๒ อัตราการเข้าเรียน อัตราเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา(OOSC) และดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) จำแนกตามระดับการศึกษา

ตัวชี้วัด	ระดับก่อน ประถมศึกษา ๓-๕ ปี	ระดับ ประถมศึกษา ๖-๑๑ ปี	ระดับ ม.ต้น ๑๒-๑๔ ปี	ระดับ ม.ปลาย ๑๕-๑๗ ปี
อัตราการเข้าเรียน อย่างหยาบ (GER)	๑๑๘.๕%	๑๐๒.๐%	๙๐.๖%	๗๑.๑%
อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (NER)	๙๒.๕%	๙๔.๐%	๗๗.๘%	๕๔.๓%
อัตราการเข้าเรียนสุทธิ แบบปรับ (ANER)	๙๒.๖%	๙๔.๐%	๗๗.๙%	๕๕.๓%
อัตราเด็กที่ไม่ได้รับ การศึกษา (OOSC)	๗.๔%	๖.๐%	๒๒.๑%	๔๔.๗%
(ตัวเลขประมาณการ)	๐%	๕.๖%	๑๓.๘%	๑๕.๘%
- เข้าเรียนช้า (ศึกษา อยู่ในระดับที่ต่ำกว่า)	๗.๔%	๐.๔%	๘.๓%	๒๘.๙%
- ไม่ได้รับการศึกษา	(๒๐๔,๒๕๕ คน)	(๒๐,๗๘๕ คน)	(๒๐๙,๑๙๓ คน)	(๗๗๑,๖๐๘ คน)
ดัชนีความเสมอภาค ทางเพศ (GPI)	๑.๐๕	๑.๐๖	๑.๑๗	๐.๙๙

แผนภาพที่ ๔-๑ การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐

- หมายเหตุ ๑. อัตราการเข้าเรียนอย่างหยาบ (Gross Enrolment Ratio: GER) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐
๒. อัตราการเข้าเรียนสุทธิ (Net Enrolment Ratio: NER) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษา กับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐
๓. อัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (Adjusted Net Enrolment Ratio: ANER) หมายถึง อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนที่เข้าเรียนในระดับการศึกษาตามช่วงอายุระดับการศึกษาและระดับที่สูงกว่ากับจำนวนประชากรตามช่วงอายุระดับการศึกษา โดยปรับฐานให้เป็น ๑๐๐
๔. ดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (Gender Parity Index: GPI) คือ อัตราส่วนระหว่างจำนวนนักเรียนชายกับจำนวนนักเรียนหญิง
๕. เด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (Out Of School Children: OOSC) คือ เด็กที่ไม่ได้เข้าถึงการจัดการศึกษาตามเกณฑ์ที่กำหนดที่แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ เด็กที่เคยเข้ารับการศึกษแต่ปัจจุบันไม่ได้รับการศึกษา (Drop Out: ออกกลางคัน) และเด็กที่ไม่เคยได้รับการศึกษาเลยและจะเข้าเรียนในอนาคต (Enter Late: เข้าเรียนช้า) หรือไม่เข้ารับการการศึกษา
๖. ข้อมูลประชากรใช้ข้อมูลการคาดประมาณการประชากรของประเทศไทย ปี ๒๕๕๓-๒๕๖๓ ที่เป็นภาพรวมระดับประเทศจัดทำโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี ร่วมกับประชากรที่ไม่ใช่สัญชาติไทย จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ

ที่มา: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๑

สภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๒๖๔ คน จากผู้บริหารสถานศึกษาและครู ๑๑๘ โรงเรียน จำนวน ๒๑๖ คน และผู้บริหารการศึกษา ๔๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ที่นำเสนอผลการสำรวจจากแบบสอบถามดังนี้

ตารางที่ ๔-๓ จำนวนและร้อยละ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
- ชาย	๑๑๖	๔๓.๙๔
- หญิง	๑๔๘	๕๖.๐๖
๒. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
- ต่ำกว่า ๕ ปี	๓๗	๑๔.๐๒
- ๕ - ๑๐ ปี	๒๔	๙.๐๙
- ๑๐ - ๑๕ ปี	๕๘	๒๑.๙๗
- มากกว่า ๑๕ ปี	๑๔๕	๕๔.๙๒
๓. ตำแหน่ง		
- ผู้บริหารการศึกษา	๔๘	๑๘.๑๘
- ผู้บริหารสถานศึกษา	๑๐๔	๓๙.๓๙
- ครูและบุคลากรทางการศึกษา	๑๑๒	๔๒.๔๓
๔. สังกัด		
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา	๑๕๒	๕๗.๕๘
- สำนักงานเขตพื้นที่ศึกษามัธยมศึกษา	๘๕	๓๒.๒๐
- อื่นๆ เช่น สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด สำนักงานศึกษาธิการภาค เป็นต้น	๒๗	๑๐.๒๒
๕. ภูมิภาค		
- กรุงเทพมหานคร	๖๕	๒๔.๖๒
- ภาคกลาง	๕๑	๑๙.๓๒
- ภาคเหนือ	๕๙	๒๒.๓๕
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๖๘	๒๕.๗๖
- ภาคใต้	๒๑	๗.๙๕

จากตารางที่ ๔-๓ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๖ ผู้ชาย จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙๔ เป็นผู้บริหารการศึกษา จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓๙ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๓ ส่วนใหญ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษา จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๐ ส่วนมากมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙๒ และอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๗๖ รองลงมาเป็นกรุงเทพฯ ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๒ น้อยที่สุดเป็นภาคใต้ ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙๕

ตารางที่ ๔-๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในภาพรวม

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ภาพรวม			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
ครอบครัวนักเรียน	๔.๐๖	๐.๔๖	มาก	๓
ตัวนักเรียน	๔.๑๕	๐.๓๘	มาก	๑
ชุมชน	๓.๘๙	๐.๕๕	มาก	๕
โรงเรียน	๓.๙๑	๐.๕๓	มาก	๔
นโยบายภาครัฐ	๔.๐๗	๐.๔๕	มาก	๒

จากตารางที่ ๔-๔ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยที่ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด คือ ตัวนักเรียน รองลงมา คือ นโยบายภาครัฐ ครอบครัวนักเรียน โรงเรียน และน้อยที่สุด คือ ชุมชน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔-๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านครอบครัว

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ด้านครอบครัว			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
๑. ฐานะทางครอบครัว	๔.๔๒	๐.๖๑	มากที่สุด	๑
๒. ความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาไทย	๔.๐๐	๐.๗๔	มาก	๓
๓. ครอบครัวมีปัญหา เกิดความแตกแยก	๔.๑๗	๐.๖๗	มาก	๒
๔. ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา	๓.๘๔	๐.๗๖	มาก	๕
๕. ผู้ปกครองไม่มีความรู้	๓.๘๘	๐.๗๙	มาก	๔

จากตารางที่ ๔-๕ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยฐานะทางครอบครัวเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด รองลงมา คือ ปัญหาของครอบครัว ความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาไทย ผู้ปกครองไม่มีความรู้ และครอบครัวนักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ตามลำดับ

ตารางที่ ๔-๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านตัวนักเรียน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ด้านตัวนักเรียน			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
๑. ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้	๔.๒๘	๐.๖๑	มากที่สุด	๒
๒. ต้องการเลี้ยงครอบครัว	๔.๑๙	๐.๗๗	มาก	๔
๓. ปัญหาส่วนตัว เช่น ต้องคดี ป่วย เป็นต้น	๓.๘๘	๐.๗๐	มาก	๖
๔. การปรับตัวในโรงเรียน	๓.๙๙	๐.๖๖	มาก	๕
๕. อพยพตามผู้ปกครอง	๔.๓๗	๐.๖๓	มากที่สุด	๑
๖. พฤติกรรมของตัวเอง ไม่ใช่ที่จะเรียนรู้	๔.๒๒	๐.๗๒	มากที่สุด	๓

จากตารางที่ ๔-๖ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านตัวนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยการอพยพตามผู้ปกครองเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด รองลงมา คือ ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ พฤติกรรมของตัวเองไม่ใช่ที่จะเรียนรู้ นักเรียนต้องการเลี้ยงครอบครัว การปรับตัวในโรงเรียนและปัญหาส่วนตัว เช่น ต้องคดี ป่วย เป็นต้น ตามลำดับ

ตารางที่ ๔-๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านชุมชน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ด้านชุมชน			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
๑. วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่	๓.๗๒	๑.๐๔	มาก	๓
๒. สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษา เช่น อยู่ในชุมชนแออัด อยู่ใกล้แหล่งอบายมุข ที่ตั้งโรงเรียน	๓.๙๐	๐.๗๓	มาก	๒
๓. ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของชุมชน ของครู ผู้ปกครอง สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถานพินิจ และบ้าน	๔.๐๕	๐.๖๘	มาก	๑

จากตารางที่ ๔-๗ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยความร่วมมือในการจัดการศึกษาของชุมชน ของครู ผู้ปกครอง สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถานพินิจ และบ้านเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษา เช่น อยู่ในชุมชนแออัด อยู่ใกล้แหล่งอบายมุข ที่ตั้งโรงเรียน และวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔-๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านโรงเรียน

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ด้านโรงเรียน			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
๑. ความพร้อมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน	๓.๗๙	๐.๙๕	มาก	๓
๒. การจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองตามความถนัด ความสามารถ ของผู้เรียน	๓.๙๘	๐.๘๔	มาก	๑
๓. การส่งเสริมและพัฒนาการมีงานทำระหว่างเรียน	๓.๙๗	๐.๗๔	มาก	๒

จากตารางที่ ๔-๘ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองตามความถนัด ความสามารถของผู้เรียนเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด รองลงมา คือ การส่งเสริมและพัฒนาการมีงานทำระหว่างเรียน และความพร้อมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔-๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านนโยบายภาครัฐ

ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย	ด้านนโยบายภาครัฐ			
	\bar{X}	SD	ระดับปัญหาและอุปสรรค	อันดับ
๑. การส่งเสริมการเรียนฟรีที่แท้จริงโดยไม่เสียเงินเพิ่มเติม	๔.๑๔	๐.๗๑	มาก	๑
๒. การมีส่วนร่วมของทุกส่วนในการติดตามเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาเข้าสู่ระบบ	๔.๑๒	๐.๖๙	มาก	๒
๓. บทลงโทษผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามกฎหมาย	๔.๐๘	๐.๗๘	มาก	๓
๔. ความชัดเจนในการแก้ปัญหาของรัฐบาล	๔.๐๕	๐.๘๖	มาก	๕
๕. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารในการเข้ารับการศึกษาของบุตรหลานเมื่อถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษา	๔.๐๖	๐.๘๑	มาก	๔
๖. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่แท้จริง	๓.๙๕	๐.๘๒	มาก	๖

จากตารางที่ ๔-๙ ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านนโยบายภาครัฐอยู่ในระดับมาก โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ที่แท้จริงโดยไม่เสียเงินเพิ่มเติมเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาเข้าสู่ระบบบทลงโทษผู้ปกครองที่ไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามกฎหมายการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารในการเข้ารับการศึกษาของบุตรหลานเมื่อถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษาความชัดเจนในการแก้ปัญหาของรัฐบาลและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่แท้จริง ตามลำดับ

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยได้จากการรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลางรวมถึงระดับจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน/บุคลากรทางการศึกษาที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปถึงแนวทางในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ทำให้เด็กเข้ารับการศึกษาได้เพิ่มขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕ ที่เด็กทุกคนต้องได้รับการศึกษาภาคบังคับ ดังนี้

๑. การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่สามารถติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิด การเข้ารับการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาทักษะให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำงาน ที่เป็นระบบกลางของประเทศ ในการวางแผนการศึกษา การวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานการวางแผนงบประมาณการศึกษาการวางแผนผลิตและพัฒนาบุคลากรและการวางโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่สามารถตอบสนองทุกช่วงวัย ตามความต้องการพัฒนาของแต่ละบุคคล ตลอดจนการเข้าถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน

๒. การบังคับใช้กฎหมาย ประชาสัมพันธ์ถึงหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องนำเด็กเข้ารับการศึกษาภาคบังคับและบทลงโทษที่ผู้ปกครองไม่ได้นำเด็กเข้ารับการศึกษา

๓. การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน โดยการโฆษณาตามสื่อหลักต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน ให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ตลอดจนการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญในการเข้ารับการศึกษาและการเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการศึกษา

๔. พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้

๕. ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตามมาตรา ๑๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) ๒๕๔๕

๖. การส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือสนับสนุนเด็กที่อยู่ในถิ่นห่างไกลให้ได้รับการศึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น การสนับสนุนรถรับส่ง การจัดการศึกษาของชุมชน การส่งเด็กเข้าโรงเรียนประจำ

๗. การส่งเสริมการมีงานทำระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาเด็กที่ผู้ปกครองขาดทุนทรัพย์ ระหว่างการส่งเด็กเข้ารับการศึกษานในส่วนที่รัฐบาลไม่ได้สนับสนุน เช่น ค่ารถเดินทางไปศึกษา ค่ากิจกรรมนอกห้องเรียน เป็นต้น

๘. ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษานให้เข้ารับการศึกษานทุกคน ในการประสานความร่วมมือกันตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ตลอดจนภาพรวมของประเทศในการติดตามเด็กทุกคนที่ยังไม่ได้รับการศึกษานให้ทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงที่เด็กไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาน เพื่อที่หาแนวทางแก้ไข วางแผน สนับสนุนช่วยเหลือต่อไป

๙. กำหนดมาตรการลงโทษหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในแต่ละพื้นที่ ที่ดูแลหรือรับผิดชอบในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษานให้ได้รับการศึกษานครบทุกคนอย่างจริงจัง เพื่อการบริหารงานด้านการศึกษานที่ชัดเจน

๑๐. นโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ไม่สามารถส่งเสริมการเรียนฟรีที่แท้จริงได้โดยมีการเสียเงินเพิ่มเติม ที่รัฐบาลอาจต้องช่วยเหลือเพิ่มเติมกลุ่มเด็กบางคนที่ยังไม่สามารถสนับสนุนการศึกษานได้ เมื่อเด็กมีโอกาสในการเข้ารับการศึกษานตามความถนัดของตัวเอง

บทที่ ๕

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย การจากสำรวจถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็น ในการจัดทำแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะดังนี้

สรุป

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพตามนโยบายของรัฐบาลและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐) มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑” จากแนวคิดการจัดการศึกษาได้ยึดหลักการจัดการศึกษา ประกอบด้วย ๑. หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ๒. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) ๓. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ๔. หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) ๕. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs ๒๐๓๐) ๖. ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) และ ๗. ยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ๔ ประการ คือ ๑. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ๒. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาท/หน้าที่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ๓. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ๔. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศตลอดจนการตั้งเป้าหมายไว้ ๒ ด้าน คือ ๑. เป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะ และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) และ ๒. เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) ๕ ประการ คือ ๑. ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษา

ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่างทั่วถึง (Access) ๒. ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการ การศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานอย่างเท่าเทียม (Equity) ๓. ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถ พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) ๔. ระบบการบริหารจัดการศึกษา ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) และ ๕. ระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบท ที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้จัดการศึกษาที่รัฐต้อง ดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อน ประถมศึกษาที่ต้องมีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจอย่างสมวัยและมีสุขภาพที่แข็งแรง จนถึง การศึกษาภาคบังคับในระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ที่รัฐสามารถจัดหลักสูตรได้ตามความต้องการของ ผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการเพิ่มพูนทักษะวิชาชีพที่สามารถ ออกไปประกอบอาชีพตามความถนัดอย่างเชี่ยวชาญ หรือไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นได้และ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ในมาตรา ๑๐ ได้บัญญัติถึงสิทธิและโอกาสของบุคคลในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๑๒ ปี ที่รัฐต้องจัดอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายและมาตรา ๑๗ ให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน ๙ ปี โดยให้เด็กซึ่งมีอายุย่างเข้าปีที่ ๗ เข้าเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจนอายุย่างเข้า ปีที่ ๑๖ เว้นแต่สอบได้ชั้นปีที่เก้าของการศึกษาภาคบังคับ หลักเกณฑ์และการนับอายุให้เป็นไปตาม ที่กำหนดในกฎกระทรวง โดยระบบการศึกษาไทยกำหนดระยะเวลาของการจัดการศึกษาชั้น ประถมศึกษา ๖ ปี (๖ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๖-๑๑ ปี การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๒-๑๔ ปี และการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๕-๑๗ ปี หรือเรียกว่า “ระบบ ๖-๓-๓” ต่อมาวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙ ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่อง ให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อน ประถมศึกษา (อนุบาล) (ถ้ามี) ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพ (ปวช.๓) หรือเทียบเท่าและให้หมายความรวมถึงการศึกษาพิเศษและการศึกษาสงเคราะห์

๒. การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐ ระดับก่อน ประถมศึกษามีตั้งแต่ต่ำกว่า ๓ ปี จนถึงอายุ ๗ ปี ในขณะที่เข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีตั้งแต่ ๕ ปี จนถึงอายุมากกว่า ๑๕ ปี และเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นมีอายุตั้งแต่ ๑๑ ปี จนถึงอายุที่มากกว่า ๑๘ ปี ซึ่งจากข้อกำหนดตามมาตรา ๑๗ ที่เด็กต้องมีอายุ ๖ ปีเต็มหรือย่าง เข้า ๗ ปี ทำให้เด็กไทยเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานตอนอายุ ๖ ปี มีเพียงร้อยละ ๖๖ ประมาณ ๕๐๗,๕๐๐ คน และร้อยละ ๔๔ ประมาณ ๒๕๘,๐๐๐ คน กำลังศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งส่งผลถึงการเข้ารับการศึกษาขั้นพื้นฐานในอนาคต นอกจากนี้มีข้อสังเกตว่าเด็กอายุ ๑๒ ปี ร้อยละ ๔๐ ศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ส่งผลให้การเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและ มัธยมศึกษาตอนปลายมีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ไม่เป็นไปตามเกณฑ์อายุในแต่ละระดับการศึกษา ๑.การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา อายุ ๓-๕ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ ร้อยละ ๙๒.๖ โดยที่มีเด็กไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๗.๔ ที่ส่วนหนึ่งอยู่สถานรับเลี้ยงเด็ก

และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๕ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษากลับเคียงกัน ๒.การศึกษาในระดับประถมศึกษา อายุ ๖-๑๑ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๖.๐ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๕.๖ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๐.๔ หรือประมาณ ๑.๙ หมื่นคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๖ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษากลับเคียงกัน ๓.การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ ๑๒-๑๔ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๙ โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๒๒.๑ ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๓.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๘.๓ หรือประมาณ ๒.๑ แสนคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๑๗ คือ มีจำนวนเด็กชายเข้าถึงการศึกษามากกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย ๔.การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ ๑๕-๑๗ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๓ โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๔๔.๗ ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๑๕.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๒๘.๙ หรือประมาณ ๗.๗ แสนคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๐.๙๙ คือ มีจำนวนเด็กชายและเด็กหญิงที่เข้าถึงการศึกษากลับเคียงกันโดยที่อัตราการเข้าเรียนของประชากรปีการศึกษา ๒๕๖๐ สูงกว่าปีการศึกษา ๒๕๕๙ ทุกระดับการศึกษา ยกเว้นระดับอุดมศึกษาที่มีอัตราส่วนลดลงประมาณร้อยละ ๑

๓. การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๒๖๔ คน จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งหมด ๑๑๘ โรงเรียน จำนวน ๒๑๖ คน และผู้บริหารการศึกษา ๔๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง จำนวน ๑๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๖ ผู้ชาย จำนวน ๑๑๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙๔ เป็นผู้บริหารการศึกษา จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๑๘ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน ๑๐๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙.๓๙ ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๔๓ ที่ส่วนใหญ่อยู่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน ๑๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๗.๕๘ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน ๘๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๒.๒๐ ส่วนมากจะมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานมากกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๑๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๙๒ และอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุด จำนวน ๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๕.๗๖ รองลงมาเป็นกรุงเทพมหานคร จำนวน ๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๒ น้อยที่สุดเป็นภาคใต้ จำนวน ๒๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๙๕

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยที่ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด คือ ตัวนักเรียนเอง ($\bar{x}=4.15$, $SD = 0.38$) รองลงมา คือ นโยบายภาครัฐ ($\bar{x}=4.07$, $SD = 0.45$) ครอบครัวนักเรียน ($\bar{x}=4.06$, $SD = 0.46$) โรงเรียน ($\bar{x}= 3.91$, $SD = 0.53$) และน้อยที่สุด คือ ชุมชน ($\bar{x} = 3.89$, $SD = 0.55$) ตามลำดับ

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ด้านครอบครัวอยู่ในระดับมาก โดยฐานะทางครอบครัวเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่ม

โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.42$, $SD = 0.61$) รองลงมา คือ ปัญหาของครอบครัว ($\bar{x} = 4.17$, $SD = 0.67$) และน้อยสุดเป็นครอบครัวนักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา ($\bar{x} = 3.84$, $SD = 0.76$)

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยด้านตัวนักเรียนอยู่ในระดับมาก โดยอพยพตามผู้ปกครองเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.37$, $SD = 0.63$) รองลงมา คือ ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ ($\bar{x} = 4.28$, $SD = 0.61$) และน้อยที่สุดเป็นปัญหาส่วนตัว เช่น ต้องคดี ป่วย ($\bar{x} = 3.88$, $SD = 0.70$)

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยด้านชุมชนอยู่ในระดับมาก โดยความร่วมมือในการจัดการศึกษาของชุมชน ของครู ผู้ปกครอง สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถานพินิจและบ้านเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.05$, $SD = 0.68$) รองลงมา คือ สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษา เช่น อยู่ในชุมชนแออัด อยู่ใกล้แหล่งอบายมุข ที่ตั้งโรงเรียน ($\bar{x} = 3.90$, $SD = 0.73$) และน้อยที่สุดเป็นวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ($\bar{x} = 3.72$, $SD = 1.04$)

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยด้านโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองตามความถนัด ความสามารถของผู้เรียนเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด ($\bar{x} = 3.98$, $SD = 0.84$) รองลงมา คือ การส่งเสริมและพัฒนาการมีงานทำระหว่างเรียน ($\bar{x} = 3.97$, $SD = 0.74$) และน้อยที่สุดเป็นความพร้อมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ($\bar{x} = 3.79$, $SD = 0.95$)

ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยด้านนโยบายภาครัฐอยู่ในระดับมาก โดยการส่งเสริมการเรียนฟรีที่แท้จริงโดยไม่มีเสียเงินเพิ่มเติมเป็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด ($\bar{x} = 4.14$, $SD = 0.71$) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาเข้าสู่ระบบ ($\bar{x} = 4.12$, $SD = 0.69$) และน้อยที่สุดเป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่แท้จริง ($\bar{x} = 3.95$, $SD = 0.82$)

๔. แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ได้จากการรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์จากผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลางรวมถึงระดับจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปถึงแนวทางในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ดังนี้

๔.๑ การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่สามารถติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิด การเข้ารับการศึกษา ตลอดจนการพัฒนาทักษะให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำงาน ที่เป็นระบบกลางของประเทศ ในการวางแผนการศึกษา การวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวางแผนผลิตกำลังคน การวางแผนงบประมาณการศึกษา การวางแผนผลิตและพัฒนาบุคลากร และการวางโครงสร้าง

พื้นฐานต่างๆ ที่สามารถตอบสนองทุกช่วงวัย ตามความต้องการพัฒนาของแต่ละบุคคล ตลอดจน การเข้าถึงการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ อย่างทั่วถึง เท่าเทียมกัน

๔.๒ การบังคับใช้กฎหมาย ประชาสัมพันธ์ถึงหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องนำเด็ก เข้ารับการศึกษาระดับบังคับและบทลงโทษที่ผู้ปกครองไม่นำเด็กเข้ารับการศึกษ

๔.๓ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน โดยการโฆษณาตามสื่อต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน

๔.๔ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อ วิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้

๔.๕ ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานตาม มาตรา ๑๒ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕

๔.๖ การส่งเสริม ให้การช่วยเหลือ หรือสนับสนุนเด็กที่อยู่ในถิ่นห่างไกลให้ได้รับ การศึกษาในเรื่องต่างๆ เช่น การสนับสนุนรถรับส่ง การจัดการศึกษาของชุมชน การส่งเด็กเข้า โรงเรียนประจำ

๔.๗ การส่งเสริมการมีงานทำระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาเด็ก ที่ผู้ปกครองขาดทุนทรัพย์

๔.๘ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับ การศึกษาให้เข้ารับการศึกษารอบทุกคน โดยประสานความร่วมมือกันตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ตลอดจนภาพรวมของประเทศในการติดตามเด็กทุกคนที่ยังไม่ได้รับการศึกษา

๔.๙ กำหนดมาตรการลงโทษหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในแต่ละพื้นที่ที่ดูแล หรือรับผิดชอบในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษารอบทุกคน

๔.๑๐ ส่งเสริมนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ที่แท้จริงได้ โดยไม่เสียเงินเพิ่มเติม

ในส่วนของอภิปรายผลแนวทางการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผน การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๕ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐) โดยวิสัยทัศน์ (Vision) “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑” ที่มีเป้าหมาย ๒ ด้าน คือเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) และเป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations) ๕ ประการ คือ ๑. ประชากรทุกคนเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานอย่าง ทั่วถึง (Access) ๒. ผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายได้รับบริการการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน อย่างเท่าเทียม (Equity) ๓. ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีด ความสามารถเต็มตามศักยภาพ (Quality) ๔. ระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อการลงทุนทางการศึกษาที่คุ้มค่าและบรรลุเป้าหมาย (Efficiency) ๕. ระบบการศึกษาที่สนองตอบ และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) ซึ่งการจัด การศึกษาของประเทศไทยเป็นแบบระบบ ๖-๓-๓ ที่กำหนดระยะเวลาของการจัดการศึกษา

ชั้นประถมศึกษา ๖ ปี (๖ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๖-๑๑ ปี การศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๒-๑๔ ปี และการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๓ ปี (๓ ระดับชั้น) ผู้เรียนอายุประมาณ ๑๕-๑๗ ปี ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา ๑๒ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับการศึกษาก่อนประถมศึกษาจนถึงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ต่อมา วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๕๕๙ ราชกิจจานุเบกษาได้เผยแพร่คำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ ๒๘/๒๕๕๙ เรื่องให้จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) (ถ้ามี) ระดับประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๖ หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.๓) หรือเทียบเท่า โดยที่รัฐบาลได้ให้ความสำคัญในด้านการศึกษา ส่งเสริม พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นทุนการพัฒนาประเทศ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยกับนานาประเทศได้ ตลอดจนการจัดการศึกษาที่มีรูปแบบที่หลากหลาย สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้ และการเข้าถึงการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ทุกสถานที่โดยให้ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถาบันทางการแพทย์ สถานสงเคราะห์และสถาบันสังคมอื่นกับกระทรวงศึกษาธิการจัดการศึกษาร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทยยังไม่ครบร้อยละ ๑๐๐ หรือยังมีเด็กที่ยังไม่ได้รับการศึกษาที่รัฐบาลต้องเข้ามาดูแล แก้ไขปัญหา โดยมีเด็กอยู่ประมาณร้อยละ ๘.๗ หรือประมาณ ๒.๓ แสนคนที่ไม่ได้รับการศึกษาภาคบังคับ ยิ่งระดับการศึกษาที่สูงขึ้น เด็กก็จะหลุดจากระบบการศึกษามากขึ้น

ผลการสำรวจปัญหาและอุปสรรคที่มีต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุดคือฐานะทางครอบครัว การอพยพตามผู้ปกครองที่เด็กต้องช่วยครอบครัวในการหาเลี้ยงครอบครัวและรูปแบบการจัดการศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อเด็กทุกกลุ่ม ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ วชิราพร สุวรรณศรवल และคณะ (๒๕๕๖) สภาพปัญหาสำคัญของการจัดการศึกษาปัญหาหนึ่งคือ ด้านนักเรียนที่ครอบครัวมีฐานะยากจนและไม่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษา งานวิจัยของ ณรินทร์ ชำนาญดู และคณะ (๒๕๕๗) วิธีการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งเรียนรู้มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน และงานวิจัยของวาสนา จักรแก้ว และคณะ (๒๕๖๑) การจัดระบบบริหารจัดการศึกษาให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาจะส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

ดังนั้นแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย จากการศึกษาของผู้วิจัยที่ส่งเสริมให้เด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาล สิ่งสำคัญที่สุด คือ ๑.ความร่วมมือของทุกภาคส่วนตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดและส่วนกลาง ในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษาให้เข้ารับการศึกษาทุกคน ๒.พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้ และ ๓.การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษา

ที่สามารถติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิด ตลอดจนการพัฒนาทักษะให้เกิดความเชี่ยวชาญในการทำงาน ที่เป็นระบบกลางของประเทศในการวางแผนการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาลและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย จัดตั้งคณะกรรมการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษาให้เข้ารับการศึกษาประกอบด้วยทุกภาคส่วนในการประสานความร่วมมือกันตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ตลอดจนภาพรวมของประเทศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัดและระดับพื้นที่ เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน โดยการโฆษณาตามสื่อหลักต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน ให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ตลอดจนการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญในการเข้ารับการศึกษาและการเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการศึกษา

๒. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ มีดังนี้

๒.๑ การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศ ในการบริหารจัดการในทุกๆ ด้าน ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาของตนเองและสามารถตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงได้ตามคำร้องขอ ตลอดจนการกำหนดขึ้นความลับในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

๒.๒ การบูรณาการกับภาคส่วนที่ร่วมกันจัดการศึกษา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับกระทรวงแรงงานถึงความต้องการกำลังคนให้สอดคล้องต่อความต้องการของประเทศ เพื่อให้เห็นอนาคตของการศึกษาที่จบแล้วมีงานทำที่แน่นอน พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้

๒.๒ การส่งเสริมการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับเด็ก

๒.๓ แต่งตั้งหน่วยงานประสานงานด้านการศึกษาที่เป็นหน่วยงานกลาง ในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสในรูปแบบต่างๆ ที่ชัดเจน

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

๓.๑ ศึกษารูปแบบในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษาให้เข้ารับการศึกษาที่เป็นต้นแบบในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

๓.๒ ศึกษาการแก้ไขปัญหาเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่ส่งผลให้เด็กกับเข้ารับการศึกษาในระบบได้

๓.๓ ศึกษาสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๓.๔ การศึกษาโอกาสทางการศึกษาในเชิงพื้นที่ที่สามารถบอกถึงสาเหตุและปัจจัย
ต่างๆ ที่ส่งเสริมต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐-๒๕๗๙. กรุงเทพฯ :
พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๖๐.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. สถิติการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๕๙-๒๕๖๐.
กรุงเทพฯ : พริกหวานกราฟฟิค, ๒๕๖๑.

เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. สภาวะการศึกษาไทย ๒๕๖๐-๒๕๖๑. นนทบุรี : ๒๑ เซ็นจูรี่,
๒๕๖๒.

วารสารและหนังสือพิมพ์

ณรินทร์ ชำนาญดู และคณะ. “การบริหารจัดการศึกษาเพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของนักเรียน
กลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษา”, สุทธิปริทัศน์. ปีที่ ๒๘ (๘๖), เมษายน-มิถุนายน
๒๕๕๗ หน้า ๗๒-๘๗.

พัทธิพงษ์ พลอาจ และคณะ. “กลยุทธ์การพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัด
กำแพงเพชรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย
นครสวรรค์. ปีที่ ๑๖ (๑), มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๗ หน้า ๒๔-๓๙.

วชิราพร สุวรรณศรवलและคณะ. “รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กด้อยโอกาสทาง
การศึกษาในเขตพื้นที่สูงภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย”. วารสารศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. ปีที่ ๑๕ (ฉบับพิเศษ), ตุลาคม ๒๕๕๖ หน้า ๑๘๒-๑๙๒.

วาสนา จักรแก้ว และคณะ. “การเพิ่มโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเด็กด้อย
โอกาสภาคเหนือตอนบน”. เวอริเดียน อี จอร์นอล มหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับ
ภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ ๑๑ (๓), กันยายน-ธันวาคม
๒๕๖๑ หน้า ๑๗๖๗-๑๗๘๕.

กฎหมาย

“พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๖๒”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๖ ตอนที่
๕๗ ก, ๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒.

“รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับปี พ.ศ. ๒๕๖๐”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔ ตอนที่
๔๐ ก, ๖ เมษายน ๒๕๖๐.

“ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑-๒๕๘๐)”. ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๕ ตอนที่ ๘๒ ก, ๑๓ ตุลาคม
๒๕๖๑.

ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

“การศึกษาในประเทศไทย”.(ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://th.wikipedia.org/wiki/การศึกษาในประเทศไทย>,๒๕๖๒.

“ทฤษฎีการศึกษา (EDUCATIONAL THEORY)”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก :<https://manitrub.wordpress.com/๒๐๑๔/๑๒/๑๕/ทฤษฎีการศึกษา-educational-theory/>,๒๕๕๗.

“ประวัติความเป็นมาของระบบการศึกษาไทย”. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <https://www.kroobannok.com/๓๓๔๕,๒๕๕๑>.

ภาคผนวก

ผนวก ก
แบบสอบถาม
แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

คำอธิบาย

การศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เพื่อสำรวจถึงปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารจากส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษา ในการจัดทำแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาลและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษาสามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ

คำชี้แจง โปรดตอบแบบสอบหรือทำเครื่องหมาย ✓ ให้ตรงกับสภาพเป็นจริง

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑. เพศ ชาย หญิง
๒. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน
 ต่ำกว่า ๕ ปี ๕ - ๑๐ ปี ๑๐ - ๑๕ ปี
 มากกว่า ๑๕ ปี
๓. ตำแหน่ง ผู้บริหารการศึกษา (ข้ามไปตอบส่วนที่ ๓)
 ผู้บริหารสถานศึกษา
 ครูหรือบุคลากรทางการศึกษา
๔. สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
 อื่นๆ โปรดระบุ
๕. ภูมิภาค กรุงเทพมหานคร ภาคกลาง ภาคเหนือ
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคใต้

ส่วนที่ ๒ ระดับของปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

ปัญหาและอุปสรรค	ระดับปัญหาและอุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ครอบครัวนักเรียน					
๑. ฐานะทางครอบครัว					
๒. ความเชื่อมั่นต่อระบบการศึกษาไทย					
๓. ครอบครัวมีปัญหา เกิดความแตกแยก					
๔. ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการศึกษา					
๕. ผู้ปกครองไม่มีความรู้					
ตัวนักเรียน					
๖. ภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้					
๗. ต้องการเลี้ยงครอบครัว					
๘. ปัญหาส่วนตัว เช่น ต้องคดี ป่วย เป็นต้น					
๙. การปรับตัวในโรงเรียน					
๑๐. อพยพตามผู้ปกครอง					
๑๑. พฤติกรรมของตัวเองที่ไม่เฝื่อนที่จะเรียนรู้					
ชุมชน					
๑๒. วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่					
๑๓. สภาพแวดล้อมไม่เอื้อต่อการศึกษา เช่น อยู่ในชุมชนแออัด อยู่ใกล้แหล่งอบายมุขที่ตั้งโรงเรียน					
๑๔. ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของชุมชนของครู ผู้ปกครอง สถานประกอบการ โรงพยาบาล สถานพินิจ และบ้าน					
โรงเรียน					
๑๕. ความพร้อมในการจัดการศึกษาของโรงเรียน					
๑๖. การจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองตามความถนัด ความสามารถของผู้เรียน					
๑๗. การส่งเสริมและพัฒนาการมีงานทำระหว่างเรียน					

ปัญหาและอุปสรรค	ระดับปัญหาและอุปสรรค				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
นโยบายของรัฐ					
๑๘. การส่งเสริมการเรียนรู้ที่แท้จริงโดยไม่มีเสียเงินเพิ่มเติม					
๑๙. การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาเข้าสู่ระบบ					
๒๐. บทลงโทษผู้ประกอบการที่ไม่ส่งเด็กเข้าเรียนตามกฎหมาย					
๒๑. ความชัดเจนในการแก้ปัญหาของรัฐบาล					
๒๒. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารในการเข้ารับการศึกษาของบุตรหลานเมื่อถึงเกณฑ์เข้ารับการศึกษา					
๒๓. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่แท้จริง					

ส่วนที่ ๓ ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

😊😊😊 ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม 😊😊😊

ผนวก ข

Scale: ALL VARIABLES

Case Processing Summary

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.802	23

Item-Total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item-Total Correlation	Cronbach's Alpha if Item Deleted
a1	84.133	55.499	.229	.800
a2	84.500	53.983	.278	.798
a3	84.467	49.775	.744	.775
a4	84.600	53.145	.310	.797
a5	84.333	51.126	.486	.787
b1	84.167	56.006	.151	.803
b2	84.467	55.154	.118	.810
b3	84.300	51.390	.594	.783
b4	84.500	50.121	.600	.781
b5	84.167	52.833	.464	.790
b6	84.433	54.875	.179	.804
c1	84.500	54.672	.171	.805
c2	84.833	51.040	.516	.785
c3	84.600	55.352	.173	.803
d1	85.333	53.402	.442	.791
d2	84.533	51.292	.552	.784
d3	84.433	54.254	.328	.796
e1	84.700	57.045	.012	.811
e2	84.300	55.666	.234	.800
e3	84.233	53.151	.459	.790
e4	85.000	54.207	.185	.806
e5	85.133	51.016	.490	.787
e6	84.400	51.352	.466	.788

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ	นายกวิน เสือสกุล
วัน เดือน ปีเกิด	๑๑ กันยายน ๒๕๐๗
การศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล
ประวัติการทำงานโดยย่อ	หัวหน้ากลุ่มประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การศึกษา หัวหน้ากลุ่มเลขานุการสภาการศึกษา หัวหน้ากลุ่มประชุมสภาการศึกษา หัวหน้ากลุ่มบริหารและจัดการยุทธศาสตร์ ผู้อำนวยการสำนักกิจการคณะกรรมการสภาการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา ผู้อำนวยการสำนักประเมินผลการจัดการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน
	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

สรุปย่อ

ลักษณะวิชาสังคมจิตวิทยา

เรื่อง	แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย		
ผู้วิจัย	นายกวิน เสือสกุล	หลักสูตร	วปอ. รุ่นที่ ๖๑
ตำแหน่ง	ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษาสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ		

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ หมวดที่ ๕ หน้าที่ของรัฐ ตามมาตรา ๕๔ รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปี ตั้งแต่ก่อนวัยเรียน จนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รัฐต้องดำเนินการให้เด็กเล็กได้รับการดูแล และพัฒนาก่อนเข้ารับการศึกษาเพื่อพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ให้สมกับวัย โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคเอกชน เข้ามีส่วนร่วม ในการดำเนินการด้วยรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล เป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) ที่มุ่งประเทศมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วย การพัฒนาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วยกัน ๖ ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ ๓ การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคน ที่ต้องยกระดับคุณภาพการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ เท่าเทียม และทั่วถึง และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ มี จำนวน ๑๐ ยุทธศาสตร์ โดยยุทธศาสตร์ที่ ๑ การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ที่ คนในสังคมไทยทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ และความสามารถเพิ่มขึ้น มีการศึกษาที่มีคุณภาพตาม มาตรฐานสากลและมีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

ในปีการศึกษา ๒๕๖๐ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในระดับก่อน ประถมศึกษา อายุ ๓ – ๕ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๒.๖ โดยที่มี เด็กไม่รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๗.๔ ในระดับประถมศึกษา อายุ ๖ – ๑๑ ปี มีอัตราการเข้าเรียน สุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ โดยที่มีเด็กที่ไม่รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๖.๐ ที่ ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้า ร้อยละ ๕.๖ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๐.๔ หรือประมาณ

๑.๙ همین‌کن در مرتبهมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ ๑๒ - ๑๔ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๙ โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๒๒.๑ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนซ้ำ ร้อยละ ๑๓.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๘.๓ หรือประมาณ ๒.๑ แสนคน และในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ ๑๕ - ๑๗ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๓ โดยมีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๔๔.๗ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนซ้ำ ร้อยละ ๑๕.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๒๘.๙ หรือประมาณ ๗.๗ แสนคน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๑)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เป็นองค์กรหลักในกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการศึกษาของชาติ พัฒนานโยบาย และประสานการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติและมาตรฐานการศึกษาของชาติได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๗๙ ที่สอดคล้องกับเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่ต้องการให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑ ที่ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ ๔ การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ที่เป้าหมายผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสและความเสมอภาคในการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยอัตราการเข้าเรียนในแต่ละระดับการศึกษาต้องเพิ่มขึ้นทุกปีและสามารถจัดการศึกษาได้ครบร้อยละ ๑๐๐

จากปีการศึกษา ๒๕๖๐ การเข้าถึงการศึกษาของเด็กไทยยังไม่ครบทุกคน ทำให้ไม่เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี และแผนการศึกษาแห่งชาติ ที่ต่างให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ให้คนไทยทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาเรียนรู้ฟรีตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล มีความสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เท่าเทียม ทัวถึง อย่างมีศักยภาพ ตลอดจนแสดงถึงผลการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๑๕ ปี โดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า ที่ผู้วิจัยต้องทำการศึกษานโยบายเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย และสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ได้รับการศึกษาที่สามารถแข่งขันกับนานาประเทศและพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. ศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษา ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาระดับภาคบังคับ
๒. วิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรค โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๓.เสนอแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

๑.ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑.๑ การวิจัยนี้ศึกษาโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนในประเทศไทย ตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับ

๑.๒ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัญหาและอุปสรรคโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๑.๓ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่ไม่ลงลึกในรายละเอียดการปฏิบัติ

๒. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษานี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารส่วนกลาง ผู้บริหารสำนักงานศึกษาธิการภาคและจังหวัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mix Method) โดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจปัจจัยที่ส่งเสริมต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิจัยเชิงคุณภาพจากการสนทนากลุ่ม (focus groups) เรื่องแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๑. การรวบรวมข้อมูล

๑.๑ ข้อมูลทุติยภูมิดำเนินการโดยการศึกษาจากตำราและเอกสารต่างๆ ตลอดจนข้อมูลโอกาสทางการศึกษาของนักเรียนในประเทศไทย ที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน และข้อมูลสารสนเทศเพื่อการศึกษาแห่งชาติ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ปีการศึกษา ๒๕๖๐ เป็นข้อมูล ณ ๑๐ มิถุนายน ๒๕๕๙ เพื่อคำนวณตัวชี้วัดถึงโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๑.๒ ข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็นและจากการสัมภาษณ์ จากผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลาง ผู้บริหารระดับจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน/บุคลากรทางการศึกษา ที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีขั้นตอนดังนี้

๒. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์สถิติพื้นฐาน (Descriptive Statistic) เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกแจงในแต่ละตัวแปร โดยใช้สถิติพื้นฐานบรรยายให้ทราบค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลข้อเสนอแนะต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย

๓. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอข้อมูลแบบรายงานวิจัยเชิงพรรณนาและวิเคราะห์ นำเสนอแนวคิดใหม่ๆ จากการวิจัย

ผลการวิจัย

แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ของการศึกษาระดับพื้นฐาน เพื่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของเด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษาได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพตามนโยบายของรัฐบาล และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยดังนี้

๑. แนวคิดการจัดการศึกษา (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๗๕ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, ๒๕๖๐) มีวิสัยทัศน์ (Vision) คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ ๒๑” ซึ่งจากแนวคิดการจัดการศึกษานี้ได้ยึดหลักการจัดการศึกษา ที่ประกอบด้วย ๑. หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) ๒. หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) ๓. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ๔. หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม (All for Education) ๕. เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals :SDGs 2030) ๖. ประเด็นภายในประเทศ (Local Issues) และ ๗. ยุทธศาสตร์ชาติ (National Strategy) ระยะ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ – ๒๕๘๐) โดยวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา ๔ ประการ คือ ๑. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ๒. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะที่ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับทบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ ๓. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ๔. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศตลอดจนการตั้งเป้าหมายไว้ ๒ ด้าน คือเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ ๒๑ (3Rs8Cs) และ เป้าหมายของการจัดการศึกษา (Aspirations)

๒. การเข้าถึงการจัดการศึกษาของประเทศไทย ปีการศึกษา ๒๕๖๐ การศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา อายุ ๓ - ๕ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๒.๖ โดยที่มีเด็กไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๗.๔ เสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๕ การศึกษาในระดับประถมศึกษา อายุ ๖ - ๑๑ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๙๔.๐ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๖.๐ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้าร้อยละ ๕.๖ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๐.๔ หรือประมาณ ๑.๙ หมื่นคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๐๖ การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อายุ ๑๒ - ๑๔ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๗๗.๙ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๒๒.๑ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้าร้อยละ ๑๓.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๘.๓ หรือประมาณ ๒.๑ แสนคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๑.๑๗ และการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุ ๑๕ - ๑๗ ปี มีอัตราการเข้าเรียนสุทธิแบบปรับ (ANER) อยู่ที่ร้อยละ ๕๕.๓ โดยที่มีเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษา (OOSC) ร้อยละ ๔๔.๗ ที่ประกอบด้วยเด็กที่เข้าเรียนช้าร้อยละ ๑๕.๘ และเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาร้อยละ ๒๘.๙ หรือประมาณ ๗.๗ แสนคน และมีดัชนีความเสมอภาคทางเพศ (GPI) เท่ากับ ๐.๙๙

๓. การศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรค โอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งหมด ๒๖๔ คน จากผู้บริหารสถานศึกษาและครูทั้งหมด ๑๑๘ โรงเรียน จำนวน ๒๑๖ คน และผู้บริหารการศึกษา ๔๘ คน ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ระดับปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยที่ปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยมากที่สุด คือ ตัวนักเรียนเอง ($\bar{x}=4.15$, $SD = 0.38$) รองลงมา คือนโยบายภาครัฐ ($\bar{x}=4.07$, $SD = 0.45$) ครอบครัวนักเรียน ($\bar{x}=4.06$, $SD = 0.46$) โรงเรียน ($\bar{x}=3.91$, $SD = 0.53$) และน้อยที่สุด คือ ชุมชน ($\bar{x}=3.89$, $SD = 0.55$) ตามลำดับ

๔. แนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทยได้จากการรวบรวมแบบสอบถามความคิดเห็น และจากการสัมภาษณ์จากผู้บริหารการศึกษาจากส่วนกลางรวมถึงระดับจังหวัด ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน/บุคลากรทางการศึกษาที่เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถสรุปถึงแนวทางในการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ดังนี้

๔.๑ การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่สามารถติดตามเด็กตั้งแต่แรกเกิด การเข้ารับการศึกษาที่เป็นระบบกลางของประเทศ

๔.๒ การบังคับใช้กฎหมาย ประชาสัมพันธ์ถึงหน้าที่ของผู้ปกครองที่ต้องนำเด็กเข้ารับการศึกษาภาคบังคับ และบทลงโทษที่ผู้ปกครองไม่นำเด็กเข้ารับการศึกษา

๔.๓ การประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน โดยการโฆษณาตามสื่อหลักต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน

๔.๔ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้

๔.๕ ส่งเสริมให้บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นๆ มีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

๔.๖ การส่งเสริมให้การช่วยเหลือ หรือสนับสนุนเด็กที่อยู่ในถิ่นห่างไกลการส่งเสริมการมีงานทำระหว่างเรียน เพื่อส่งเสริมและแก้ไขปัญหาเด็กที่ผู้ปกครองขาดทุนทรัพย์

๔.๗ ความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการการศึกษาให้เข้ารับการการศึกษาทุกคน

๔.๘ กำหนดมาตรการลงโทษหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง

๔.๙ ส่งเสริมนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ที่แท้จริง โดยไม่มีการเสียเงินเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาแนวทางการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ที่เด็กไทยสามารถเข้ารับการศึกษได้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพ ตามนโยบายของรัฐบาล และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันจัดการศึกษา สามารถตอบสนองผู้เรียนได้ทุกรูปแบบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย จัดตั้งคณะกรรมการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการการศึกษาให้เข้ารับการการศึกษา ที่ประกอบด้วยทุกภาคส่วนในการประสานความร่วมมือกันตั้งแต่โรงเรียน ชุมชน ท้องถิ่น จังหวัด ตลอดจนภาพรวมของประเทศ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ของหน่วยงานในระดับกระทรวง ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่ เมื่อถึงฤดูกาลที่มีการรับนักเรียน โดยมีการโฆษณาตามสื่อหลักต่างๆ ที่สามารถเข้าถึงทุกคน ให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติ กฎเกณฑ์ ตลอดจนการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ปกครองและนักเรียนเข้าใจถึงความสำคัญในการเข้ารับการการศึกษา และการเตรียมความพร้อมในการเข้ารับการการศึกษา

๒. ข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติ มีดังนี้

๒.๑ การจัดทำระบบการบริหารจัดการศึกษาที่เป็นระบบเดียวกันทั้งประเทศ ในการบริหารจัดการในทุกๆ ด้าน ที่ทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลทางการศึกษาของตนเองและสามารถตรวจสอบแก้ไข ปรับปรุงได้ตามคำร้องขอ ตลอดจนการกำหนดชั้นความลับในการเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล

๒.๒ การบูรณาการกับภาคส่วนที่ร่วมกันจัดการศึกษา โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับกระทรวงแรงงานถึงความต้องการกำลังคนให้สอดคล้องต่อความต้องการของประเทศ เพื่อให้เห็นอนาคตของการศึกษาที่จบแล้วมีงานทำที่แน่นอน

๒.๓ พัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย ตอบสนองต่อวิถีชีวิตและความต้องการของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่ไม่สามารถเข้าเรียนในระบบโรงเรียนปกติได้

๒.๔ การส่งเสริมการหารายได้ระหว่างเรียนให้กับเด็ก

๒.๕ แต่งตั้งหน่วยงานประสานงานด้านการศึกษาที่เป็นหน่วยงานกลาง ในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมเด็กด้อยโอกาสในรูปแบบต่างๆ ที่ชัดเจน

๓. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้

๓.๑ ศึกษารูปแบบในการติดตามเด็กเมื่อถึงเกณฑ์ในการเข้ารับการศึกษารับการศึกษาให้เข้ารับการศึกษา ที่เป็นต้นแบบในการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม

๓.๒ ศึกษาการแก้ไขปัญหาเด็กที่ไม่ได้รับการศึกษาในรูปแบบต่างๆ ที่ส่งผลให้เด็กกับเข้ารับการศึกษาระบบได้

๓.๓ ศึกษาสาเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อเพิ่มโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย การศึกษาโอกาสทางการศึกษาในเชิงพื้นที่ ที่สามารถบอกถึงสาเหตุ ปัจจัยต่างๆ ที่ส่งเสริมต่อการเพิ่มโอกาสทางการศึกษา